

SKEPTIKKO

SIISTI
NUORISONUMERO

2
2009

Selkounissa kaikki on
mahdollista

Julkaisija:

SKEPSIS^{RY}

#81

PL 483
00101 Helsinki
www.skepsis.fi

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus:
Närhitie 11
01450 Vantaa

Toimitusneuvosto: Jukka Häkkinen,
Juha Merikoski, Markku Myllykangas,
Jussi K. Niemelä.

Taitto: Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys Etappi ry
Mediapaja

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä välttämättä edusta toimituksen, Skepsiksen tai ECSO:n virallista kantaa.

(ECSO = European Council of Skeptical Organisations. Skepsis ry on ECSO:n jäsen.)

Painopaikka: Meripaino

ISSN 0786-2571

Seuraava Skeptikko ilmestyy heinäkuussa. Lehteen tarkoitettu materiaali tulee olla toimituksessa kesäkuun loppuun mennessä.

SISÄLTÖ

- 4... **Olli Erjanti:**
Selkounissa kaikki on mahdollista – vaikka ruumiista irtautuminen
- 16... **Jussi K. Niemelä:**
Kummalliset kummitukset
- 22... **Pertti Laine:**
Paranormaalit ilmiöt yhä todistamatta
- 27... **ADA:**
Skepponen
- 28... **Jose Ahonen:**
Näin teet paranormaalien ilmiön
- 30... **Pertti Laine:**
PJ:n palsta
- 31... Skeptikko 20 v. sitten
- 32... **Irma Hirsjärvi:**
”Päivä jona alienisti sai kasvot”
- 40... **Heikki ”Harha” Nevala:**
Minä, skeptikko
- 44... **Jaakko Närvä:**
Ufot – yhtä totta kuin keijut?
- 50... **Markku Javanainen:**
Wikipedia, vandaalit ja pseudotieteet
- 54... Ihme juttuja
- 56... Summary
- 59... **Juha Leinivaara:**
Tietokoneen vaihtoehtoiset hoidot

Kansi ja tämän sivun kuva:
Selkounen taitaja voi nauttia mistä tahansa täysin todelliselta tuntuvasta kokemuksesta. Kuvat: Etappi ry.

SKEPSIS^{RY}

Yli 20 vuotta kysymyksiä

Tämä Skeptikko-lehden numero on jaettu kaikkiin Suomen lukioihin. Leh-
ti on erityisesti tarkoitettu nuorille lu-
kijoille ja tietenkin opettajille, joiden
toivomme löytävän tästä lehdestä keskustelun
aiheita tunneille.

Kun kerron olevani skeptikko, minulta kysy-
tään usein, ettenkö siis usko mihinkään. Saan
myös kuulla olevani jonkin sortin kieltäjä, joka
haluaa estää muita uskomasta, ihan silkkaa
ilkeyttään.

Oikeasti skeptisyyteni perustuu himooni saa-
da oikeaa tietoa. Kun jokin asia epäilyttää, kai-
velen aihetta mahdollisimman paljon. Raja-
an tiedon etsimisen tieteelliseen tutkimukseen,
koska luotan tieteen kykyyn tuottaa luotetta-
via tuloksia. Tosin tiedän myös, että tieteelli-
nen tutkimus etenee koko ajan, joten tutkimuk-
set voivat olla poskellaan – ja kaikkea ei vielä
tiedetä.

Olen törmännyt monta kertaa myös käsityk-
seen, että ”kriittinen” tarkoittaisi samaa kuin
”negatiivinen”. Lehtien kulttuuripalstoilta voi
hyvinkin saada sellaisen kuvan. Kriittinen ajat-
telu on kuitenkin erittäin neutraalia. Se tarkoit-
taa yksinkertaisesti eri väitteiden tarkastelua
ja testaamista eri kanteilta, jotta ymmärretään,
missä määrin ne vastaavat todellisuutta.

Uskomushoidoissa selitetään niiden tehoa
usein jonkin erityisen energian virtaamisena
parantajan käsistä hoidettavaan. Fysiikan tun-
nilla olemme kuitenkin oppineet, että käytäm-
me sanaa ”energia” kuvaamaan ”kykyä tehdä
työtä”.

Energialla voi olla erilaisia ilmenemismuotoja
kuten liike-energia, sähköenergia, lämpöener-
gia. Voimme mitata energiaa tehtävään varta
vasten kehitetyillä laitteilla kuten esimerkiksi
lämpömittarilla.

Vaihtoehtoparantajan käyttämää energiaa ei
voi tieteellisin menetelmin havaita. Siispä mei-
dän ei kannata edes lähteä etsimään sellaista,
vaan tutkimme asiaa siltä kantilta, tapahtuuko
parantumisia oikeasti. Toistaiseksi tämä vaih-
toehtoenergia on ollut niin heikkoa, ettei sillä
tutkimusten mukaan näytä olevan parantavaa
vaikutusta.

En siis skeptikkona kiellä etukäteen mitään,
vaan yritän punnita kummallisen tuntuisia väit-
teitä kriittisesti eri puolilta. Kun katson, että
tunnen asiaa riittävästi, olen mielelläni valmis
kääntämään takkini riittävien todisteiden no-
jalla. Skeptisyydestäni huolimatta käyttäydyn
usein irrationaalisesti ja olen nautinnonhaluinen
ihminen.

Ihminen siis kykenee rationaaliseen ajatte-
luun, ainakin kun oikein ponnistaa. Tämän omi-
naisuuden avulla osaamme analysoida ja tut-
kia, mitä esimerkiksi luonnonilmiöiden takana
on. Valitettavasti kaikki tieto ei aina ole kovin
miellyttävää. Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että
ilmastonmuutos on vakavasti otettava tosiasia
ja toteutuu huomattavasti nopeammin kuin
tiedeyhteisö on kyennyt ennustamaan. Uskon
kuitenkin, että tiede tuo tulevaisuudessa paljon
yllättävääkin, ihmiskuntaa hyödyttävää tietoa.

Skepsis ry:n tärkeä tehtävä on tukea luon-
nontieteellistä näkemystä maailmasta ja maa-
ilmankaikkeudesta. Siksi julkaisemme Skeptik-
ko-lehteä, jolle toivomme lukijoita mahdollisim-
man paljon myös jäsenistömme ulkopuolelta.
Pieni mainos: meillä on edullinen jäsenmaksu
nuorisolle, katsokaa sivulle 57!

Rentouttavaa kesälomaa teille kaikille!

PERTTI LAINE

SKEPSIS RY:N PUHEENJOHTAJA

Selkounissa kaikki on mahdollista – vaikka ruumiista irtautuminen

On aamuyö. Makaan sängylläni rentoutuneena ja koetan saada unta. Alan tuntea kehoni keveämmäksi, ja kohta tuntuu siltä kuin jalat leijuisivat ilmassa viistossa eteenpäin. Pian tuntuu kuin koko kehoni nousisi leijumaan ilmaan sängyn yläpuolelle. Koetan avata silmäni, en onnistu. Näen vain harmaata pimeyttä. Käänän pääni kohti kirjahyllyä ja yritän nähdä kovasti silmilläni. Kohta huone ympärilläni alkaakin hahmottua ja näkökenttä laajenee. Näen kirjoituspöytäni, tietokoneeni ja niiden takana ikkunan kuten oikeasti. Ilmassa leijuen katson sänkyyn, mutta en näe itseäni makaamassa siinä peittojen välissä. Tyttöystävänikään ei ole sängyssä, mutta kuulen hänen tulevan vessasta makuuhuonetta kohti. Alan viittoilla ilmassa. Huudan: ”Hei! Minä leijun ilmassa! Pystytkö näkemään minut?” Tyttöystäväni astelee lävitseni kuin olisin tyhjää ilmaa ja asettuu sänkyyn nukkumaan. Pakottaudun hereille innostuneena ja nousen istumaan takaisin sänkyyn palanneena. Herätän tyttöystäväni ja kysyn: ”Näitkö minut äsken ilmassa leijumassa, kun tulit vessasta?”

Pöllumystynyt kumppanini vastaa: ”En ole käynyt vessassa koko yönä.”

Selkounta markkinoidaan ihmelääkkeenä lähes kaikkeen. Tulet luovaksi neroksi, parannat traumasi hetkessä, itsetuntosi kohoaa, sielusi pääsee lentämään toisiin maailmoihin irti ruumiistasi ja tapaamaan kuolleita omaisia – kaikki tämä vain vaipumalla tietoiseen uneen. Kuinka paljon näissä lupauksissa on totta ja kuinka paljon silkkaa mielikuvituksen lentoa?

Unet ovat hyvä tutustumisväline ilmiöihin, joita on kutsuttu paranormaaleiksi. Viestien saaminen unen kautta, eli unitelepatia, on tuttu kokemuksena monille. Tuntemattomien paikkojen katselu ja tulevaisuudesta varoittavat enenevät viittaavat selvänäköön. Myös ruumiista irtautuminen, kuten oma kokemukseni edellisellä sivulla, onnistuu rentoutumistekniikoita harjoittelemalla.

Mitä tällaiset kokemukset kertovat ihmisestä ja alkuperästä? Unet sopeutuvat hyvin herkästi odotuksiimme. Kaikki, minkä unissa näemme, ei aina kerro mitä todellisuus on. Unet ovat tavallisin muuntunut tajunnantila – jonka jokainen meistä kokee joka yö. Kun ihmismielen havaintotavat muuttuvat, on erityisen tärkeä olla antamatta omien aistien johtaa itseään harhapoluille.

Unista, selkounista ja muuntuneista tajunnantiloista sekä erikoislaatuisista kokemuksista on saatavilla paljon tietoa netissä. Nämä asiat kiinnostavat erityisesti nuoria, omaa merkitysmaailmaansa rakentavia ihmisiä. Hyvin pieni osa näistä asioista on varsinaisiin tosiasioihin ja tutkittuun tietoon perustuvaa.

Suurin osa ”informaatiosta” on kirjamyyntiä kannustamaan tehtyjä markkinointilausehduksia kuten: ”Paranna itsesi, löydä aikaisemmat elämäsi, opi unioppailta, kiihdytä henkistä kasvua ja tutki toisia todellisuuksia” (takakansi kirjassa ”Lucid Dreaming for Beginners”, Mark McElroy, Llevellyn Publications, 2007).

Tämä kirjoitus perustuu pitkälti Janice Brooks ja Jay Vogelsongin kirjaan, joka on

yksi harvoista unimaailmaa tarkasti arvioiden lähestyvistä teoksista (Brooks ja Vogelsong, *The Conscious Exploration of Dreams*, 1st-Books, 2000).

Unet on aina mielletty eri kulttuureissa ja aikakausina viesteiksi jumalilta tai viime vuosikymmeninä alitajunnalta. Esimerkiksi Raamatussa on useita unitulkintoja. Samanistiseen kansanperinteeseen kuuluvat unimatkat, joissa tietäjä lentää apuhenkensä kanssa eri todellisuuden tasoilla. Juutalaiseen kansanperinteeseen kuuluu sanonta, jonka mukaan tulkitsematon uni on kuin avaamaton kirje. Unista voi löytää ihmeellisiä merkityksiä. Tämän kirjoituksen aikana tullaan huomaamaan, että unet vain vastaavat hyvin herkästi sellaisiin kysymyksiin, joihin kysyjä odottaa vastausta. Viestit tulevat siis uneksijan omasta mielestä.

Itse olen harrastanut selkounia teini-ikästä asti. Väitöskirjaprojektiani aloittelin muutama vuosi sitten ruumiista irtautumiskokemuksista, kun Helsingissä eräs ulkomainen järjestö alkoi pitää ruumiista irtautumiskursseja. Eräs tämän kirjoituksen teemoista on selkounien ja ruumiista irtautumisten yhteiset piirteet ja erot. Molempia voi joka tapauksessa harjoitella samankaltaisilla mielenhallintamenetelmillä. Se, kokeeko ihminen oman kokemuksensa uneksi vai sielun lentämisenä todellisessa maailmassa, riippuu hyvin paljon kokijan jo valmiina olevista ajatusmalleista ja odotuksista.

Selkounet ovat yleisiä

Selkounet määritellään tietoisiksi uniksi, eli uniksi, joiden aikana henkilö tietää näkevänsä unta. Nämä poikkeavat tavallisista unista, joiden aikana uneksija voi kokea vaikka mitä ihmeellisyyksiä. Unta voi nähdä vaikka lentävistä ruotsinlavoista Elviksen keittiövierailuun, tajuamatta kaikkea uneksi. Tavalliset unet vaikuttavat siis epäselkeiltä ja sekavilta verrattuna selkouniin.

Koska selkounet ovat uneksijan oman mie-

len tuotoksia, voi hän halutessaan ohjailta unia ja muuttaa unimaailmassa mitä tahansa. Hän voi lentää seinien läpi taivaalle Harry Potterina luudan päällä. Hän voi leikkiä suosikkielokuvansa sankaria, vaikkapa jedi-ritaria, ja tuntea valomiekan värähtelyn käsissään sekä voiman virtauksen, kun hän nostelee ajatuksen voimalla pikkuesineitä ilmaan. Vain mielikuvitus on rajana. Näissä unissa maailma koetaan useimmiten täysin samankaltaisena aistikokemuksena kuin hereillä. Ruoho näyttää yhtä vihreältä, salmiakki maistuu yhtä kirpeältä, suudelma tuntuu yhtä aidolta kuin todellisuudessa.

Suomeksi selkounista käytetään toisinaan termiä selväuni, mutta monet alan harrastajista eivät halua sekoittaa tätä selvänäköön, eli asioiden näkemiseen ilman fyysisiä aisteja. Valveuni tarkoittaa Suomessa jotain oman päänsisällä tapahtuvaa päiväunelmuinnin tapaista. Selkouni onkin vakiinnuttanut terminsä englanninkielisestä käännöksestä ”lucid dream”, jota hollantilainen psykologi Frederic van Eden käytti ensimmäistä kertaa jo vuonna 1913 (A study of dreams, Proceedings of the Society for Psychological Research).

Selkounet ovat hyvin yleisiä. Lähes jokainen ihminen on kokenut unen, jonka aikana on oivaltanut: ”Hei, tämän on unta!” Kuitenkin harva pystyy ja jaksaa opetella unien ohjailun taidon, jolla selkouni vakautetaan ja uniseikkailujaan voi jatkaa pidempään haluamallaan tavalla. Useimmat selkounikokemukset ovat nimittäin hyvin lyhyitä, muutaman sekunnin riemastuksia, joihin uneksija herää.

Monille suurin mielenkiinnon kohde selkounissa on rajoittamaton mahdollisuus luoda omat uniseikkailunsa. Unissa kaikki on mahdollista. Voit koettaa esimerkiksi tavata itsesi tai isoisäsi nuorempana, lentää toisiin galakseihin tai hankia unelmiesi seksikumppanin. Unissa on vapaana kaikista fyysisistä ja sosiaalisista kahleista, eikä ole unipolisia, joka rajoittaisi rajuimpiakin mielenilmauksia. Unet ovat paljon

todellisemman tuntuisia ja elävämpiä kuin päiväunelmoi tai asioiden kuvittelu mielessään.

Joskus selkounet saattavat tuntua jopa todellisemmilta kuin valve. Tämä johtuu luultavasti hämmästyksen ja ihmetyksen tunteesta, joka uneksijan valtaa. Hän ymmärtää, että näkemänsä todellisten aistien sumentamattomat värit, maut, tuntemukset, ja tuoksut ovat kaikki hänen oman mielensä tuottamia. Illuusio todellisuudesta voi olla täydellinen.

Kaikille ei yhtä helppoa

Vaikka selkounia markkinoidaan ehtymättömänä seikkailujen lähteenä, omien uniensa tiedostaminen ja varsinkin ohjailu voi olla hyvin vaikeaa tai työlästä. Unien luontaisa epävakaus saattaa pilata kokemuksen. Vaikka kuinka olisi valmistellut ennakkoon mielessään oman suosikkielokuvansa kohtauksen ja haluaisi esittää sankaria, uni voi muuttua täysin toisenlaiseksi. Myöskään muut unihahmot eivät ehkä noudata vuorosanojaan tai tekevät jotain muuta typerää. Lisäksi uniseikkailut katkaiseva herääminen tapahtuu selkounesta nopeasti. Onhan kyseessä tila, jossa mieli on jo hieman herännyt tavallisen unen tokkuraisuudesta. Kynnys täydelliseen heräämiseen on pieni.

Unien ohjailu vaatii edistynyttä taitoa ja harjoitusta. Unia ohjataan omilla odotuksilla eikä niinkään tietoisella ja puhuvalla mielellä. Vaikka käskisi unimaailmaansa muuttumaan millaiseksi tahansa tai unihahmojaan tekemään mitä tahansa, näin ei välttämättä tapahdu, jos uneksijalta puuttuu vakaumus ja itsevarmuus omien mieltymystensä täyttöönpäntä.

Vaatii myös työtä tehdä selkounet mielenkiintoisiksi. Suurin osa tavallisista unista käsittelee arkisia, tylsiä asioita – vaatii vaivaa keksiä omat selkouniseikkailunsa. Unimaailma ei muutu mielenkiintoiseksi itsestään. Jotkut voivat myös jättää tietoisuuden nauttiakseen unien odottamattomista juonenkäänteistä, tapahtumista ja tuntemuksista. Myös selkounista voi

loppua inspiraatio.

Jos jo oma valvetodellisuus on tylsää, ei kannata etsiä jännitystä selkounista. Samalla vaivalla, jolla tekee unistaan mielenkiintoisia, tekee mielenkiintoista myös valve-elämästään. Samalla vaivalla, millä opettelee ohjaamaan tunnereaktioitaan selkounen vakauttamiseksi, pystyy myös muuttamaan omia asenteitaan ja ajatuksiaan valveilla. Unia ei kannata käyttää pakopaikkana, vaan antaa unielämänsä täydentää jo muutenkin ainutlaatuisista persoonallisuuttaan valvemaailmassa.

Luovuuden lähde

Jos uskoisi selkounikirjojen takakansia, kaikki maailman ongelmat olisi ratkaistu jo useasti. Selkounista pitäisi niiden mukaan saada tieteellisiä ja taiteellisia oivalluksia siihen tahtiin, että tavallisilta tieteilijöiltä ja taiteilijoilta olisi loppunut elanto jo kauan aikaa sitten.

On totta, että jotkut tunnetut taiteilijat ovat joskus saaneet inspiraationsa unista tai nähneet kokonaisia teoksia unissaan. Esimerkiksi Paul McCartney kertoo kuulleensa ”Yesterday”-laulunsa sävelmän unessa 1965, ja ihmetelleensä ensin, kenen sävellys se oli, ennen kuin uskalsi omia unituotoksensa. 1800-luvun loppupuolella elänyt kirjailija Robert Louis Stevenson kertoi rahapulassa pohtineensa kuumeisesti hyvän tarinan juonta ihmisen kaksinaisuudesta. Hän näki unen, jossa takaa-ajettu otti pulveria ja muutti muotoaan hurjaksi olennoiksi. Tämän oivalluksen perusteella hän kirjoitti nyt kaikkien tunteman tarinan tohtori Jekylistä ja Mr. Hydestä.

Myös joitakin tärkeitä tieteellisiä keksintöjä on tehty unen aikana. Unikirjallisuudessa kerrotaan usein esimerkiksi, miten Friedrich Kekule, saksalainen kemisti, oli pohtinut bentseenimolekyylin rakennetta 1860-luvulla. Mietittyään asiaa pitkään Kekule torkahteli eräänä päivänä bussimatkalla. Hän näki unen, jossa käärmeet kiertelivät tarttuen itseään hännänpäädystä ja

muodostivat pyöriviä renkaita. Hän oivalsi, että toisin kuin muut tunnetut orgaaniset yhdisteet, jotka olivat suorja, bentseeni muodostuikin itseensä kiinni kiertyneestä renkaasta.

Elias Howe taas koetti pohtia 1884, kuinka kutomokoneen neula voisi toimia. Hän näki unta, jossa oli alkuasukasheimon piirittämänä. Heimon soturit uhkasivat häntä keihäillä, joissa oli reikä kärjessä. Herättyään hän tajusi, että neula, jossa on reikä kärjessä, ratkaisee hänen kutomokoneensa ongelman.

Unet voivat toimia luovuuden lähteenä, koska niiden aikana ongelmaa lähestytään täysin uudesta näkökulmasta. Kuitenkin myös mikä tahansa muu katkos jämähtäneen ajatteluprosessin sopivassa vaiheessa, kuten vaikkapa kävelylenkki, lämmin sauna tai kahvitauko, saat-

Ompelukoneen patenttoija Elias Howe (1819-1867) näki unta, jossa oli alkuasukasheimon piirittämänä. Heimon soturit uhkasivat häntä keihäillä, joissa oli reikä kärjessä. Herättyään hän tajusi, että neula, jossa on reikä kärjessä, ratkaisee hänen kutomokoneensa ongelman.

tavat johtaa täysin uusiin oivalluksiin. On hyvä huomata, että edellä kuvatut luovat ihmiset olivat hankkineet taitonsa jo hereillä ollessaan. Unitila siis antoi heille uuden purkautumistien hereillä jo opituille taidolle ja luovuudelle. Unitila ei sinänsä tuo mitään taianomaista luovuuden kykyä. Eli mikäli haluaa tulla luovaksi millä tahansa elämän alueella, ensimmäisenä ei kannata panostaa sinänsä kiehtovaan selkounien maailmaan. Tarvittavat taidot oppii helpommin hereillä.

Unien ihmeelliset sattumat vaikuttavat utta luovalta. Kuitenkin unioivallukset ja taideteokset ovat harvoin hereillä yhtä vakuuttavia kuin unen aikana. Itse muistan erään uneni opiskeluajoina, kun fysiikan luentojen jälkeen olin pohjittanut Einsteinin suhteellisuusteoriaa ja aikamatkustuksen mahdollisuutta. Mitä tapahtuisi, jos matkustaisin aikakoneella ajassa taaksepäin ja estäisin oman syntymäni? Selkounessa aloin ratkaista ongelmaa ja pääsin kuin pääsinkin täysin selkeään tulokseen neliulotteisen aika-avaruuden hahmottamisessa. Heräsin tyytyväisenä ja aloin kirjoittaa oivallustani ylös. Huomasin kuitenkin, että se, mikä oli unessa näyttänyt selkeältä ratkaisulta ongelmaan, oli täysin mahdotonta pukea sanoiksi ja aikajanoiksi hereillä. Tajusin, että olin muka ymmärtänyt asian jollakin unen ihmeellisellä logiikalla, mutta valvemaailmassa ratkaisusta ei ollut mitään hyötyä.

Unen aikana ei siis automaattisesti saada yhteyttä implisiittiseen eikä muuhunkaan tietoon, joka meillä on käytössämme valveilla. Esimerkiksi oman syntymäajan, asuinpaikan tai päivän uutisten muistaminen unessa voi olla hyvin vaikeaa. Jonkin itse suunnittelemansa unitehtävän suorittaminen voi olla vaivalloista, jos tehtävää ei ole painanut hereillä mieleensä voimakkaasti. Vaikka olisi hereillä päättänyt kokeilla esimerkiksi seniä pitkin ylöspäin kävelyä hämähäkkimiehenä, tätä ei välttämättä muista unessa, vaikka tulisi siitä tietoiseksi.

Unien muistivaikeudet johtuvat ihmisen pitkäkestoisen muistin toiminnan rajautumisesta aivojen kemian tasolla. Asiat, tiedot ja taidot, jotka ovat itsestään selviä hereillä, saattavat olla täysin mahdottomia palauttaa mieleen unessa. Miksi unien sekamelska olisi lähempänä intuition lähdeä kuin valvetietoisuus? Myös unitaiteilijat ja -tieteilijät joutuvat kamppailemaan unen fysiologisia rajoituksia vastaan. Asioiden luominen ja uusien ajatusten keksiminen hereillä on paljon helpompaa kuin unessa.

Asioiden harjoittelu

Unimaailma tarjoaa turvallisen, täysin todentuntuisen ympäristön harjoitella eri asioita. Unissa on harjoiteltu muun muassa urheilusuorituksia, tanssia ja monia kehon liikkeisiin liittyviä toimintoja. Myös sosiaalisia tilanteita voi harjoitella unissa.

Esimerkiksi nuori mies kertoo näkevänsä selkounta lumilautailusta: ”Olin harjoituspuistossa ja tein useita temppuja laudallani. En osannut tehdä noita hyppyjä hereillä ollessani, mutta harjoittelu unessa auttoi minut paremmaksi” (Do REM (lucid) dreamed and executed actions share the same neural substrate? D. Erlacher ja M. Schredl, *International Journal of Dream Research* Volume 1, No. 1, 2008).

Em. Erlacher tutki myös kokeellisesti selkounitaitojen kehittymistä antamalla uneksijoille tehtävän harjoitella kolikon heittoa kuppiin. Ihmiset, jotka harjoittelivat asiaa pelkästään selkounissaan, pärjäsivät paremmin kuin ihmiset, jotka eivät harjoitelleet kolikon tarkkuusheittoa lainkaan (Daniel Erlacher, *Motorisches Lernen im luziden Traum*, 2005).

Esiintymistaitoja voi harjoitella kuvittelemalla unessaan esimerkiksi pitävänsä spontaania puhetta urheilustadionilla ihmisille. Kun tämän on tehnyt, on taatusti helpompi astua pienemmän yleisön eteen oikeassa elämässä – uniharjoittelu on antanut mahdollisuuden kohdata esiin-

tymispelkonsa turvallisessa ympäristössä. Jos yleisön reaktiot ovat liian pelottavia, voi unessa aina vaikka lentää stadionilta pois. Kun kiperän tilanteen on onnistunut kohtaamaan unessaan, on aina helpompi tehdä sama asia suuremmalla itsevarmuudella hereillä.

Selkounitaidon opettelu harjoitellakseen unessa jotakin asiaa on kuitenkin hyvin työläs tapa opetella esimerkiksi kitaran soittoa. Helpommalla pääsee, kun opettelee taidon suoraan hereillä. Selkouniharjoitukset toimivat parhaiten, kun asiasta osaa hereillä jo jonkin verran. Aloittelijalle minkään taidon opettelu pelkästään unessa saattaa olla turhaa. On hyvä myös muistaa, että mielikuvaharjoittelu rentoutuneessa tilassa aktivoi mielessä ja aivoissa myös samoja liikeratoja kuin nukkuessa. Eli mielikuvaharjoittelu on selkounitaidon opettelu selvästi helpompi tapa parantaa fyysistä suoritustaan.

Unien hoivaava voima

Selkounia voi käyttää avukseen painajaisten kohtaamisessa. Kun unen tunnistaa uneksi, voi esimerkiksi herätä, voittaa pelon aiheuttajan tai vaikka lentää pakoon. Muistan omista selkouniharjoitteluni alkuajoista, kuinka minulla oli tapana nähdä juuri nukahtaessani unia, joissa tipuin alas ja kuolin mätkähtäessäni maahan. Päätin muistaa, että unet tapahtuvat oman pääni sisällä ja makaan turvallisesti omassa sängyssäni, vaikka unessa tapahtuisi mitä tahansa. Seuraavan kerran, kun putosin unessa kalliojyrkänteeltä, en hätäntynyt, vaan ajattelin, että tämä on unta, ja antauduin pudotukselle. Kohta kykeninkin kääntämään putoamisen alaviistoon liitämiseksi ja siitä täysin hallituksi lennoksi meren aaltojen yllä.

On luonnollista, että itseluottamus ja itse-tunto kohoavat, kun kohtaa pelkonsa unissa. Kaikki eivät kuitenkaan opi unien ohjailun taitoja, ja toistuvien pelottavien tilanteiden koh-

taaminen unissa ilman pakoon pääsyä voi olla ylitsepääsemätöntä. Unet muokkautuvat hyvin herkästi odotuksiimme. Niinpä esimerkiksi, kun unessa kohtaa pimeällä kujalla tummia hahmoja, kääntyy uni hyvin helposti ryöstötilanteeksi vain koska olemme tottuneet ajattelemaan näin. Myös tunteet voimistavat unien odotuksiin muokkautuvuutta. Jos pelkään murskautuvani pudotuksen jälkeen rantakallioihin, näin luultavasti tapahtuu. Vaatii kohtalaista henkistä vahvuutta muuttaa omat odotuksensa ja tunteensa jossakin tietyissä unilanteissa – erityisesti, jos tilanne on painostava.

Selkounet eivät kuitenkaan ole kaikille vain seikkailujen kiehtova aarreaitta. Jotkut ihmiset pelkäävät selkounia sinänsä, koska eivät tiedä, mitä ne ovat ja luulevat kärsivänsä esimerkiksi psyykkisestä sairaudesta. Selkounet ovat kuitenkin hyvin tavallinen ilmiö. Selkounet eivät myöskään välttämättä ratkaise painajaisongelmia. Unien taitaja ei välttämättä osaa käyttää tietoisuuttaan painajaisissa, vaikka muuten osaisi ohjata uniaan. Unien ohjailun taito vaatii pitkäjänteistä harjoittelua ja myös tietoa mielen ja tunteiden toimintatavoista.

Selkounia on käytetty myös terapeuttisissa tarkoituksissa, kuten alan legendoihin kuuluvan Stephen LaBergen seuraava oma unikuvaus kertoo: ”Olin koululuokassa, jossa oli mellakka. Joukko heitteli tuoleja ikkunan läpi, tappeleli ja huusi. Joukon vastenmieliseltä barbaarilta näyttävä johtaja tarttui minusta kiinni vahvasti. Tajusin, että tämä oli unta. Lopetin taistelun, koska tiesin että ristiriita oli sisälläni. Etsin rakkauden tunnetta sisälläni. Kauniita hyväksyviä sanoja virtasi minusta ja torjumani varjo sulautui itseeni. Heräsin tuntien itseni suurenmoisen rauhalliseksi” (S. LaBerge ja H. Rheingold, *Exploring the World of Lucid Dreaming*, Ballantine Books, 1990).

Tällaisessa lähestymistavassa unihahmojen ajatellaan olevan osia omasta persoonallisuus-

desta, jotka alitajunta tuo esiin. Uhkaaviin unitilanteisiin ja -hahmoihin suhtaudutaan ystävällisesti ja rakkaudella sekä yritetään muuttaa niitä tai sulauttaa omaan uniminään. Oletuksena on, että jos tällaisen minäkuvasta irtautuneen hahmon saa sulautettua itseensä, tapahtuu eheytyminen ja jokin sisäinen psykologinen konflikti laukeaa. Kuitenkaan esimerkiksi LaBergen unessa ei ole lainkaan selvää, mikä mahdollinen sisäinen konflikti oli alun perin, tai oliko sellaista lainkaan. Myöskään se, auttoiko uni muuttamaan LaBergen käytöstä ja reaktioita jatkossa, jää hämärän peittoon.

Unet kuitenkin vaikuttavat joskus tuovan itselleen merkittävältä tuntuja viestejä ja oivaluksia persoonallisuudestaan. Nykyinen unien tulkintaperinne perustuu tällaiselle oletukselle. Ihmisten unipäiväkirjoja keräämällä on tutkimuksissa huomattu, että unet ovat pääasiassa hyvin tylsiä ja ne käsittelevät aikaisemmin päivällä sattuneita arkisia asioita. Alitajunnan viestejä niistä ei löydy, mikäli uneksija ei itse niitä halua löytää.

Se, miksi unitulkinnat kuitenkin tuntuvat toisinaan merkittävilta, johtuu samasta syystä kuin esimerkiksi hyvä kirja, elokuva tai koskettava musiikki tuntuu merkittävilta. Vaikka kirjaa ei ole kirjoitettu, tai biisiä sävelletty juuri sinulle, ne voivat sisältää omalta kannalta tärkeäksi koettuja asioita. Sinänsä kaoottiset unet voivat muistuttaa itselle tärkeästä asiasta, vaikka uni ei olisikaan suora viesti alitajunnalta itselle.

Psykoanalyttisessa koulukunnassa käytetty unitulkinta toimii, koska tulkinnat asetetaan uniin jälkikäteen. Joskus kannattaa kirjoittaa jo nähdyn unen tapahtumat ja omat reaktionsa päinvastaisiksi jälkikäteen ja tulkita näin saatu uusi uni. Jos esimerkiksi oikeassa unessa olit alistuva, kirjoita uni uusiksi vahvana. Jos taas olosi tuli unessa jonkin unihahmon toiminnan vuoksi iloiseksi, kirjoita uusi uni surullisen reaktion mukaan.

Jos tulkitset tällaisen uudelleenkirjoitetun unen, saatat hämmästyä, kuinka suuria oivaluksia saat valve-elämäsi ja ongelmiisi aivan samoin kuin saat alkuperäisestä unesta. Miellemme poimii muistikuvistamme sellaiset hetket, jotka sopivat reaktioihin, eli hetket jolloin olemme reagoineet joko iloisesti tai surullisesti. Yhdistettynä elämänhistoriaamme ja nykyiseen elämäntilanteeseen voivat ajatuksemme siirtyä aivan uusille urille ja voimme saada nykyisiin ongelmiimme aivan uusia näkökulmia.

Samasta syystä myös astrologiset tulkinnat tai vaikka Tarot-kortit vaikuttavat toimivan: muistamme tulkinnasta vain hetket, jolloin olemme toimineet ja reagoineet tulkinnan mukaan. On hyvä huomata, että näin ”tulkittu” uni ei estä antamasta suurta oivaluksia valve-elämämme ongelmiin. Eli, tässä mielessä unitulkinta toimii. On vain hyvä muistaa, että tämä ei kerro suuren ja itseämme viisaamman alitajunnan tai muiden voimien olemassaolosta.

Viestit tämän- ja tuonpuoleisesta

Enneunia ja unitelepatiaa on koettu tutkia tieteellisesti. Tiedon saanti muusta maailmasta unen aikana on myös monille tuttu kokemuksesta arkielämästä. Luultavasti jokaisella on ainakin joku tuttu, joka on joskus kertonut toteutuneesta unesta. Hieman yllättäen, useimmista unitelepatia- ja muista vastaavista kokeista on saatu positiivisia tuloksia. Näitä tuloksia ovat netin keskustelupalstat pullollaan ja useimmat lukijat tuntuvat pitävän unitelepatiaa tieteellisesti todistettuna ilmiönä. Ikävä kyllä, näin ei ole. Kokeista, joita on järjestetty, pystytään löytämään useita puutteita, joilla tulokset selitetään ilman yllluonnollista tekijää.

Tunnetuimpia unitelepatiakokeita lienee Montague Ullmanin ja Stanley Krippnerin järjestämä testisarja 1960-luvulla Maimonidesin sairaalassa New Yorkissa. Kokeita tehtiin lähes vuosikymmen ja tulokset olivat loistavia – ikävä

kyllä vain paperilla. Tavallisessa koeasetelmasa kohdekuva ”lähetettiin” läpi yön, eli lähettäjä istui tuijottamassa kuvaa ajatellen ”lähettää” se nukkujan uneen. Nukkuja kirjoitti unensa ylös, ja myöhemmin arvioija tarkisti, löytyikö unikuvauksesta elementtejä, jotka sopisivat lähetettyyn kuvaan.

Ongelmana kokeissa oli se, että tämä arvioija uskoi itse telepatiaan. Kokeen järjestäjänä hän tiesi, mikä oikea kohdekuva oli ja pystyi sovittamaan unikertomuksia kuvaan jälkikäteen. Tällä menetelmällä mikä tahansa uni saadaan sopimaan mihin tahansa kuvaan, kun käytetään tarpeeksi laveaa ja symbolista tulkintaa.

Esimerkiksi seuraavasta unitelepatia-arviosta käy hyvin ilmi, kuinka mielivaltaisia olivat onnistuneeksi kokeeksi julistetut arviointikriteerit. Yhdessä kokeessa kohteena oli Max Beckmannin maalaus *Descent from the Cross*, joka kuvaa Jeesuksen laskemista alas ristiltä. Yksi nukkujista näki unen Winston Churchillista pitämässä puhetta ja toinen primitiivisen heimon uhrisermoniasta. Unissa mainittiin ”kaksi uhria”, jotakin ”sivistyksen tuhosta” ja ”jumalan idean kunnioituksesta”. Kokeen arvioija kiinnittää huomion ”church-hill”-nimen symboliseen merkitykseen. Uhrattiinhan Jeesus kukkulalla (hill) ja tuona hetkenä voidaan ajatella kristillisen kirkon (church) syntyneen; Kristus on molemmat, sekä ihminen ja Jumala (kaksi uhria).

Toisessa unessa mainittiin myös jonkinlainen jumala. Kummassakaan unessa ei ole mitään Jeesuksen ristiinnaulitsemiseen viittaavaa, mutta silti kokeen arvioija tulkitsi unitelepatian onnistuneeksi (Robert Carroll, *A Short History of Psi Research*, <http://skepdic.com/essays/psihistory.html>, 23.3.2009).

Onnistuneen unitelepatian sijaan kyse on arvioijan toiveajattelusta. Arvioija halusi väen väkisin etsiä unesta vaikka kuinka monen mutkan kautta viittauksia kohdekuvaan. Mikäli koetuloksia arvioidaan näin lavealla kädellä, ei ole ihme,

että lähes mikä uni tahansa saadaan sopimaan kohdekuvaan. Koetuloksia ei myöskään pysty toistamaan, kun koeasetelmaa tiukennettiin. Maimonidesin unitelepatiakokeista löytyy useita huonoihin koeasetelmiin viittaavia asioita, ja voidaan sanoa varmuudella, että kokeet olivat epäonnistuneita. Tästä huolimatta netti on nykyään täynnä näitä unitelepatiakokeita ylistäviä artikkeleja ja lausuntoja. Kaikkeen, mitä netistä löytyy, ei kuitenkaan kannata uskoa.

Ruumiista irti

Ruumiista irtautumiskokemuksessa, kuten kirjoituksen alussa mainitussa omassa kokemuksessani, ihminen tuntee havainnoivansa maailmaa fyysisen kehonsa ulkopuolelta. Joskus hän näkee oman kehonsa makaamassa sängyssä, mutta ei läheskään aina, kuten omassa kokemuksessani. Suurin osa kokemuksista tapahtuu, kun irtautuja on lepäämässä, nukkumassa tai näkee unta. Kuitenkin myös täysin valveilla oleva voi huomata äkisti tarkkailevan itseään kuin takaviistosta yläpuolelta.

Näin käy joskus esimerkiksi pitkän matkan juoksijoille tai painostavaan tai hengenvaaralliseen tilanteeseen joutuneille. Kun selkounia on nähnyt lähes jokainen, niin ruumiista irtautumisen on kokenut kyselytutkimusten mukaan joka kymmenes ihminen. Eli ruumiista irtautuminen ei ole kovin harvinainen ilmiö.

Onko ilmiössä kyse todisteesta sielun olemassaolosta vai vain tavallista mielikuvitusrikkaammasta selkounesta? Tavallisesti selkounissa ei koeta irtautuvan ruumiista, joten tässä mielessä ruumiista irtautumiskokemukset ovat erikoisia. Ruumiista irtautumisen tunne on hyvin toden tuntuinen. Ihminen menee omaan sänkyynsä nukkumaan ja hetken päästä leijuu sänkyynsä yläpuolella omaa huonettaan katsomassa. Todellisuuden vaikutelma on monesti hyvin vakuuttava. Luontainen reaktio on, että ihminen todella kokee irtautu-

neensa ruumiistaan. Omia ”silmiään” on vaikea olla uskomatta.

Ruumiista irtautumisia on tutkittu parapsykologian historiassa. Ideana on ollut todistaa, että ihminen pystyy saamaan tietoa ruumiista irtautuneena tavalla, joka olisi mahdotonta fyysisin aistein. Kokeista on saatu, kuten unitelepatiassakin, hyvin positiivisia tuloksia. Jälleen kerran, koeasetelmat eivät kuitenkaan vakuuta tarkkasilmäistä katsojaa.

Netin keskustelupalstoilla tulee vastaan yhä uudestaan Charles Tartin 1968 järjestämät ruumiista irtautumiskokeet todisteena onnistuneesta tiedon hankinnasta muilla kuin fyysisin keinoin (Charles Tart, A Psychophysiological Study of Out-of-the-Body Experiences in a Selected Subject, Journal of the American Society for Psychical Research, 1968, vol. 62, no. 1, s. 3-27).

Tart tutki Miss Z:ksi kutsuttua henkilöä, jonka hän myöhemmin kertoi olevan omien lastensa hoitaja. Neiti Z kertoi irtautuvansa ruumiistaan lähes joka yö ja leijuvansa huoneessaan tietämättä mitä tehdä. Tart järjesti hänelle neljä yötä laboratoriossa, joiden aikana neiti Z saattoi koittaa irtautumistaan. Häneen oli kiinnitetty aivosähkökäyrää mittaavat anturit sekä muita fysiologisia mittareita. Tart asetti hyllylle sängyn yläpuolelle satunnaisen viiden numeron sarjan paperilapulle isoilla viiden senttimetrin kirjaimilla kirjoitettuna. Neiti Z nukkui yksin huoneessa ja vain ääniyhteys mikrofoniin kautta kulki kokeen tekijän luo, joka istui käytävän päässä toisessa huoneessa.

Kolmena ensimmäisenä yönä neiti Z onnistui kyllä irtautumaan ruumiistaan pari kertaa, mutta vasta viimeisenä yönä hän pystyi kertomaan hyllyllä olevan oikean numeron (numero vaihdettiin joka yö). Muutama minuutti ennen kuin neiti Z kertoi mikrofoniin oikean numeron, häneen kiinnitetty mittarit näyttivät toistuvaa fyysisen kehon liikettä, ja aivosähkökäyrässä oli

hyvin paljon virheitä.

Tart tulkitsee liikkumisen kyljen kääntämiseksi lyhyen heräämisen jälkeen ja ruumiista irtautumisen tapahtuneen tämän jälkeen. Kokeen Tart julisti onnistuneeksi tiedon hankkimiseksi muilla kuin fyysisin aistein. Vaikuttaa kuitenkin vahvasti siltä, että mittareiden näyttämä kehon liike ja aivosähkökäyrän muuta yötä runsaamat virheet aiheutuivat neiti Z:n nousemisesta ylös sängyllään katsomaan paperille kirjoitettua numerosarjaa hyllyllä. Neiti Z:hän oli yksin valvomatta huoneessa ja olisi pystynyt tekemään mitä vain kenenkään huomaamatta.

Tart väittää, että johtojen pituus olisi riittänyt vain istumiseen sängyllä alle metrin korkeudessa. Hyllyn reuna oli hieman ylempänä, yli metrin sängyn yläpuolella. Tart kyllä myöntää, että lapun isot numerot saattoivat heijastua hyllyn päällä olleesta seinäkellon kirkkaasta kupolista tiettyssä valaistuksessa, mutta ei uskonut neiti Z:lla olleen taskulamppua. Luultavasti neiti Z nosti tai kallisti käsillään vieressä olevaa aivosähkökäyrälaitetta ja näin ylettyi kurkistamaan hyllyn päällä olevan numerolapun. Tart itse ei koskaan pystynyt toistamaan tuloksiaan useasta yrityksestä huolimatta eri vuosina toisten koehenkilöiden kanssa.

Virtuaalitodellisuuden illuusio

Ruumiista irtautumiset vaikuttavat hyvin todentuntuisilta. Irtautumisen aikana havaittu maailma kuitenkin eroaa joiltakin yksityiskohdiltaan todellisuudesta. Esimerkiksi omassa huoneessa ikkuna saattaa olla hieman eri kohdalla seinää tai oven kahva voi olla toisella puolella kuin oikeasti.

Ruumiista irtautumisen maailma muistuttaa siis hyvin paljon unimaailmaa. Jos ruumiista irtautuneena tekee todellisuustestin, kuten selkouniharjoituksissa, ilmaisee kaikki, että unessa ollaan. Seinien läpi voi kävellä, taivaalle voi lentää, jos niin haluaa.

Kuitenkin jos epäilee kykyjään, niin seinä tuntuu ihan yhtä kovalta kuin oikeastikin. Maailma ruumiista irtautuneena on siis yhtä muokkautuva kuin unessa. Jos selkounia ei ole harrastanut ja kokee spontaanin ruumiistairautumisen, on täysin luonnollista tulkita kokemus todeksi eikä uneksi. Asiaa tuntemattoman ei ole syytä epäillä aistejaan. Kuitenkin asiaan harjautuneen on helppo tehdä samoja asioita kuin selkounissa.

On myös tutkittu, että ruumiista irtautumiset ovat erityisen yleisiä selkounia näkevien keskuudessa. 35 % selkouneksijoista raportoi myös ruumiista irtautumisia. Stephen LaBerge tutki asiaa yhdessä kokeessaan ja huomasi, että selkounet alkavat ruumiista irtautumisena 28 % yrityskerroista niin sanotussa tietoisien nukahtamisen tekniikassa. Tällaisessa tietoisien nukahtamisen tekniikassa ihminen pitää sängyllä maatessaan mielensä keskittyneenä hereillä kunnes keho on nukahtanut. Vaikuttaa siis siltä, että tällaisessa nukahtamista edeltävässä rentoutuneessa tilassa, aistien sammussa, mieli korvaa aistitiedon virtuaaliaisteilla.

Esimerkiksi kun tuntoaisti hiipuu kehon nukahtaessa, mieli luo illuusion kehon tuntemuksista. Koska nämä esiunessa mielen luomat virtuaaliaistit eivät enää ole suoraan kosketuksissa todellisen aistimaailman kanssa, voi tällaiselle virtuaalikehölle tapahtua fyysisestä maailmasta poikkeavia asioita. Keho voi tuntua kevyeltä, keinua, leijua tai esimerkiksi pyöriä. Tällaiset poikkeavat aistimukset ovat hyvin tyypillisiä ruumiistairautumisen alkuvaiheessa ja voivat käsittää myös muita aisteja. Psykologiassa unen ja valveen rajamailla tapahtuvia kokemuksia kutsutaan hypnagogisiksi aistimuksiksi.

Kun myös näköaisti nukahtaa ja vaihtuu unen virtuaaliaistiin, alkaa näkökenttä hahmotua vähitellen. Näin kävi myös omassa ruumiista irtautumiskokemuksessani. Mieli kuvittelee ja odottaa edelleen olevansa oman huoneen

sängyssä nukkumassa. Mieli ei ole huomannut mitään selkeää vaihtoa todellisten ja virtuaalisten aistien välillä. Näin näköaisti luo näkymän omasta huoneesta ehkä hieman todellisuudesta poikkeavin yksityiskohdin, koska mielellä ei ole enää fyysisten aistien vahvistavaa ja vakauttavaa tietoa maailmasta. Aivan samoin voi kokenut selkounen näkijä luoda eteensä aivan minkä tahansa näkymän vaikkapa satuisen kosteasta Eiffel-tornista, aurinkoisesta rantahietikosta tai vaikka jedi-ritarien tähtihävitäjästä. Ei mielelle sen enempää tuota vaikeuksia luoda kuva omasta tutusta huoneesta aamuhämärässä.

Virtuaalitodellisuuden illuusio on ruumiista irtautumisen aikana kuitenkin niin vakuuttava, että minun itsenikin oli herätettävä tyttöystäväni ja varmistettava, että hän ei todellakaan ollut nähnyt tai tuntenut minua leijumassa ilmassa kävellessään lävitseni. Olin nähnyt unta hänen vessassa käynnistään, ja kaikki oli tapahtunut mieleni sisäisessä virtuaalitodellisuudessa, jota kutsutaan selkouneksi.

Unet muokkautuvat odotuksiin

Toisin kuin valvetodellisuudessa, unitodellisuudessa aistimaailma muokkautuu voimakkaasti uneksijan odotusten mukaan. Unessa seinää ei pidä paikallaan atomien välinen vetovoima, vaan unennäköijän huomaamaton odotus, että seinillä on tapana pysyä paikallaan. Jos taitava selkouneksija muuttaa odotustaan, seinän saa sortumaan, muuttumaan läpäiseväksi tai katoamaan kokonaan. Sama pätee myös muihin unihahmoihin ja oletuksiin maailmankaikkeuden luonteesta.

Mitä kiihkeämmin odottaa viestejä unilta sitä helpommin unet muokkautuvat odotuksen kaltaisiksi. On tunnettu asia, että esimerkiksi freudilaisen terapeutin asiakkaat oppivat näkemään freudilaisia unia ja jungilaisen taas jungilaisia unia. Ihminen itse luo odotuksillaan, tunteillaan

ja toiveillaan unimaailmansa toivotunlaiseksi. Tämä ei siis tarkoita sitä, että unet kertoisivat suuria viestejä jumalilta tai alitajunnalta. Tämä kertoo, että unet muokkautuvat voimakkaasti uneksijan odotuksiin.

Taitava selkounennäkijä pystyy käyttämään odotuksiaan, toiveitaan, tunteitaan ja ajatustiaan muokkaamaan sellaisia unikokemuksia, joita haluaa nähdä. Jos uneksija haluaa tavata Jeesuksen, Buddhan, unioppaansa, jonkun merkkihenkilön, satuolennon tai henkiolennon, tämä hyvin varmasti onnistuu.

Odotuksen ei tarvitse olla sanallisesti muotoiltu, vaan pelkkä aavistus riittää. Unien ihmeelliset hahmot ovat kuitenkin omien ajatusten ja toiveiden tuotoksia, eivätkä kerro viestejä ihmeellisistä maailmoista vaan uneksijan oman mielikuvituksen sisältä. Unien tai unihahmojen viestit saattavat hereillä tarkasteltuna vaikuttaa itsestään selvyyksiltä, liian yleisiltä toteamuksilta ja niillä saattaa olla vähän käytännön arvoa.

Tietenkään massamarkkinoita varten kirjoitetuissa unioppaissa ei mainita tällaisia epäonnistuneita tyhjäänpäiväisiä viestejä. Ketä sellainen kiinnostaisi? Joskus unien neuvot voivat olla myös viisaiden sanojen sijaan järjetöntä kritiikkiä tai huonoja neuvoja. Ratkaisuja omiin persoonallisuusongelmiinsa saa unia helpommin ystäviltä, sukulaisilta tai työtovereilta.

Unia edellisistä elämistä

Unet voivat antaa ikimuistoisia kokemuksia. Psykologi Susan Blackmore kertoo omasta ruumiista irtautumiskokemuksestaan. Kokemuksensa lopuksi hän halusi etsiä jotakin vielä syvempää. Hän alkoi laajentua ylöspäin kohti taivasta, kunnes kokemus huipentui maailmaa syleilevään mystiseen sulautumiskokemukseen, jossa havaitsijalla ja havaitulla ei tunnu olevan eroa. (Susan Blackmore, *In Search of the Light*, Prometheus Books, 1996). Tällaiset hyvin merkitykselliseltä tuntuvat kokemukset

voivat muuttaa ihmisen elämän ja asennoitumisen itseen ja toisiin ihmisiin pysyvästi.

Toisaalta eräs toinen uneksija, kun hän halusi ”etsiä korkeinta”, ottikin ohjeet liian kirjaimellisesti ja syöksyi ylöspäin kunnes mätkähti kattoon (Brooks ja Vogelsong, *The Conscious Exploration of Dreams*, 1stBooks, 2000). Unissa saa olla tarkkana odotuksiensa suhteen.

Mikäli haluaa nähdä unia edellisistä elämistään, tämä onnistuu. Unissa nähdyt edelliset elämät voivat tuntua selittävän monia asioita nykyisessä elämäntilanteessa, persoonallisuudessa ja elämässään tärkeissä ihmisissä. Tietenkään tällaisia edellisiä elämiä ei pystytä vahvistamaan. Jos asiaa ajattelee tarkemmin huomaa, että edelliset elämät eivät luoneet omaa persoonallisuutta. Asia on päinvastoin: omat odotukset, toiveet ja ajatukset edellisten elämien olemassaolosta loivat unen, joka vaikutti kertovan edellisistä elämistä.

Mikäli toivoo näkevänsä unessa kuolleen omaisen, läheinen saattaa ilmestyä uniin kertomaan, että kaikki on hyvin. Kohtaaminen voi olla uneksijalle hyvinkin helpottava, kun saa ehkä sanottua kesken jääneitä asioita, joita ei koskaan pystynyt sanomaan toisen eläessä. Aivan yhtä hyvin tällainen unihahmo saattaa kuitenkin tehdä jotain täysin odottamatonta ja paheksuttavaa, josta näkijä pahoittaa mieltään. Tällöin kannattaa muistaa, että unihahmo on hahmo, jonka näkijän oma mieli on luonut odotustensa kaltaiseksi. Tämä hahmo voi näyttää kuinka tutulta tahansa ja käyttäytyä samoin kuin läheinen ihminen oikeasti eläessään. Itselleen voi olla tärkeää sanoa mieltään painavat asiat kuolleelta omaiselta näyttävälle unihahmolle. Unien täysin todellisuutta vastaava aistimaailma tekee tämän helpoksi ja vakuuttavaksi.

Jotkut kokeneet selkouneksijat ovat yrittäneet, ja näennäisesti onnistuneetkin, näkemään yhteisiä selkounia. Eli unia, joissa he näkisivät täysin samaa unta samaan aikaan. Esimerkik-

si Robert Waggoner kertoo kirjassaan unesta, jonka näki samana yönä pitkäaikaisen ystävänsä kanssa. Unessa he olivat samankaltaisessa New Englandin tapaisessa kaupungissa. He näkivät Robertin tulevan samantapaisella pakettiautolla talon pihaan. Molempien unessa Robert vielä kertoi koodisanan ”ruuvimeisseli”, joka oli valittu satunnaisesti ennen unta.

Ikävä kyllä ystävä ei muistanut kuulemaansa koodisanaa herättyään, joten ei-fyysinen tiedon vaihto jäi jälleen todistamatta. (Robert Waggoner, *Lucid Dreaming*, Moment Point Press Inc. 2009/2008).

Vaikka kaverusten unissa on hämmästyttävän paljon samankaltaisia piirteitä, ei tämä silti kerro, että kaverukset olisivat nähneet yhteistä unta. On hyvä muistaa, että he tunsivat toisensa ja toistensa unielämän ja tavoitteet erittäin hyvin. He varmasti tiesivät, minkälaisista paikoista ja millaisilla kulkuneuvoilla toinen kulki hereillä tai unissa. Ei ole myöskään ihme, jos he koettivat vaihtaa ennalta sovitusti koodisanoja, jos olivat tähän valmistautuneet viikkoja ennen varsinaista unta. Yhteisen unen sijaan molempien unet selittyvät yksinkertaisesti sillä, että molemmat odottivat innokkaasti näkevän unta toisistaan. Yhteiseltä vaikuttava uni vain toteutti tuon odotuksen. He näkivät samana yönä unta samantapaisista asioista, eivät samaa unta.

Miksei tyytyä unen ihmeelliseen maailmaan?

Yksi hyvä esimerkki odotusten voimasta unissa ovat omat nuoruuteni kokeilut seinän läpi lentämisestä. Joskus onnistuin lentämään seinän läpi aineettomana tuulahduksena. Toisella kertaa satutin nenäni törmäämällä kiviseinään. Ihmettelin asiaa ja aloin tutkia seinän läpi kävelemistä unissani. Huomasin, että lopputulos riippui pelkästään odotuksestani. Lämpäisy epäonnistui, jos pelkäsin tai epäröin hetkenkin.

Unet toteuttivat epäilyksen muodossa olevan odotukseni.

Huomasin, että jos ajattelin vain esteen takaseinää, eli seinän takana olevaa huonetta ja yritin tarttua tuon huoneen seinästä kiinni, sain vietyä käteni seinän läpi. Tässä vaiheessa loppukin mielestäni vakuuttui, että läpäisy onnistuu, ja pystyin astumaan seinän läpi koko keuhollani pelkästään odotukseni voimalla.

Selkounissa on tarkoituksena herätä unien vakuuttavasta illuusiosta. Eli tunnistaa unen todellinen luonne uniharhan takaa. Janice Brooks ja Jay Vogelsong toteavat nasevasti kirjassaan, että jos emme pysty luotettavasti tunnistamaan unissamme herätyskellon soittoa, vaan se tulee uniimme esimerkiksi ambulanssin äänenä, niin kuinka voisimme tunnistaa unissa jonkin korkeamman totuuden (Brooks ja Vogelsong, *The Conscious Exploration of Dreams*, 1stBooks, 2000).

Miksi tähän kaikki mielikuvituksen leikit mahdollistavaan ihmeelliseen unimaailmaan pitäisi tuoda lisää harhakuvia odottamalla unien kerrotun jostakin yliluonnolliselta vaikuttavalta asialta? Unet kyllä muokkautuvat odotusten mukaisiksi, mutta eikö olisi parempi huomata tuo odotusten luova voima unimaailmassa? Unimaailma ei käyttäydy kuten valvemaailma, vaikka ne näyttävätkin toisiltaan. Vaikka aisteihinsa voi luottaa valvemaailmassa, näin ei voi tehdä unimaailmassa.

Odotusten voimaa kannattaa enemmän käyttää hyväkseen luomaan toivomansa unimaailmat, unihahmot ja unitapahtumat sekä oppia näistä jotakin valvemaailmassaan. Ei kannata johtaa itseään harhaan oletuksien, joita unimaailma ei voi täyttää. Selkouniseikkailut ovat nautittavia sinänsä ilman ylimääräisiä oletuksia.

FM OLLI ERJANTI

KIRJOITUS PERUSTUU 4.3.2009 TIETEIDEN TALOLLA HELSINGISSÄ PIDETTYYN SKEPSIKSEN YLEISÖLUENTOON.

Kummalliset kummitukset

Niitä voi nähdä ja ne voivat aiheuttaa ääniä, vaikka ne eivät ole ainetta. Ne voivat jopa koskea ihmiseen ja heitellä esineitä ympäri taloa. Niistä on puhuttu vuosituhansia, mutta yhtään varmaa havaintoa niistä ei ole. Niistä on kirjoitettu kirjoja, tarinoita, satuja ja tehty elokuvia. Mitä ne oikein ovat?

Skepsikselle toimitetaan silloin tällöin kuvia, joissa esiintyy "aave". Tämä kuva lähetettiin viime syksynä Nauvosta. Mystisen "naisen" ilmiö jäi selvittämättä. Kyseessä voi olla mikä tahansa pellolle pystytetty variksenpelätin, joka on tarkoituksellisesti kuvattu epäselvästi tai kyseessä voi olla kameran linssien aiheuttama outo heijastus. Kyseessä saattaa myös olla yritys huijata Skepsistä.

Kummitukset, haamut ja aaveet ovat keskeinen osa ihmisen tarinaperinnettä. Tarkastelkaamme hieman kummitusten hämmästyttäviä ominaisuuksia, jotta näkisimme, onko niiden olemassaolo ylipäätään mahdollista.

Tiede perustuu teorioihin, oletuksiin ja näiden oletusten kokeelliseen testaamiseen. Tiede on järkipäistä, kriittistä ja se pyrkii puolueettomuuteen ja itsenäisyyteen. Tieteen ulkopuoliset seikat eivät saa vaikuttaa tieteellisten tutkimustulosten arviointiin. Arviointi on tiedeyhteisön asia.

Tieteen tulokset kertovat tieteen edistyvän, koska vanhat, virheelliset teoriat ja oletukset hylätään uusien tutkimusten valossa. Totuutta lähestytään koko ajan, määrätietoisella tieteellisellä asenteella sekä metodilla. Tätä on skeptisismi, tieteellisen metodin selitysvaimaan luottamista.

Huonot selitykset eivät skeptikolle kelpaa. Hänelle kelpaa vain paras.

Selitysten tarve

Ihmisellä on luontainen tarve hakea selityksiä ilmiöille ja asioille. Kaikelle pitäisi löytyä syy, ajattelee ihminen. Muinoin luonnonilmiöille ja onnettomuuksille ei ollut tieteellisiä selityksiä, jolloin pelokkaat ja surulliset ihmiset hakivat syytä luonnosta. Tai sen yläpuolelta, yliluonnollisen maailmasta. Salama oli rangaistus Jumalan vihasta, ukkonen Odinin vatsaran pauketta. Sairaus oli noidan tai esi-isän langettama kirous. Mielisairaus oli demonin tai paholaisen riivausta.

Jokin näissä selityksissä sai ihmiset uskomaan niihin ja kertomaan ne edelleen jälkipolville. Vasta vähitellen ne korvautuivat uusilla, paremmilla selityksillä.

Ihmisolento näkee unia ja joskus ne ovat pelottavia. Usein nukkuva ei edes tajua nukkuvan-

sa, jolloin unen ja valveen raja hämärtyy ja ihminen luulee näkevänsä sekä kuulevansa oikeasti, vaikka uneksii valveilla. Tällaiseen on alttius erityisesti juuri kun olemme nukahtamassa tai vasta heränneet ja vielä unenpöpperöisiä.

Myös erilaiset harhoja aiheuttavat aineet, kuten myrkyt, alkoholi ja huumeet, voivat saada ihmisen näkemään outoja asioita. Shamaanit ja poppamiehet ovat kautta aikain syöneet sieniä, jotka aiheuttavat hallusinaatioita. Näin he ovat voineet ”langeta loveen” eli matkustaa henkimaailmassa. Heitä on pelätty ja kunnioitettu, he ovat selittäneet heimon jäsenille asioita ja parantaneet sairauksia sekä antaneet neuvoja.

Luultavasti muinaiset shamaanit oikeasti uskoivat harhoihinsa. Samoin moni nykypäivän ihminen uskoo kummituksiin.

Kummituksen näkemisen ja kuulemisen ongelma

Näköhavainto syntyy, kun fotonit eli valohiukkaset suuntautuvat havaitusta kohteesta ihmisen silmän näköhermoon ja sieltä aivoihin. Ihminen ei siis tieteen osoittamien tosiasioiden valossa voi nähdä aineetonta olentoa, koska aineeton ei voi lähettää fotoneja silmään.

Kummitukset, joita ihmiset kertovat nähneensä, eivät ole alasti. Heillä on yleensä vaatteet. Miten tämä voi olla mahdollista? Jos kummitus ja hänen vaatteensa ovat aineettomia, miten ne voi nähdä? Millä perusteella kummitus valitsee asunsa? Pukeutuuko hän kenties vaatteisiin, jotka hänellä oli yllään kuollessaan? Vai ovatko vaatekappaleet jotenkin sulautuneet haamuun ja kulkevat aina hänen mukanaan?

Nämä ovat tärkeitä kysymyksiä ja tuskin kukaan haamuja nähnyt on niitä vakavasti miettinyt. Järkipäistä ja skeptinen ajattelu on kuitenkin juuri tällaisten kysymysten esittämistä. On oltava kriittinen ja vaadittava uskottavia selityksiä sekä ennen kaikkea todisteita.

Vanheneeko aave? Jos ihminen kuolee vaikka 14 vuoden ikäisenä, miksi biologinen ikä jää aineettoman haamun ominaisuudeksi? Ihminen koostuu materiasta, aineesta. Kun syöme ja juomme, elimistömme muuttaa ravinteet vartalomme rakennusaineiksi sekä energiaksi. Vartalomme muuttuu koko ajan, vanhoja soluja kuolee ja rapisee pois, uusia syntyy.

Miten on laita kummituksilla? Miten voi olla mahdollista, että niillä on vartalo, kasvot, silmät, korvat, suu ja nenä? Haistavatko ne? Jos haamu on kuolleessaan ollut pahasti sairas, jääkö sairaus haamulle? Jos jää, miten sairaus etenee, vai eteneekö se?

Tarinoiden mukaan kummitukset voivat ainakin kuulla puhetta ja puhua. Mutta miten ihmeessä? Kuulohavainto syntyy ääniaaltojen kulkemisesta ilman halki korvaan ja korvakäytävää pitkin aivoihin. Kyse on molekyylien ja hermojemme sähköimpulssien liikkeestä sekä aivojen tuottamasta kuulohavainnosta.

Puheen tuottamiseen tarvitaan äänihuulia ja äänen, kuten kilahdusten, pamausten ja tömähdyksen, tuottamiseen aineellisia kappaleita. Aineeton ei tunnettujen tosiasioiden valossa voi vaikuttaa aineettomaan. Miten aave siis voi aiheuttaa pelottavia ääniä?

Jos aave voi puhua, sillä on oltava aivot, äänihuulet, suu ja muu tarvittava fyysinen varustus. Ilman keuhkoja ja hengittämistä puheen tuottaminen on mahdotonta. Vai käyttävätkö haamut tietokonetta ja äänigeneraattoria?

Tällaisista haamuista skeptikot eivät ole kuulleet. Haamut ovat ihmisiä, joilla on ruumis, joskin aineeton sellainen. Hyvin kummallista.

Kummitusten tieteellinen selitys

Nykyaikainen psykologia ja kognitiotiede ovat selittäneet kummitukset. Aavetarinat, kummitusjutut, syntyvät ihmislajille kehittyneistä omi-

naisuuksista ja tarinoiden tietyistä piirteistä. Nämä piirteet saavat tarinat tuntumaan erityisen tenhoavilta.

Kognitiivinen uskontotiede on selittänyt osin ns. ”mentaalisen representaation” käsitteen pohjalta, miten sopivasti intuitionvastaiset käsitykset jäävät helposti ihmisten mieliin ja kiehtovat heitä. Toisin sanoen nykytiede on melko hyvin selittänyt, miksi yliluonnollisia uskomuksia on ja miten ne säilyvät sekä leviävät.

Sen ohella, että tiedämme paljon uskomusten taustalla olevista ihmismielen ominaisuuksista, tiedämme luonnontieteen ansiosta paljon maailmankaikkeuden synnystä ja elämän kehityksestä.

Haamuja voidaan tarkastella monitieteisesti, mutta päärooliin nousevat nykyaikainen kognitiotiede ja psykologia. Nämä tieteenalat ovat viime vuosina osoittautuneet todella hedelmällisiksi uskontojen ja uskomusten tieteellisessä selittämisessä.

Kuten erilaiset jumalat ja enkelit, myös aaveet ovat tärkeä osa yliluonnollisen valtakuntaa. Kaikki nämä olennot pystyvät tekemään ihmeitä ja vaikuttamaan aineelliseen todellisuuteen. Miten ihmeessä, kun aineeton ei voi vaikuttaa aineeseen?

Pascal Boyer kirjoittaa teoksessaan ”Ja ihminen loi jumalat – Miten uskonto selitetään” (WSOY 2007, s. 25), miten uskonnon alkupeuran selitykset ovat skenaarioita. Kukin niistä kuvaa tapahtumasarjan, joka tapahtuu joko ihmisten mielessä tai heidän yhteiskunnassaan, toisinaan pitkien ajanjaksojen aikana, päätyäkseen lopulta uskonnoksi sellaisena kuin me sen tunnemme.

Nämä kertomukset voivat kuitenkin olla harhaanjohtavia. Tarinoiden edetessä ihmiset näet unohtavat tarkistaa, onko kukin kohtausta todella tapahtunut niin kuin tarina sen kuvaa.

Tutkija lisää, että tarina ilmiön selittämisen asemesta usein johtaa meidät umpikujaan, ”vaikka kiinnostavampi ja helpompi tie voi löytyä aivan vierestä”.

Boyer kritisoi teorioita uskonnon alkupe-
räästä, mikäli ne ovat vaikkapa seuraavanlai-
sia: ”Ihmismieli janoaa selityksiä; ihmissielu
kaipaa lohdutusta; inhimillinen yhteiskun-
ta tarvitsee järjestystä; ihmisen järki on altis
harhakuvitelmille” (s. 19).

Kaikki nämä selitykset vaikuttavat ensisil-
mäyksellä uskottavilla, mutta tarkemmin ajatel-
len mikään niistä ei pidä paikkaansa. Ne ovat
vain osaselityksiä tai tyystin virheellisiä. Todel-
linen selitys piilee jossain aivan muualla.

Todellinen selitys on ymmärrettävä, loogi-
nen, järkiperäinen eli tieteellinen ja sen tueksi
on todisteita. Juuri tällainen selitys tyydyttää
skeptikkoja.

Haamujen näkeminen ei ole tyhmää

Vastoin usein kuultua selitystä, uskomisen yli-
luonnollisiin olentoihin ei ole järjen tai ajattelun
puutetta. Pascal Boyer kritisoi erittäin terävästi
tällaista ”pitkää ja kunnianarvoisaa” skenaario-
ta edustavaa perinnettä.

Yliluonnollisiin olentoihin uskomisessa on
kuitenkin jotain, joka saa uskomukset välit-
tymään sukupolvelta toiselle. Kyse on elin-
kelpoisten ideoiden siirrosta, biologi Richard
Dawkinsin keksimästä ”memetiikasta”.

Meemi on kulttuurinen vastine biologian
geenille. Dawkinsin mielestä jotkut ”meemit”
tarttuvat ihmisaivoihin muita herkemmin. Mut-
ta mikä tekee uskonnollisista ja yliluonnollisista
ideoista sellaisia, että ne kiehtovat meitä ja jää-
vät eloon kulttuuristen ideoiden olemassaolo-
kamppailussa?

Boyer kritisoi Dawkinsin meemi-geeni -rin-

nastusta:

”Jos kulttuurin siirtymistä tutkii tarkemmin,
loputulos ei millään tavoin muistuta meemi-
en monistumista äärettömiin identtisiinä. Täy-
sin päinvastoin, siirtymisprosessi näyttää kuin
itsestään synnyttävän poikkeuksellisen run-
saasti outoja muunnelmia” (s. 53).

Boyer osoittaa, että ”inhimillisen viestinnän
saralla onnistunut tiedonsiirto edellyttää sekä
työstämistä että vääristymistä” (s. 55). Tämän
jälkeen hän siirtyy tarkastelemaan sitä, miksi
jotkin ajatukset ja ideat säilyvät ihmismielessä
melko samanlaisena, työstämisestä ja vääris-
tymisestä huolimatta. Tässä yhteydessä hän
kirjoittaa ajatusten ”hyvyydestä” niiden evolu-
tiivisessa eloonjäämismielessä.

Ihmismieli ei suinkaan ole tyhjä taulu, johon
voisi upottaa mitä tahansa. Nykyaikainen kog-
nitiotiede on osoittanut, että mieli päinvastoin
sisältää lukuisia sisäsyntyisiä eli ns. kovakoo-
dattuja valmiuksia omaksua käsitteitä ja kä-
sitteellisiä skeemoja. Muokkaus puolestaan
edellyttää inferenssejä eli päätelmiä. Boyer
kirjoittaa:

”Vaikka aivot vääristävät ja muovaavat jatku-
vasti kulttuurista ainesta uudelleen, ihmismieli
ei silti ole satunnaisten mielleyhtymien seka-
sotku. Siihen sisältyy mentaalisia taipumuksia,
jotka ohjaavat sitä järjestämään käsitteellisen
aineksen tietyllä tavalla pikemmin kuin jollakin
toisella” (s. 58).

Jo hyvin pienet lapset osaavat intuitiivisesti
päättellä yksittäistapauksista yleiseen, ja ilman
myötäsyttyisiä mielenvalmiuksia tätä on mah-
doton selittää.

Evoluutio on tuottanut ihmismielen

Uskontojen ja yliluonnollisten olentojen tieteel-
lisen selittämisen työkalupakkiin kuuluu myös

evoluutiopsykologia, jonka avulla mainittujen mielenominaisuuksien evoluutiohistoria voidaan selvittää. Ihmiset jakavat oliot intuitiivisesti ontologisiin kategorioihin, kuten luonnonesineisiin, kasveihin, eläimiin, henkilöihin ja artefakteihin.

Ihmiselle on niin itsestään selvää jakaa asiat automaattisesti eri ontologisiin kategorioihin, että on suorastaan outoa, miten vasta viime vuosikymmeninä tähän on alettu kiinnittää tieteellistä huomiota. Kun taipumusta tarkastellaan evoluution näkökulmasta, selviää, että jako on evoluutioympäristössä edistänyt ihmisen eloonjäämistä ja lisääntymistä.

Liikkuva petoeläin on ollut pakko havaita ja tunnistaa salamannopeasti, muuten on käynyt huonosti. Myöskään artefaktia eli ihmisen valmistamaa esinettä ei ole kannattanut pelätä kuten vaikkapa leijonaa, ellei se sitten ole ollut ase. Kasvit on pitänyt oppia tunnistamaan, koska joukossa on myrkyllisiä ja jopa tappavia lajeja. Henkilöt on syytä tunnistaa, jotta muistaa, mitä he ovat tehneet ja ovatko he kenties sinulle velkaa. Tai sinä heille.

Evoluutiopsykologian ympärillä on käyty kiistaa siitä, muodostuuko ihmismieli moduuleista, eri sopeutumisongelmia ratkaisemaan kehittyneistä evolutiivisista adaptaatioista. Boyer osoittaa teoksessaan, että aivoissa todellakin on erilaisia neuronijärjestelmiä, jotka huolehtivat eri tehtävistä.

Lapset osaavat laskea ilman opettamista

Tutkija kirjoittaa, miten kaikkein kiehtovimmat esimerkit mielen tietosanakirjasta – tai täsmällisemmin ilmaistuna niistä järjestelmistä, jotka muodostavat meistä ensyklopedialta näyttävän kokonaisuuden – ovat peräisin kehityspsykologiasta. ”Tämä ei ole sattumaa. Lasten tutkimi-

nen herättää kaikkein perustavimpia filosofisia kysymyksiä. Mistä tieto on peräisin? Kuinka on mahdollista oppia mitään?” (s. 127).

Pikkulapsi todellakin ymmärtää intuitiivisesti, että jos yhden krokotiilin sisältä löytyy elimiä, luita ja lihaksia, löytyy niitä kaikkien krokotiilien sisältä. Tätä ei tarvitse lapselle erikseen opettaa. Samoin lapsi ymmärtää, että jos yksi kissa synnyttää eläviä poikasia, synnyttävät niitä kaikki muutkin (naaras)kissat.

Boyer kertoo myös, miten pikkuvauvat alkavat melkein heti syntymänsä jälkeen suhtautua kasvoihin aivan erityislaatuisena visuaalisena ärsykkeenä. ”Kyse ei ole pelkästään siitä, että he havaitsisivat eron kasvojen ja muiden ympäristönsä objektien välillä. He kiinnittävät myös paljon enemmän huomiota kasvojen välisiin eroihin kuin muiden visuaalisten ärsykkeiden eroihin” (s. 131).

Vauva siis ”muodostaa nopeasti eräänlaisen tietokannan itselleen tärkeistä henkilöistä”. Tämä on tietenkin sosiaaliselle lajille elintärkeää.

Pikkulapset osaavat myös laskentaa – ilman opettamista. Jo puolivuotias imeväinen ymmärtää, ettei kaksi kohdetta voi muuttua yhdeksi. Vastaavia kykyjä on sylilapsilla vaikka kuinka paljon.

Kummitukset salamatkustavat ihmisten aivoissa ja kulttuuriperinnössä

Boyerin selitys uskonnollisille ja yliluonnollisille käsitteille on yksinkertaista sen, että eräiden ”intuitionvastaiset” piirteet loukkaavat ontologisten kategorioidemme jäsenten ominaisuuksia. Intuitionvastaisuus tarkoittaa sitä, että piirre ei vastaa arkiajatteluamme, esim. kuollut esi-isä, joka vaeltaa näkymättömänä keskuudessamme.

Samalla tällaiset piirteet tekevät käsitteistä erityisen mielenkiintoisia. Intuitionvastaisuutta ei kuitenkaan saa olla liikaa, vaan juuri sopivassa määrin. Jos näet käsitykset ovat liian intuitionvastaisia, niitä ei enää ole helppo käsitellä mielessä ja ne unohtuvat nopeasti. Jos ne sen sijaan ovat juuri sopivasti intuitionvastaisia, ne ikään kuin loisivat tai salamatkustavat aivoissamme myötäsnyntysten ontologisten kategorioiden loukkauksina.

Uskonnollisille ja ylluonnollisille käsitteille on myös tärkeää, että ne ovat ihmiselle sosiaalisesti tärkeässä roolissa ja vetoavat tunteisiin. Taustalla vaikuttaa mm. yhteisön toiminnan säätely, eritoten moraalit. Usein moraaliperiaatteet ajatellaan intuitionvastaisten toimijoiden, esi-isien henkien tai jumalten, määräyksiksi. Boyer esittelee kirjassaan antropologiasta paljon hauskeita tapauksia, mm. vuoren, jolle eräs heimo tarjoilee lepyttäviä ruokauhreja.

Kummitukset viehättävät ihmisiä ja vetoavat tunteisiin. Niitä pelätään ja niillä pelotellaan lapsia sekä nuoria. Leirinuotiolla kerrotut kummitusjutut ovat varmasti vuosituhansia varmistaneet heimon jäsenten pysymisen lähipiirissä turvaamassa muita ja niillä on peloteltu tottelemattomia lapsia sekä aikuisia. Esi-isän tai kuolleen mummon moitetta tai vihaa on pelätty ja pelätään edelleen. Pappa tai mummo eivät pidä siitä, että käyttäytyään tuhmasti. Ja talon vanha omistaja valvoo kodissaan edelleen, kenties ikuisesti, koska ei halua uusien asukkaiden tekevän pahaa asunnossaan.

Myös pahaa tehneet ihmiset jäävät tarinoin ja paikkoihin kummitelemaan. Ihmiset tekevät tekoja, jotka ovat niin hirveitä, ettei niitä oikein voi järjellä ymmärtää. Tällaiset teot – jotka voivat kauhun ja pelon ohella herättää sääliä sekä myötätuntoa – on mukava sijoittaa henkimailmaan, jossa hirmuteon tekijä ikään kuin ikui-

sesti kantaa rangaistusta tai kärsii katumusta. Aave on usein traaginen hahmo. On selvää, että tällaisella haamalla pelotteleminen on ollut aina tehokas tapa hallita tai kiusata lapsia ja aikuisia.

Kummitukset täyttävät kaikki sopivasti intuitionvastaisen olennon tuntomerkit. Ne voivat kävellä seinien läpi, ne voivat puhua, kuulla ja nähdä, vaikka eivät olekaan aineellisia. Ne voivat kuitenkin myös heitellä esineitä eli samalla, kun niillä on kyky läpäistä aine, ne voivat jollakin omituisella tavalla tahtoessaan vaikuttaa aineeseen. Niillä on moraalisia tunteita, ne voivat myös uhkailla, pelotella, sääliä ja varoittaa eläviä. Lisäksi ne tietävät asioita ja osaavat jopa ennustaa.

Hyvin kummallista, mutta äärimmäisen kiehtovaa. Samalla tietenkin mahdotonta uskoa, jos on skeptikko ja haluaa järkipäisiä, loogisia ja ennen muuta todistettuja selityksiä oudoille ilmiöille.

Kumpi selitys on vakuuttavampi, se että haamuja oikeasti on vai tässä kuvattu tieteellinen selitys? Itse valitsen tietenkin tieteellisen selityksen.

Haamut ovat juuri sopivasti intuitionvastaisia aivoissamme ja kulttuurissamme salamatkustavia käsitteummaisiksi. Ilmankos kauhu- ja kummitustarinat ovat niin vetoavia, että skeptikkokin niitä rakastaa!

JUSSI K. NIEMELÄ

KIRJOITTAJA ON TIETOKIRJAILIJA, VAPAA-AJATTELIJAIN LIITTO RY:N PUHEENJOHTAJA, PÄÄTOIMITTAJA JA SKEPSIS RY:N HALLITUKSEN JÄSEN.

[HTTP://JUSSIKNIEMELA.BLOGSPOT.COM](http://jussikniemela.blogspot.com)

KIRJOITUS ON OSITTAIN MUOKATTU PASCAL BOYERIN KIRJAN ARVIOSTA, JOKA ILMESTYI VAPAA AJATTELIJAN NUMEROSSA 1/2008.

Paranormaalit ilmiöt yhä todistamatta

Skepsis ry lupaa 10 000 euroa puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormalin ilmiön. Tällä rahalla pääsee lentämään business-luokassa USA:han, jossa saman ilmiön tuottamalla saa James Randin säätiöltä miljoona dollaria kouraan. Kummallisen suuri on usko ihmisillä edelleen yliluonnolliseen, vaikka yksikään henkilö ei ikinä ole testeissä pystynyt esittämään edes yksinkertaista paranormaalialia ilmiötä.

Jostakin syystä yliluonnollisista ilmiöistä kiinnostuneet tutkijat haluavat puhua ”parapsykologiasta”. Se kuulostaa ilmeisen tieteelliseltä. Myös Skepsiksen säännöissä viitattiin aiemmin paranormaalien ilmiöiden tutkimukseen, mutta ei käytetty nimitystä parapsykologia.

Parapsykologian tutkimat ilmiöt eli lyhyesti ns. PSI-ilmiöt voidaan määritellä karkeasti siten, että ne ovat selittämätöntä tiedon saamista tai selittämätöntä vaikutusta aineeseen. Jatkaisin paranormaalit ilmiöt seuraavalla tavalla.

Väärin tulkitut tapahtumat

Kokija tulkitsee ilmiön yliluonnolliseksi, vaikka ilmiön aiheuttaa luonnollinen ilmiö.

Unet ja hallusinaatiot

Kokija on nähnyt unta tai kyseessä on aistiharha.

Keksityt tarinat tai anekdootit

Kokija sepittää tarinan tai kyseessä on kaupunkilegenda tai muu tarina, jota on kerrottu. *Aito ilmiö, jonka todella aiheuttaa luonnontieteelle tuntematon tekijä*

Tämä on toki mahdollista, mutta äärimmäisen epätodennäköistä.

Useimmat ovat sitä mieltä, että on haitallista nojata väärin uskomuksiin, varsinkin kun oikeaa tietoa on saatavissa.

Raain esimerkki paranormaalien uskomusten haittavaikutuksesta on se, kun yli 200 000 ihmistä tuhottiin polttamalla, kiduttamalla ja teloittamalla noitina Euroopassa 1700-luvulla.

Paranormaaleja ilmiöitä kerrotaan tapahtuvan eniten hurmoksellisissa, uskonnollisissa liikkeissä. Suomessa ns. ”Nokian herätyksen” parissa on väitetty tapahtuneen ihmeperan-

tumisia, jopa eripituisten raajojen kasvamista samanmittaisiksi. Lisäksi on kerrottu muista yliluonnollisista ilmiöistä kuten kultahippujen satamisesta. Toistaiseksi tätä kultaa ei ole löytynyt tutkittavaksi asti.

Ilmiöt eivät toistu

Tutkimuksen kannalta mielenkiintoisimpia väitetyjä ilmiöitä ovat nk. ESP-ilmiöt (Extra Sensory Perception), joilla tarkoitetaan yliaistillista havaitsemista. Erityisesti 1800-luvun puolivälissä Yhdysvalloissa syntynyt spiritualistinen liike tuotti yliaistillisten meedioiden buumin. Liike elää edelleenkin ja meediat ottavat jatkuvasti yhteyttä tuonpuoleiseen, vaikka spiritualistien perustaja Margaret Fox tunnusti jo 1800-luvun lopussa huijanneensa ilmiöt.

Koska useat todistajat puhuivat yliluonnollisten ilmiöiden puolesta, perustettiin 1800-luvun lopulla nk. psyykkisiä tutkimusseuroja, esimerkiksi brittiläinen ”Society for Psychical Research”. Seurojen tarkoitus oli tutkia paranormaaleja ilmiöitä tieteellisistä lähtökohdista. Niiden periaate oli siis kutakuinkin sama, mikä Skepsiksen tarkoitus nykyään on.

1930-luvulla siirryttiin enemmän laboratorioihin ja ryhdyttiin kokeellisesti etsimään ESP-ilmiöitä. Kokeissa tutkittiin yksinkertaisesti ilmiöiden tilastollista esiintymistä verrattuna sattumaan. Modernin parapsykologian isänä tunnettu Joseph Banks Rhine käytti tutkimuksissaan kollegansa Carl Zenerin kehittämiä kuvakortteja telepatiakokeissaan. Zener-korteissa on viisi erilaista kuviota, joten kortteihin perustuvassa tutkimuksessa koehenkilöiden mahdollisuus osua oikeaan arvaamalla on yksi viidestä.

Rhinen kokeiden tulokset, kuten myöhemmätkin telepatiatutkimukset, mahtuvat sattuman piikkiin. Jos telepatia oikeasti toimii, se on ainakin osoittautunut melko epävarmaksi tavaksi kommunikoida. Ystäväni ei nykyään usein soitele, vaikka kuinka kovasti yritän ajatella häntä.

Paranormaalien ilmiöiden tutkimisen ongel-

ma on, ettei toistettavia paranormaaleja ilmiöitä tahdo löytyä. Satunnaisesti merkittävään tuntuisia tuloksia ilmenee, mutta niitä ei pystytä toistamaan enää muissa laboratorioissa. Ainakaan silloin, jos tutkimuksen järjestelyt on tehty tieteellisellä tarkkuudella.

Jotkut paratutkijat selittävät ilmiöiden ujoutta sillä, että skeptikon läsnäolo estää ilmiön syntymisen. Totuus näyttäisi kuitenkin olevan se, että mitä paremmin järjestetty koe niin sitä paremmin parailmiöt pysyvät piilossa. Koska vakuuttavia todisteita paranormaalien ilmiöiden puolesta ei ole toistaiseksi ilmennyt, ei parapsykologiasta ole tullut tiedettä.

Paranormaalit trendit

Susan Blackmore toimi psykologian tutkijana Bristolin yliopiston aivotutkimuslaboratoriossa. Blackmore tutki yli 16 vuotta paranormaaleja ilmiöitä kuten ruumiista poistumista eli OBE-ilmiötä (Out of Body Experience), eikä onnistunut löytämään todisteita sellaisen ilmiöiden olemassaolosta. Tosin toinen parapsykologian tutkija Scott Rogo esitti, että Blackmoren omat vahvat ESP-kyvyt estivät ilmiöt laboratoriossa.

Väärintulkinnoissa vaikuttaa vahvasti halu uskoa yliluonnolliseen. Medialla on myös tässä osansa. Esimerkiksi Subtv:n ohjelma ”Piiri” kummitustaloista oli tehty vahvasti sillä oletuksella, että kummituksia todella on olemassa. Uskoa vahvasti medio, joka tunsu värähtelyjä ja kertoi uskottavasti henkien olemassaolosta. Kriitikittömät lehtijutut ja Internetin moninaiset asiaa käsittelevät sivut ruokkivat uskoa yliluonnolliseen. Koska asioista puhutaan, yleisölle syntyy kuva, että jotakin niissä pitää olla peräinkin.

Toisaalta uskoa vahvistavat myös ihmisten omat kokemukset. Jos henkilö tuntee kokeneensa jotakin yliluonnollista, siitä seuraa ajatus, että ESP-ilmiöt ovat todellisia. Kun nähdään vaikuttavan tuntuinen uni, jonka jälkeen tapahtuu jotakin vastaavaa, uni koetaan enneneksi. Jos mitään ei tapahdu, uni unohdetaan.

RISTO K. JÄRVINEN

Taikuri ja maailman tunnetuin skeptikko James Randi kikkaili Zener-korteilla Suomessa viimeksi vuonna 2003.

Toinen yleinen kokemus on, että juuri kun ihminen ajattelee jotakin ystäväänsä, tämä samassa soittaa. Minä ajattelen joitakin ystäviäni useita kertoja jo yhden tunnin aikana, joten olisi epätodennäköistä, etten olisi ajatellut heitä hetkeä ennen saamaani puhelua. Arkielämässä harvoin pysähdytään miettimään todennäköisyyksiä, telepatia on jotenkin vaan mutkattomampi selitys.

Paranormaaleissa ilmiöissä on havaittavissa selviä trendejä. Väitettyjen ufojen näkemien ei enää saa vastaavaa palstatilaa kuin 70-luvulla. Alan lehtien, kuten *Ultran*, sisältö on muuttunut paranormaalien ilmiöiden käsittelyn sijasta kohti henkisyyttä ja uskomushoitoja.

Selittämätön ilmiö ei ole yliluonnollinen

Vaikka arpanoppaa heittämällä joskus saadaan sama silmäluke useita kertoja peräkkäin,

kyse on kuitenkin sattumasta, ellei noppaa ole jollakin tavalla käsitelty. Paratutkijat tulkitsevat usein niin, että kyseiset ilmiöt eivät voi olla sattumia, jos sattumuksia on paikallisesti ollut useita. Kaikki samassa yhteydessä tapahtuva tulkitaan yliluonnolliseksi sen jälkeen, kun on tapahtunut jotakin yliluonnolliseksi tulkittua.

Tällainen lähestymistapa ei ole tieteellinen, koska se nojaa vahvasti ennakko-olettamuksiin. Parapsykologiaa on pidettävä pseudotieteenä, sillä se pyrkii selittämään ja tutkimaan ilmiöitä tieteen ulkopuolella ja näkee lähtökohtaisesti, että on olemassa telekinesiaa, ESP-ilmiöitä, poltergeistia yms., vaikka kyseisiä ilmiöitä voisi tutkia myös tieteellisesti. Se, että ilmiö on selittämätön, ei vielä osoita, että se olisi yliluonnollinen.

Koska PSI-ilmiöt ovat erittäin epätodennäköisiä eikä niitä näytä esiintyvän tutkittavaksi asti, ei tiedeyhteisö erityisesti panosta niiden

tutkimiseen. Niiden tutkiminen on yhä enemmän rajatieteiden harrastajien heiniä, eikä sieltä puolelta tule uskottavia tuloksia. Tutkimusnäyttöä PSI-ilmiöiden olemassaolosta ei ole lainkaan, vaikka innostuneita tutkijoita löytyy akateemisista piireistä nykyäänkin.

Silloin tällöin putkahtaa koetuloksia, jotka näyttäisivät todistavan normaalien aistien ulkopuolisten kommunikointitapojen olemassaolon, mutta kun tutkimuksiin paremmin perehdytään, alkuperäistä aineistoa ei yllättäen ole saatavilla tai koejärjestely on ollut niin puutteellinen, että tulokset ovat tieteelliseltä kannalta täysin merkityksettömiä.

On toki ilmiöitä, joita on pidetty yliluonnollisina, mutta jotka ovat osoittautuneet tieteellisesti selitettävissä oleviksi. Animaalinen magnetismi eli hypnoosi käsitettiin aikanaan paranormaaliksi ilmiöksi, mutta nyt siitä on saatu tieteellistä näyttöä – erityisesti, kun aivotutkimuksen menetelmät ovat kehittyneet ja ilmiö on voitu todeta todelliseksi.

Seuraavassa pari esimerkkiä paratutkimuksesta.

Kaukonäkeminen

1970-luvulla tohtori Russell Targ ja fyysikko/skientologi Harold Puthoff esittivät paradigman kaukonäkemisestä. Kyseessä olivat samat tutkijat, jotka vaikuttivat taikuri Uri Gellerin kyvyistä, ja pitivät niitä aitoina. He esittivät tutun väitteen – he ilmoittivat vihdoinkin löytäneensä vahvat todisteet PSI-ilmiöiden olemassaolosta.

Mainittakoon, että keskustiedustelupalvelu CIA uskoi kaukonäkemiseen niin paljon, että käytti miljoonia dollareita sen tutkimukseen aina vuoteen 1994 saakka nk. Stargate-projektissa. Olisihan kyseessä varsin oiva ja halpa vaikoilumenetelmä, jos se vain voisi olla totta.

Koejärjestely kaukonäkemisen testaamiseksi on hyvin yksinkertainen. Koehenkilö istuu laboratoriossa tutkijan kanssa. Toinen tutkija vierailee kahden koehenkilön kanssa satunnai-

sesti valituissa paikoissa laboratorion ulkopuolella, kuten lentokentällä, puistoissa tai tietyissä rakennuksissa. Ryhmä koittaa ”lähettää” telepaattisesti tietoa paikoista sovittuna aikoina. Tällöin laboratoriossa istuva koehenkilö yrittää kuvata vaikutelmiaan paikoista, eikä hänelle tai ryhmälle ole etukäteen kerrottu, missä paikoissa he tulevat käymään. Jos koehenkilö todella vastaanottaa ts. kaukonäkee ESP:n avulla vierailupaikat, hänen tulisi tuottaa kohteista mahdollisimman tarkkoja kuvauksia ja yksityiskoh-
tia. Lisäksi tutkimuksessa on mukana tuomari, jonka tehtävänä on arvioida, kuinka hyvin koehenkilöt onnistuvat kaukonäkemisessään.

Targ ja Puthoff väittivät, että olivat pystyneet

Raaka esimerkki paranormaalien uskomusten haittavaikutuksesta on se, kun yli 200 000 ihmistä tuhottiin polttamalla, kiduttamalla ja teloittamalla noitina Euroopassa 1700-luvulla. Roviolla poltettiin mm. noituudesta syytetty Jean d’Arc.
Maalaus: Hermann Anton Stilke, 1843.

toistamaan yli sata sellaista koetta, joista suurin osa todisti kaukonäkemisen toimivan. He väittivät myös, että joissakin tapauksissa koehenkilö pystyi kuvaamaan paikan etukäteen, ennen kuin sitä oli valittu, saati sitten siellä vierailtu.

1980-luvulla tutkijat David Marks ja Richard Kammann yrittivät toistaa Targin ja Puthoffin kokeet. He eivät saaneet mitään tukea väitteille. He luonnollisesti kokivat tekevänä jotakin väärin, joten he alkoivat etsiä mahdollisia eroavaisuuksia Targin ja Puthoffin koejärjestelyihin. Eroavaisuus löytyi yllättävältä taholta.

Targ ja Puthoff olivat antaneet ymmärtää, että kaikki kuvaukset oli luovutettu tuomareille satunnaisessa järjestyksessä. Marks haastatteli yhtä arviointeja tehneistä tuomareista. Hän kertoi, että kuvaukset oli toimitettu hänelle siinä järjestyksessä, kuin näyttökerrat oli kirjattu. Papereissa oli jäljellä myös kirjatut kommentit, joissa viitattiin edellisten testien tuloksiin. Kaukonäkemistä lähettäviä ryhmiä ei oltu myös millään tavalla valvottu. Tuomarien arvioinnit olivat täysin subjektiivisia ja lähinnä mutu-tuntumalta tehtyjä (<http://skepdic.com/remotewv.html>).

Telepatia

Vuonna 1985 edesmennyt parapsykologian tutkija Charles Honorton sai huomattavaa mainetta nk. Ganzfield-kokeillaan, jotka näyttivät olevan vakuuttavia todisteita ajatuksensiirron puolesta. Koejärjestely oli tehty siten, että koehenkilöt, ajatuksen lähettäjä ja sen vastaanottaja, olivat toisistaan erotettuina eristetyissä huoneissa. Tietokoneen satunnaislukugeneraattori valitsi neljä minuutin pituista videofilmin pätkää tai still-kuvaa 160 kuvan ja filminpätkän valikoidusta. Yksi näistä neljästä valittiin satunnaisesti ”lähetettäväksi”.

Istunnon jälkeen vastaanottajalle näytettiin kaikki neljä esillä ollutta vaihtoehtoa. Vastaanottaja valitsi niistä parhaiten kokeen aikana syntyneitä mielikuvia vastaanuvan kuvan. Honorton havaitsi, että videoiden osumatarkkuus olisi tuottanut jopa 40

prosentin onnistumisen, mutta still-kuvien osumatarkkuus vastasi sattumaa.

Skeptikko Ray Hyman (1985) päätti tutkia em. Ganzfield-kokeiden tulokset ja havaitsi, että onnistumiset oli arvioitu hyvin yläkanttiin. Hänen mielestään kyseessä olivat koejärjestelyissä olevat heikkoudet. Kokeiden järjestelyssä oli puutteita, tiedot oli mahdollista vuotaa esim. puhumalla käytävällä ja koehenkilö oli saattanut kuulla vihjeitä videoiden sisällöstä. Hyman havaitsi myös tilastollisia puutteita, satunnais- tamista ei ollut tarpeeksi. Kun koejärjestelyitä on parannettu, Ganzfield-kokeita ei ole pystytty menestyksellisesti toistamaan. Telepatia on siis edelleen todistamatta.

Epäonnistuneista kokeista vaietaan

Paranormaalien ilmiöiden tutkijoita yhdistää vahva usko PSI-ilmiön olemassaoloon. Siksi he mielellään esittelevät mieleisiään havaintoja. Epäonnistuneista kokeista vaietaan. Tieteellisessä tutkimuksessa ei tietenkään pidä tehdä näin.

Joskus koehenkilöt suoriutuvat satunnaisesti paremmin kuin tilastollinen todennäköisyys edellyttäisi. Mutta onko tällaisilla tuloksilla merkitystä? Lottonumerotkin voi arvata oikein, melkein joka viikko yksi tai useampi ihminen onnistuu siinä. Kumpi on uskottavampi selitys: se, että ylluonnolliset ESP-kyvyt ovat juuri kupongin täyttöhetkellä sattuneet toimimaan vai se, että kyseessä on puhdas sattuma?

Lähteitä

Terence Hines, *Pseudoscience and Paranormal*, Prometheus Books, 1988.

Kaitaro Kari, Miten erottaa tiede pseudotieteestä?, *Skeptikko* 4/1998.

Häyry Heta & Karttunen Hannu & Virtanen Matti (toimittajat): *Paholaisen asianajaja: Opaskirja skeptikolle*, URSA 1989 (www.skepsis.fi/ihmeellinen/).

PERTTI LAINE

KIRJOITTAJA ON SKEPSIS RY:N PUHEENJOHTAJA

Skepponen

Näin teet paranormaalien ilmiön

Voimanosto

Juttusarjassa ”Näin teet paranormaalien ilmiön” taikuri Jose Ahonen paljastaa tällä kertaa, kuinka saat yliluonnollisia voimia homeopatian avulla.

Hyvä pohjustus lisää tempun kuin tempun tehoa. Saat katsojan kiinnostumaan tempusta keskustelemalla aiheeseen liittyvistä asioista hetken aikaa. Pohjustuksella tempusta luodaan demonstraatio, joka on katsojalle itse tempua vaikuttavampi kokemus.

Voimanostoa on hyvä pohjustaa keskustelemalla vaikkapa lihasvoimista ja kuntosaliharrastuksesta. Tempu toimii erityisen hyvin innokkaiisiin salilla kävijöihin.

Katsojalle kerrot, että käyt salilla harvoin, mutta lihaskuntosi on silti huikea. Salaisuutesi ovat homeopaattiset ”Obesal-P-lihaskuntovalmisteet”. Niihin on veden muisti-periaatetta hyödyntämällä talletettu huikeat määrät muun muassa proteiineja, hiilihydraatteja ja kreatiinia – puristeiden muotoon. Valmisteet myös raikastavat hengityksen!

Katsoja saattaa olla hieman skeptinen, joten

on syytä demonstroida valmisteiden teho ihan käytännössä.

Tempu ja kuinka se tehdään

Pyydä katsojaa asettamaan käsivartensa suoraan eteenpäin ja puristamaan kätensä nyrkkiin. Kävele kohti katsojaa siten, että hänen ranteensa ovat kainaloidesi alla (kuva 1). Seuraavaksi pyydä katsojaa yrittämään nostaa sinut tästä ilmaan suurin käsin. Tehtävä on mahdoton isollekin miehelle.

Katsojan epäonnistuttua on sinun vuorosi todistaa voimasi ja homeopatian teho käytännössä: laita kätesi samalla tavalla kuin katsoja äsken ja nosta hänet hetkeksi ilmaan. Katsojan ilme on tämän jälkeen usein korvaamaton.

Ja miten se tehdään?

Voimanostoon tarvitaan avuksi hieman muutakin kuin homeopatiaa, nimittäin salainen avustaja. Avustaja odottaa sopivasti hieman sivussa,

ja sinun asetettuasi kätesi katsojan kainaloihin avustaja siirtyy katsojan taakse. Oikealla hetkellä avustaja tarttuu nyrkkeihisi ja nostaa henkilön ilmaan (kuva 2). Koska nostettava on kasvot sinuun päin, jää häneltä salainen avustaja täysin huomaamatta.

Avustajan ei tarvitse olla erityisen voimakas, sillä ihmisen nostaminen tässä asennossa on helppoa. Avustajaa on syytä opastaa ennen tempua tarkasti ja pyytää häntä olemaan varovainen kengänkärkiensä kanssa, ettei hän katsojan taakse asettuessaan potkaise tätä kanta-päähän.

Tempun viihdearvo on erinomainen, sillä huijattava lyödään täysin ällikällä ja muut katsojat saavat stuntista hyvät naurut.

JOSE AHONEN
WWW.TAIKUUTTA.COM

SOKTARES TURMELI nuorison jo 2400 vuotta sitten, ainakin häntä siitä syytettiin, koska hän kehotti ajatteleman omilla aivoillaan. Josakin vaiheessa tuo turmelus on kuitenkin aina korjaantunut ja nuoriso muuttunut enimmäkseen kunnollisiksi ihmisiksi – tai sitten heistä on tullut skeptikoita. Ainakin toivon, että tämä nuorisonumero idättäisi epäilyksen siemenen mahdollisimman monessa lehtemme nuoressa lukijassa.

KAHDEN VUODEN puurtamisen jälkeen Skepsiksen hallituksen asettama sääntömuutosryhmä sai viimein ehdotuksensa valmiiksi. Hallituksen esitys yhdistyksen uusiksi säännöiksi hyväksyttiin äänestyksen jälkeen kevätkokouksessa. Äänestystä tarvittiin, koska ehdotuksesta oli jätetty pois viittaus yhdistyksen poliittiseen, aatteelliseen ja uskonnolliseen sitoutumattomuuteen. Jäsenistö päätti, että tämä säilytetään säännöissä jatkossakin.

Tuo sana ”sitoutumaton” on harvinaisen vääринymmärretty sana. Joidenkin mielestä se tarkoittaa, ettei yhdistys voi sen perusteella älähtää, jos näennäistieteellisiä väitteitä esitetään uskonnollisista lähtökohdista. Tämän tulkinnan mukaan emme voisi ottaa kantaa edes terveyspolitiikkaan. Yksinkertaisesti sitoutumattomuus tarkoittaa kuitenkin sitä, ettemme ole sitoutuneet mihinkään uskonnolliseen tai poliittiseen suuntaukseen, vaan puolustamme riippumattomasti tieteellistä maailmankuvaa.

Säännöistä jätettiin myös pois viittaus paranormaaleihin ilmiöihin. Muuttuiko jotakin oleellista sitten yhdistyksen toiminta-ajatuksessa? Ei tietenkään, sääntömuutos selvensi vain toimintaa rationaalisen ajattelun edistämiseksi, mitä olemme koko ajan tehneetkin. Paranormaalit väitteet mahtuvat hyvin uusissa säännöissä mainittujen ”erityisten poikkeuksellisten väitteiden” viitekehykseen.

PUOSKARILAKI on ollut esillä jatkuvasti tiedotusvälineissä, ja paineet ovat vaihtoehtopuolella kovat. Niin kovat, että pitää vähän liioitella. Niinpä TV1:n Voimala-ohjelmassa aiheesta puhui mm. homeopaattilääkäri Liisa Sulkakoski. Hän väitti, että Saksassa on toimivia homeopaattilääkäreitä 40 000, vaikka todellisuudessa heitä on noin 4000. Siinäkin on 4000 lääkäriä liikaa.

Lisäksi tämä ”CAM-puoli” esitti väitteen, että tehon osoittavia tutkimuksia on valtavasti, mutta Suomessa ei vain tunneta niitä. Olisikohan asia niin, että Suomessa ollaan kiinnostuttu vain tieteellisestä tutkimuksesta, eikä homeopaattien omista sepustuksista toimintansa tueksi?

AURINGONVALO on lisääntynyt ja kevät taittuu kesäksi. Auringosta tulevilta neutriinoilta emme voi vältyä, mutta suojautukaa UV-säteilyltä riittävästi! Hyvää alkavaa kesää!

PERTTI LAINE

Skeptikko 20 v. sitten

”SILLOIN TÄLLÖIN kuulee väitettävän, että luonnontieteiden tuottama ja vuosi vuodelta kasvava tietomäärä olisi omiaan rajoittamaan tai jopa tukahduttamaan mielikuvituksen lentoa. Varsinkin ns. rajatiedon edustajat käyttävät mielellään tätä käsitystä hyväkseen ja kuvailevat usein tiedemiehiä jonkinlaisina taantumuksellisina ja ahdasmielisinä näpertelijöinä, joilla ei ole edellytyksiä tajuta kokonaisvaltaisia, kosmisia visioita.

Itse asiassa mielikuvitus lähtee aina liikkeelle jonkinlaisista tiedoista – todellisista tai kuviteluista. Mitä enemmän on tietoja, sitä suurempi on tunnetun ja tuntemattoman välinen rajapinta ja sitä laajempi on luovalle mielikuvitukselle avautuva leikkikenttä. Uskallan jopa väittää, että mielikuvitus on aina ollut luonnontieteiden tärkein kannustin: useimmat mullistavat läpimurrot ovat saaneet alkunsa yksittäisten tiedemiesten tai -naisten rohkeista ja ennakkoluulottomista visioista.

Vision luominen on kuitenkin vain ensimmäinen askel kohti uutta tietoa. Jopa äärimmäisen kiehtovan ja nerokkaan vision on läpäistävä erittäin ankara laadunvalvonta ennen kuin se voi kohota tieteellisen teorian asemaan. Sen sisäinen looginen ristiriidattomuus on varmistettava, sen yhteensopivuus tunnettujen tietojen kanssa on tarkistettava ja sen kyky selittää havaintoja on armottoman kriittisesti verifioitava.

Pseudotieteissä tämä laadunvalvonta ja siihen liittyvä nöyrä ja skeptinen asenne on täysin tuntematon käsite. Pelkkä visio riittää – varsinkin jos sitä koristellaan hienoilla mutta määrittelemättömillä termeillä ja sitten mahtipontisesti markkinoidaan syvään viisauteen perustuvana uutena tietona.”

NILS MUSTELIN

”HYPNOTISOINTIA tai hypnoosiin vaivuttamis-

ta kutsutaan induktioksi. Erilaisia induktiomenetelmiä on kirjallisuudessa kuvattu arviolta 2000 – tässä yhteydessä ei ole aiheellista tarkemmin puuttua tähän hypnoosin teknisluontoiseen aspektiin. Yleensä ihmisten kiinnostus kohdistuu hypnoottisiin ilmiöihin, joita on aina pidetty salaperäisinä, suorastaan mystisinä.

Induktiomenetelmällä ei nykyisen käsityksen mukaan ole vaikutusta siihen, kuinka syvä hypnoottinen tila saavutetaan. Hypnoosin asteita on pyritty luokittelemaan eri tavoin: ehkä käyttökelpoisin on jako kevyeen, keskisyvään ja syvään hypnoosiin eli somnabulismiin.

Kevyessä hypnoosissa on kyse lähinnä hyvin rentoutuneesta valvetilasta. Koehenkilö tuntee itsensä raukeaksi, silmäluomet käyvät raskaiksi ja hengitystiheys, pulssi ja lihasjännitys alenevat. ... Keskisyvässä hypnoosissa esiintyy kateleptisiä ilmiöitä: eri lihasryhmiä voidaan saada jäykistymään ja mm. silmäluomet tilapäisesti ”halvaantumaan”. Lisäksi voidaan saada aikaan IMR (ideomotoric response), jolla tarkoitetaan transsin aikana esiintyvää tietoisesta minästä riippumatonta lihastoimintaa. Edelleen keskisyvässä transsissa olevan koehenkilön sensorista toimintaa voidaan muuttaa siten, että saadaan aikaan joko analgesia tai hyperanalgesia.

Kaikkein vaikuttavimmat ilmiöt liittyvät somnabulismiin. Koehenkilö voidaan näennäisesti irrottaa ajasta ja paikasta; voidaan saada aikaan täydellisiä näkö- ja kuulohallusinaatioita, ikäregressio, sivupersoonia ja muuta merkillistä. ... Hypnoottisen tilan aikana esiintyvät somaattiset ilmiöt ovat äärimmäisen mielenkiintoisia, osittain lähes käsittämättömiä. Vuosisadan vaihteessa neurologi Vogt kutsui hypnoosia ’hengen voitoksi aineesta’.”

PEKKA KOPONEN

SKEPTIKOT VERKOSSA: WWW.SKEPSIS.FI/LEHTI

”Päivä jona alienisti sai kasvot”

Irma Hirsjärven väitöskirja on ensimmäinen akateemisesti kattava ja myös harrastajakunnan kiittämä tutkimus suomalaisesta scifi-fandomista. Väitöskirja tarkastettiin otsikolla ”Faniuden siirtymiä” 14.3.2009 Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa. Tutkimuksessaan Hirsjärvi kirjoittaa muun muassa suomalaisten science fiction -faniien suhteista uskonnollisuuteen.

Tilastokeskuksen vuonna 2005 julkistetun harrastus- ja yhdistystoiminnan tilaston mukaan suomalaisista miehistä 37 ja naisista 28 prosenttia ilmoittaa

seuraavansa median välityksellä erityisen tarkasti artistia, urheilijaa yms. (Liikkanen 2005, 98). Suomalaisessa kulttuurissa tällainen lähes intiimi tunnustus on huomattava. Muissa kulttuureissa, ja erityisesti joidenkin tiettyjen kulttuurituotteiden kohdalla, tilanne voi olla toinen: esimerkiksi USA:ssa vuonna 1991 Star Trekin 25-vuotisjuhlan yhteydessä tehdyn kyselyn mukaan 53 prosenttia amerikkalaisista tunnustautui sarjan ja sitä seuranneen mediailmiön faniksi (Jenkins 1995, 3-4). Tällöin voimme kysyä, mitä näin laajasti määriteltävä fanius oikein tarkoittaa, millaisia merkityksiä se sulkee sisäänsä ja millaisista lähtökohdista se oikein syntyy.

Tässä artikkelissa tarkastelen science fictionia erityisenä genrenä, ja siihen kohdistuvaa faniutta. Artikkelit painottuu uskonnollisuuden käsittelyyn tieteiskirjallisuudessa ja fandomin omassa diskurssissa. Taustalla on yleinen keskustelu faniuden ja uskonnollisuuden suhteista ja tieteiskirjallisuuden faniien omat aiheeseen liittyvät diskurssit sekä esimerkiksi Kaarina Nikusen (2005) esille tuoma faniuden kokemuksellisuuteen ja faniuden yleistämiseen liittyvä problematiikka, jonka tutkimus on vasta alussa. Artikkelin pohjana on väitöskirjatutkimukseni suomalaisista science fiction -faneista.

Se, että faniutta tarkastellaan laajemmassa kontekstissa, esimerkiksi etno-, media- ja talousmaismien kautta (esimerkiksi Saresma & Kovala 2003; Nikunen 2005; Jenkins & Tulloch 1995; Hills 2002; Sandvoss 2005) antaa mahdollisuuden löytää laajempia yhteiskunnallisia merkityksiä myös sille mediailmiölle, johon faniuden tulkitaan kohdistuvan. Tämä soveltuu erityisen hyvin juuri science fiction -faniuden

tarkasteluun siksi, että sen pohjana oleva kirjallisuuden lajityyppi kritisoi ja artikuloi kulloinkin vallitsevia yhteiskunnallisia olosuhteita fiktion keinoin.

Science fiction -fandom on 1920-luvulla syntynyt sf-kirjallisuuden harrastajien verkosto, joka laajeni seuraavien vuosikymmenien aikana kansainväliseksi. Jo 1800-1900 -lukujen vaihteessa luonnontieteelliseen, yhteiskunnalliseen ja filosofiseen tarkasteluun keskittynyt genre oli levinnyt kaikkien teollistuneiden yhteiskuntien kirjallisuudeksi. Science fiction -fandom on itseään arvioiva ja tutkiva yhteisö.

Faniuden diskurssit

Tutkimuksessani haastattelin 20 suomalaista science fiction seuran aktiivijäsentä puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Olin pyytännyt neljän seuran nykyistä tai aikaisempaa puheenjohtajaa nimeämään eri-ikäisiä, harrastuksessa eri tavoin mukanaolevia ja eri sukupuolia edustavia henkilöitä itsensä lisäksi (joissakin tapauksissa myös itsensä sijaan).

Kysymykset koskettelivat science fictionin löytämistä eri medioissa, harrastuksen alkamista, fandomiin eli aktiiviseen harrastajakuntaan liittymistä ja tapaa toimia fandomissa. Lajityypin luonteeseen ja fandomin yleiseen diskurssiin liittyen kysyin myös, onko tieteiskirjallisuuden lukeminen vaikuttanut maailmankuvaan tai esimerkiksi uskonnolliseen ja poliittiseen ajatteluun.

Tämäntapaisia kysymyksiä on mahdollista kysyä suoraan science fictionin harrastajilta, sillä fandomin keskustelussa maailmankuva- ja arvokeskustelut ovat osa tavallista jutustelua (Hirsjärvi 2005), ja siksi luonnollisia, kuten myöhemmin käy ilmi. Itse monivuotisena fandomin jäsenenä koin helpoksi keskustella hyvinkin moninaisista asioista haastateltavien kanssa.

Väitöstutkimustani varten haastattelemanani harrastajat kuvaavat hyvinkin eri tavoin omaa faniuttaan. Kuitenkin myös yhteisiä teemoja löytyi, ja yksi niistä oli se, että faniuden kohteena oleva fantastinen kirjallisuus koettiin erityiseksi jo yllättävän varhaisessa iässä. Myös lajityypin harrastamiseen liittyvä sosiaalisuus oli lähes kaikille merkityksellistä, ja – jälleen – monin eri tavoin. Suomalaiset tieteiskirjallisuuden harrastajat pitävät tärkeänä lajityyppiin liittyvää monimuotoista toimintaa. Keskeiseksi merkitykselliseksi alueeksi toiminnoissa yleensäkin koettiin keskustelu.

Haastatteluissa nousi hyvin vahvasti esille lukijoiden tapa kokea tieteiskirjallisuus yhteiskuntakriittisenä ja utopistisena lajityyppinä (Hirsjärvi 2005). Samoin agnostismi tai ateismi tuntuivat kuuluvan vahvasti yhteen itse sf-faniuden kanssa. Kuten eräs haastattelemanani fani totesi:

"--- itse asiassa mä luulen, et se ettei oo olu uskonnollinen, on ollu niinku helpottamassa scifistä kiinnostumista, et se on niin päin..."
(M, 37)

Tämän näkemyksen mukaan vahvan uskonnollisen maailmankuvan omaavan lukijan voi ehkä olla vaikea ymmärtää tai hyväksyä leikkiä uskonnollisilla arvoilla ja maailman merkitysettömyydellä, biologisen sukupuolen manipuloinnilla tai lajityyppien ja siihen liittyen seksuaalisuuden kirjolla. Voidaan sanoa, että tuossa leikissä artikuloituvat monin eri tavoin esimerkiksi historia, tiede, arki, sukupuoli, ideologiat ja utopiat, jotka tieteisteoksissa haastavat vallitsevan hegemonian yllättävän samankaltaisesti sekä angloamerikkalaisessa että suomalaisessa keskustelussa (esimerkiksi Jenkins 1995; Hirsjärvi 2005, 205-206).

Tähän liittyvä erityinen tieteiskirjallisuuden lukukyvyn vaatimus näyttää olevan myös keskeinen alan harrastajien ja asiantuntijoiden keskusteluissa ja kirjakritiikeissä. Tom Shippey (Shippey 2005, 1516) kuvaa tätä tieteiskirjallisuuden ominaisuutta nimittämällä lajityyppiä korkean informaation kirjallisuudeksi. Lyhyesti sanottuna se tarkoittaa tekstiä, jonka referenssit teoksessa kuvattuun maailmaan (jollaista ei ole olemassa maailmankaikkeudessamme) tuotetaan erityisillä, tarkoilla ilmauksilla. Tällöin lukija joutuu muodostamaan käsityksensä teoksen maailmasta ja tapahtumista paljolti ennakoimattoman informaation perusteella, päätelemällä asioita tekstin pääasiallisesti muun kontekstin – ei tutun yhteiskunnan kautta. Tällainen kirjallisuuden lukutapa voi olla vaikuttamassa myös lukijan tapaan tarkastella yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Suomalaiset sf-fanit

Suomalaisten science fictionin harrastajien erityinen kiinnostus kohdistuu siis tiettyyn kaunokirjalliseen genreen, tieteiskirjallisuuteen (science fiction, sf, scifi, tieteisfiktio, aikaisemmin myös esimerkiksi avaruusseikkailu tai tulevaisuusromaani), jonka juuret ovat romantiikan aikakaudessa, mutta jonka oksien voi kuvata koko ajan kurkottavan aaltona etenevään postmoderniin. Käytän tässä "postmoderni" -termiä vain ja ainoastaan viittaamaan science fictionin murroksia ennakoivaan ja ideoita luovaan olemukseen.

Genren esi-isiksi nimetään usein luonnontieteelliset tai tekniset spekulatiot maailmankaikkeudesta ja koneolennoista aina antiikin kirjallisuudesta lähtien, ja sen äidiksi usein brittiläisen Mary Shelley'n teos "Frankenstein – or The Modern Prometheus" vuodelta 1818 (suom. nimellä "Frankenstein – uusi Prometheus").

Tieteisfiktio tunnetaan erityisesti elokuvan ja tv-sarjojen kautta. Toisin kuin Hollywood-elokuvat antavat ymmärtää, tieteiskirjallisuus ei ole pelkkää avaruusoopperaa. Tieteiskirjallisuus ei edes keskity yksinomaan teknologiaan ja luonnontieteisiin, tähtitieteisiin, biologiaan, matematiikkaan ja fysiikkaan. Se hyödyntää yhtä lailla muitakin tieteenaloja ja tutkimusta. Tieteisteoksissa ehkä keskeisimpiä ovat psykologia, filosofia, teknologia ja yhteiskuntatieteet, mutta myös sellaiset kuin taiteentutkimus, historia ja teologia.

Esimerkiksi Markku Soikkeli näkee psykologian roolin suurena tieteiskirjallisuudessa (Soikkeli 2006, 18). Toisaalta Soikkeli viittaa muun muassa Damien Broderickiin, joka näkee tieteisfiktion toimivan erityisesti tieteen paljastajana ja tieteen kaikkivoipaisuuden kyseenalaistajana. Frederic Jamesonin mukaan taas tieteiskirjallisuus kertoo tietämisen ja ymmärtämisen rajoista – ei tieteestä ja teknologiasta (Soikkeli 2006, 19-20).

Lajityypin ominaisuudet kehkeytyivät 1800-luvun tieteen ja teknologian kehityksen henkeäsalpaavassa myllerryksessä. Vaikka genre sai vakiintuneen nimityksensä vasta 1920-luvulla, siitä puhuttiin lajityyppinä jo huomattavasti aiemmin. Ensimmäinen kerran ”science fiction” -termi löytyy julkisuudesta jo vuodelta 1851, ja mahdollisten tulevaisuuksien kuvaamisen keinoja kirjallisuudessa käsiteltiin jo ennen tuota (Stapleford 1976). Kyseessä on ollut aina senhetkisen tieteellisen tutkimuksen faktoihin nojautuva, spekulatiivinen lajityyppi, jonka ytimenä on kriittinen tai kyseenalaistava asenne ja ”mitä jos” -kysymys.

Suomalaiset tieteiskirjallisuuden harrastajat voidaan nähdä osana jo 1900-luvun alussa syntynyttä globaalin kirjallisuudenlajin kansainvälistä lukijaverkostoa. Kannattaa tietysti kysyä,

kuinka todellista tuo verkostoon kuuluminen ja suoranainen harrastajien sukupolvien jatkumo on, sillä siinä missä angloamerikkalainen tieteiskirjallisuuden harrastajien verkosto eli fandom syntyi 1920-luvulla, suomalainen fandom alkoi organisoitua vasta 1970-luvun puolessavälissä.

Lajityyppi ristiriidassa maagisen maailmankuvan kanssa

Tavoitteena lajityypillä on siis tarkastella kaukokirjalliseen muotoon puettuna sellaisia mahdollisia tulevaisuuksia, jotka voisivat seurata tietyistä tieteen, taiteen, yhteiskunnallisten tai markkinavoimien tai esimerkiksi ekosysteemin muutoksista. Keskeisenä teemana voidaan tässä keskustelussa nähdä toisaalta ihmisen kyky tuhota elämä maapallolta ja toisaalta korostunut tietoisuus ihmisen kyvystä valita vaihtoehtoisia toimintamalleja sen säilyttämiseksi.

Jo tällaisenaan lajityyppi on ristiriidassa sekä uskonnollisen fundamentalismin ja ylipäätään maagisen maailmankuvan sekä teismien kanssa. Vastakkain ovat siis usko, että maailman tapahtumat johtuvat jostakin meille käsittämättömäksi jäävästä, tulevaisuutemme määrittävästä voimasta, jolla on oma, tilannesidonnainen tahto ja joka reagoi ihmiskunnan ja yksilöiden toimintaan omien, meille tuntemattomien lainalaisuuksiensa mukaan, ja toisaalta tieteelliseen maailmankuvaan nojaava fiktio, joka perustuu maailmankuvaan, jossa vallitsevat luonnontieteelliset, osittain vielä tuntemattomatkin, mutta joka tapauksessa ihmisestä riippumattomat lainalaisuudet, ja jossa ihminen voi vaikuttaa tulevaisuuteen.

Tieteisfiktio sinänsä ei kuitenkaan ole ”materialismin kirjallisuutta”, vaan siinä leikitellään spekuloiden myös eri uskonnoilla, metafysiisiäkin elementtejä käyttäen.

Tämä perinne näkyy selkeästi vahvempana tieteiskirjallisuudessa kuin populaarikulttuurin tieteisfiktiossa. Ehkä siksi lajityppi on nähty valistuksen edelleen jatkuvana projektina. Sen juuret ovat 1700-luvun goottilaisessa romantiikassa ja sitä kautta uskonnollisen maailmankuvan myllerryksessä. Stephen L. C. Clarkin mukaan tältä ajalta tieteiskirjallisuuteen ovat jääneet perinnöksi ”keskiajan skolastiikan kylmä käsi”, Galileo Galilein oikeudenkäynnin traumat sekä keskustelu darvinismin ja viktoriaanisen maailmankuvan törmäyksestä. Näin ollen, kun uskontoa käsitellään tieteiskirjallisuudessa, se kuvataan usein fiktion keinoin kiihkouskonnollisuutena ja uskonnollisten instituutioiden ja/tai organisaatioiden tyranniana (Clark 2006, 98).

Clarkin ajatusten taustalla ikään kuin häilyvät Durkheimin ajatukset siitä, että uskonnon alkuperäinen ajatus oli paitsi selittää tapahtumia myös spekuloida: toisaalta erilaisten fiktiivisten maailmankuvien ja toisaalta esimerkiksi erilaisten moraalikysymysten parissa, kuten esimerkiksi ihmisten välisen tasa-arvon idealla. Durkheimin mukaan filosofian ja tieteen olennaiset ideat löytyvät uskonnoista, ja vasta myöhemmin tiede on tältä osin vallannut uskonnon tilan (Durkheim 1980/1912, 381, 31).

Tässä suhteessa on kiinnostavaa, että haastateltavani näkivät tieteiskirjallisuuden vaikuttaneen osaltaan maailmankatsomuksensa muotoutumiseen, pääsääntöisesti, vaikkakin yhtenä tekijänä muiden mukana.

”Kyllä, heti, erosin kirkosta kun se oli mahdollista, et se niin kun, jotenkin jäi, et ei mulla ollu sille mitään käyttöä.”

- Johtuiko se sun mielestä scifin vaikutuksesta?

”En mä tiedä, voi olla, et se johtui tai sitte, nii et sielt on tullu tällanen tieteellinen maailmankuva.

(N, 29)

”No ainakin on helpompi olla agnostikko, ku on lukenu, heh ... Mä olisin päätenyt siihen ennemmin tai myöhemmin.” (N, 34)

Tieteellisen maailmankuvan syntyminen, kristillisen maailmankuvan laajentamisen ja agnostismin tukemisen lisäksi monet haastateltavat näkivät tieteiskirjallisuuden myös lisäävän suvaitsevaisuutta uskovaisuutta kohtaan.

”Tota, kyl se varmaan jollain lailla, vaikee sanoo miten, ee, mut ehkä se on vaikuttanu sillä lailla, että uskonnolliseen käsitykseen, että mun uskonkäsitys, uskon jonkinlaiseen jumalaan, mukavaankin, mutta ehkä se on vetänyt mut pois siitä kristillisestä ajattelutavasta että ... ehkä se on laajentunu, se on niin kun, se ei tosin oo mikään, minkään dogmien mukainen, eikä minkään niinku uskonnollisen käsityksen mukainen, siihen tietysti on vaikuttanu moni muukin asia...” (M, 23)

- Et scifi ei oo tehnyt susta ateistia?

”Ei, se on tullu muuten, scifi on ehkä pitemminki sit pehmittänyt mun linjaa tässä niinkun vuosien varrella et, et niinku ihmisiä ne uskovaisetki on, et on niilläkin oikeus niinko olla olemassa.” (M, 36)

Yhteistä haastateltaville oli myös se, että päätökset suhteesta uskonnollisuuteen oli usein tehty sangen nuorena:

”No ei...no eii kun en mä...[nauraa], en mä oo uskonut [nauraa] jumalaan sitten seitsenvuotiaan jälkeen, et tota niin eipä, eipä oikeastaa että mä en [nauraa] oo lakkasin, lakkasin uskomasta juuri jumalaan ennen kuin mä scifiä rupesin, et yleensä ees lukemaan, että eipä siinä, oikein voi sanoa, että se ois siinä vaikuttanut mitenkään.” (M, 34)

Luetut tarinat kuvattiin haastatteluissa monta kertaa selkeästi yhteydessä laajempaan oman elämän kontekstiin tai niiden kerrottiin tuottaneen perustavanlaatuisia oivalluksia. Tiettyjen kertomusten vaikutukset tuntuvat olleen myös hyvin pitkäkestoisia.

Tässä mielessä tämän artikkelin alussa viitattu faniuden ja uskonnollisuuden välinen suhde, ja erityisesti tapa käsitellä faniutta uskonnollisena kokemuksena tai uskontona, on kiinnostava. Näin ovat tehneet esimerkiksi Matt Hills nimittäessään faniutta uus-uskonnollisuudeksi (Hills 2002, 117), Teemu Taira käyttäessään faniuden tarkastelussa notkean uskonnon määrittäjäksi (Taira 2006) tai Michael Jindra kuvatessaan Star Trek -faniutta uskontona (Porter & Maclaren, 1999).

Synapsit paukkuu

Merkkejä uskonnollisten termien käyttämisestä faniuden kokemusten kuvailussa löytyy usein tilanteissa, joissa fanit yrittävät löytää kieltä kuvaamaan vahvoja kokemuksiaan. Tämä on kuitenkin vaikeasti tulkittavaa käyttöä kahdessa mielessä: ensinnäkin erityisen mentaalisen tilan tai fyysisen tilan kuvaukseen on helppo käyttää jo olemassa olevaa, usein uskonnollista terminologiaa (pyhiinvaelluspaikka, alttari, idoli, palvonta). Tiivistyneen subjektiivisen kokemuksen ilmaisujen, kuten hurmoksen ja ekstaasin sijaan muut samantyyppistä kokemusta kuvastavat sanat voisivat kuitenkin olla vaikkapa seksuaalisesti sävyttyneitä (orgasmi, kiihko, total brain fucking), mutta niiden käyttämiseen on ehkä käyttäytymisnormien myötä korkeampi rima kuin uskonnollissävyyteisissä ilmaisuisissa.

Vaikka neutraalimpia ilmaisuja on mahdollista löytää (synapsit paukkuu, täysi oikosulku), ovat uskonnolliseen kokemukseen perinteisesti liitetyt termit kuitenkin kätevämpiä kertojalle.

Niiden avulla voi tiivistetysti viestiä erityisestä subjektiivisesta kokemuksesta kuulijalle.

Uskonnollissävyytynneiden termien avulla kokemuksen kuvailu tapahtuu yhteisestä kulttuurikontekstista johtuen yleensä ilman sen kummempia selityksiä. Toisaalta fanit itse suhtautuvat hyvin kriittisesti ajatukseen, että uskonnollissävyyiset ilmaisut olisivat samalla myös uskonnollisesti latautuneita. Päinvastoin, fanit, erityisesti sf-fanit, käyttävät uskonnollissävyyisiä termejä tietoisesti ironisesti, lainausmerkeissä, kertomaan asioista, joille ei ole olemassa kovinkaan hyviä ja täsmällisiä ilmaisuja.

Stephen R. L. Clark pohtii sitä, voisiko tieteiskirjallisuutta nimittää uskontoon verrattavaksi luottamukseksi siihen, että ihminen (siinä tapauksessa, että ihmiskunta voisi kypsyä aikuiseksi) olisi se, joka antaisi lopulta maailman kaikkeudelle merkityksen. Tällöin voisi pohtia, olisiko sf-fanius näin ollen jonkinlaista uskonnollisuuteen rinnastettavaa kulttuurista toimintaa silloin, kun fanitetun kirjallisuuden nähdään olevan optimistista kerrontaa tieteen ja tutkimuksen tuovasta paremmasta maailmasta. Tämä sopisi Tairan esittämän notkean uskonnon käsitteen piiriin.

Uudenlainen maailmankatsomuksellinen ilmiö?

Tulevaisuusoptimismia ei tieteiskirjallisuudessa ole juurikaan nähty sitten 1950-luvun. Clark pohtii (myös New Age- ja science fiction -kirjallisuutta lähteenään käyttäneitä) uskonnollisia kultteja kuten Heaven's Gate -ryhmää, jonka jäsenet tekivät joukkoitsemurhan maaliskuussa 1997 toivossa päästä mukaan Hale-Bopp -komeetan matkaan. Toisena esimerkkinä hän mainitsee pyramidimarkkinoinnin tavoin toimivan, alunperin sf-kirjoittajien vedonlyönnin

seurauksena ja vitsinä alkaneen tieteiskirjailija Ron L. Hubbardin perustaman Scientologia-uskonnon.

Clark huomauttaa, että näissä esimerkeissä kyse on suljetuista, kulttien tavoin toimivista ryhmistä, joilta puuttuu sf-fanien verkoston jäsenille tyypillinen skeptinen asenne. Samoin näistä ryhmistä puuttuu kirjailijoille omassa fiktiossaan tyypillinen sitoutuminen luonnontieteiden lakeihin, jonka mukaan ”yliäly” on kyllä joskus ”jumalallinen” (ei-uskonnollisessa mielessä), mutta yhtä usein myös ”saatanasta” (ei-uskonnollisessa mielessä).

Clarken loppulausuma onkin, että tieteiskirjallisuus tuntuu hahmottuvan yhtä paljon uskonnollisena, varoittavana tai eettisenä kirjallisuutena kuin yhtenä keinona herätä ihmiskunnan egoistisesta unesta, täysin riippuen tulkit-sijan näkökulmasta (Clark 2005, 107-109). Tällöin määrittelyn tulkinnan kannalta olennaiseksi jää, kuka tulkitsee tieteisfiktio uskonnolliseksi ja missä kontekstissa.

Tällä hetkellä tuntuu, että faniuden määrittämisessä uskonnolliseksi kokemukseksi on kyseessä lähinnä tavoite saada haltuun ilmiötä, joka pakenee normatiivisia määrittelyjä nykyisin käytettävissä olevilla termeillä ja määritelmillä. Tämä sinänsä tuottaa myös hedelmällisiä tarkastelun näkökulmia erityisesti heimoistumisen tematiikan kautta liitetynä ideologiakeskusteluun.

Tieteiskirjallisuuden kohdalla kysymys uskonnollisuudesta tulee kuitenkin erityisen kiinnostavaan valoon lajityypin pitkän historian, faniuteen ja faniuden kohteeseen kohdistuvan ironisen etäisyyden, sf-fandomin kiinteyden ja verkoston globaalin luonteen vuoksi.

Sf-faneja ajatellen voidaan pohtia, sijoittuuko keskeinen kysymys uskonnollisuudesta faniuteen vai jonnekin muualle, esimerkiksi sii-

hen tekstiin, johon fanien kiinnostus kohdistuu, ja vasta sitä kautta sf-faniuteen. Tällöin keskeiseksi ei nouse kysymys siitä, onko fanius uskontoa, vaan siitä, minkälaisia fanitettuihin teksteihin liittyviä arvoja ja metatekstejä faniudessa, sen diskursseissa ja käytänteiden pontimena liikkuu. Esimerkiksi Gerald Heard (1953) on nähnyt olennaisimpana uskonnollisuuden ja tieteiskirjallisuuden välisenä jännitteenä sen, kuinka tiede on uudelleenjärjestänyt käsitystä ainutlaatuisesta Jumalan luomasta itsensä kuvasta sijoittamalla biologian kautta ihmisyyden olemusta sielusta esimerkiksi rauhastoimintaan ja neurologisiin toimintoihin.

Kiinteästi ideologisiin ja maailmaa selittäviin merkityksiin nojaavan, eri tavoin uskonnollisen maailmankuvan rinnalle on noussut selitystä lykkäävä, kyseenalaistava, epävarmuutta tietoisesti sietävä maailmankuva. Tämä heijastuu myös tieteisfiktio suosion lisääntymisenä. Durkheim esittää, että kahdesta uskonnon tehtävästä toinen, spekulatio (toinen on uskonnollinen kokemus) muuntuisi tieteellisen maailmankuvan myötä pysyen kuitenkin edelleen inhimillisen toiminnan ja vaikuttamisen liikkeellepanevana voimana (Durkheim 1980, 382). Edellä mainitun perusteella voidaan ehkä ajatella, että tällaisen spekulatio yhtenä ilmentymänä, laajasti ajateltuna, on tänä päivänä tieteisfiktio.

Toisaalta Durkheimin näkemys siitä, että nimenomaan usko säilyy inhimillisen toiminnan ja vaikutuksen liikkeellepanevana voimana, sellaisena johon tiede ei kykenisi, näyttää tieteisfiktio globaalin harrastuksen kautta tulevan kiinnostavasti uuteen valoon. Jos ymmärrämme edellä kuvatun suomalaisten tieteiskirjallisuuden harrastajien kyseenalaistamisen diskurssin myös maailmanlaajuisena ilmiönä, mitä se näyttää olevan, olemme tilanteessa, jossa tut-

kijoiden ymmärtämän faniuden (uus)uskonnollisuuden luonteen tarkastelu vaatii ilmiön tarkastelua laajassa kontekstissa.

Tällöin voi esimerkiksi pohtia, onko tieteiskirjallisuuden faniudessa kyseessä todella esimerkiksi jonkinlainen uususkonnollinen ilmiö vai sittenkin jotain muuta, ja mitä kertoo maailmankuvan muodostamisen problematiikan kannalta fanius, jonka keskeisiin ominaisuuksiin kuuluvat kyseenalaistamisen diskurssit.

Kirjallisuutta

Clark, Stephen R. L. (2005) *Science Fiction and Religion*. Teoksessa David Seed (toim.) *A Companion to Science Fiction*, s. 95-126. Oxford, Blackwell publishing.

Durkheim, Émile (1980) *Uskontoelämän alkeismuodot*. Australialainen toteemijärjestelmä. Alkuteos Émile Durkheim (1912) *Les formes élémentaires de la vie religieuse. Le système totémique en Australie*. Käänt. Seppo Randell. Helsinki: Tammi.

Liikkanen, Mirja (2005). Yleisönä – kodin ulkopuolella ja kotona. Teoksessa Mirja Liikkanen, Riitta Hanifi, Ulla Hannula (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä – vapaa-ajan muutokset 1985- 2002*, s. 67-100. Helsinki: Tilastokeskus.

Heard, Gerald (1953) *Science fiction, morals, and religion*. In Reginald Bretner (ed.) *Modern Science Fiction. Its meaning and its future*, s. 243-264. New York: Coward-McCann.

Hills, Matt (2001) "Matt Hills Interviews Henry Jenkins," *Intensities: The Journal of Cult Media*, Issue 2/ 2001.

Hills, Matt (2002) *Fan Cultures*. London & New York: Routledge.

Hirsjärvi, Irma (2009) *Faniuden siirtymiä*. Suomalaisten science fiction fanien verkostot. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisu- ja 98. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.

Hirsjärvi, Irma (2005) *Scifi, aktivismia kirjallisuudessa*. Teoksessa Susanna Paasonen (toim.) *Aktivismi. Verkostoja, järjestöjä ja arjen taitoja*, s. 193-214. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.

Jameson, Frederic, (2005) *Archaeologies of the Future: The Desire Called Utopia and Other Science Fictions*. London & New York: Verso.

Jenkins, Henry & Tulloch, John (1995) *Beyond the Star Trek*

phenomenon. *Reconceptualizing the science fiction audience*. In: John Tulloch & Henry Jenkins (eds.) *Science fiction audiences. Watching Doctor Who and Star Trek*, s. 3-24. London: Routledge.

Jenkins, Henry (1995) 'Out of the closet and into the universe': queers and Star Trek. Teoksessa John Tulloch & Henry Jenkins (toim.) *Science Fiction Audiences. Watching Doctor Who and Star Trek*, s. 213-236. London: Routledge.

Kovala, Urpo (2003) *Kulttisuuhde näkökulmana merkityksiin*. Teoksessa Urpo Kovala & Tuija Saresma (toim.) *Kulttikirja. Tutkimuksia nykyajan kultti-ilmiöistä*, s.188-194. Helsinki, SKS.

Nikunen, Kaarina (2005) *Faniuden aika. Kolme tapausta TV-ohjelmien faniudesta vuosituuhannen taitteen Suomessa*. Tampere: Tampere University Press.

Porter, Jennifer E.& McLaren, Darcee L (1999) (toim.) *Star Trek and Sacred Ground: Explorations of Star Trek, Religion, and American Culture*. Albany, NY: State University of New York Press, 1999.

Saresma, Tuija & Kovala, Urpo (2003) *Kultit. Fanaattista palvontaa, yhteisöllistä toimintaa vai ironista leikkiä?* Teoksessa Kovala, Urpo & Tuija Saresma (toim.) *Kulttikirja. Tutkimuksia nykyajan kultti-ilmiöistä*. s. 9-21. Tietolipas 195. Helsinki: SKS.

Shippey, Tom (2005) *Hard Reading. The Challenges of Science Fiction*. Teoksessa David Seed (toim.) *A Companion to Science Fiction*, s. 11-26. Oxford: Blackwell Publishing.

Soikkeli, Markku (2005) "Mielen manipulaatioita ja matkoja sisäavaruuteen. Psykologia on vaikuttanut tieteisfiktioon yhtä paljon kuin luonnontieteet." *Portti* 2/2005, 18-24 .

Stapleford, Brian M. (1976) "William Wilson's prospectus for science fiction: 1851" *Foundation: The Review of Science Fiction* 10 (June 1976), 6-13.

Taira, Teemu (2005) *Fanius ja uskonto. Esitelmä seminaarissa "Vapaus ja välttämättömyys"*. 23.-24.3.2006, Jyväskylän yliopisto.

FM IRMA HIRSJÄRVI

ARTIKKELI ON LYHENNYS ARTIKKELISTA TEOKSESSA "FANIKIRJA" (TOIM. KAARINA NIKUNEN, JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO 2008). VÄLIOTSIKOT TOIMITUKSEN.

ARTIKKELIN OTSIKKO ON LAINAUS M.G. SOIKKELIN INTERNET-KIRJOITUKSESTA HIRSJÄRVEN VÄITÖSTILAILUUDESTA, 2009.

MINÄ, SKEPTIKKO

Heikki "Harha" Nevala

"Uri Geller ilmaantui erääseen taikurikongressiin hakemaan palkintoa. Tämä tuli yllätyksenä kongressin järjestäjille, sillä Geller ei ole koskaan myöntänyt suoraan olevansa taikuri. Nyt hän viimein teki sen, epäsuorasti."

Synnyin Kannelmäessä, Pohjois-Helsingissä, 1968. Nykyisin asun Helsingin Ruskeasuolla. Meidän perheessä kukaan ei ollut uskonnollinen. Myöskään rajatieteitä ei kukaan harrastanut. Olen perheen nuorin ja seurailin lähinnä, mitä musiikkia vanhemmat sisarukset kuuntelivat.

Teini-iässä luin veljeni ostaman Colin Wilsonin ”Ovi tuntemattomaan” -kirjat. Pidin niitä huippujuttuna, mutta kaipa kyse oli lähinnä jännittävien tarinoiden hakemisesta. Lainailin pikkupoikana kirjastosta myös Dänikenin ufokirjoja ja milloin mitään vastaavaa. Silloin Bermudan kolmio -tarinat ja muut vastaavat olivat suosittua humpuukikirjallisuudessa, mutta minulla ne toimivat varmaan jonkinlaisena jännityskirjallisuutena.

Parikymppisenä aloin jo olla epäilevä paranormaalien ilmiöiden suhteen. Tämä johtunee siitä, että niihin aikoihin sain käsiini ensimmäisiä kunnon taikurien ammattikirjoja, joissa selvitettiin myös vanhojen spiritualististen istuntojen huijaustekniikoita ja muuta sellaista.

Taikuri ja tutkija

Liityin jo 12-vuotiaana taikurikerhoon Helsingissä. Siitä se lähti. Lukioaikaisen tyttöystäväni isä oli myös taikuri, mutta taisin olla niin ujo, etten uskaltanut koskaan mainita puuhastelevani samoja juttuja. Vasta opiskeluaikoina, yli parikymppisenä, aloin keikkailla. Homman piti olla vain hyvä sivujuttu tienatakseni opiskelurahoja, mutta edelleen olen alassa tavalla tai toisella kiinni.

Nykyisin olen puoliammattimainen taikuri, mutta esitykset hoidan ammattimaisesti. Otan työn vakavasti siinä mielessä, että jos joku on valmis maksamaan esityksistäni, tilaajien täytyy olla tyytyväisiä. Tuskinpa olen ainoa, joka haluaa tehdä työnsä hyvin ja tyydyttävällä tavalla.

Paitsi taikuri olen myös tutkija, ainakin vielä jonkin aikaa, erästä kirjaprojektia varten, Suomen Tietokirjailijat ry:n apurahan turvin. Tutkin

kotimaisia silmäkääntäjiä ja taikureita 1800-luvulta vuoteen 1945. Joku vuosi sitten toimitin Suomen Taikapiiri ry:n historiikin, joka alkoi vuodesta 1945. Nyt olisi tarkoitus penkoa aihetta ajalta ennen sotia. Professori Sven Hirn on erityisesti sirkusalan uranuurtaja Suomessa ja nyt yritän seurata hänen esimerkkiään ja katsoa, löytöisikö vielä uusia näkökulmia aiheeseen.

Taikurin ja huijarin ero

En usko, että olisin hyvin ansaitseva ihmemies, jos vaihtaisin leiriä ja huijaisin ihmisiä väittämällä että omaan ihan oikeasti yliluonnollisia kykyjä. Usein unohtuu, että huijarit ovat hyvin karismaattisia ja saavat ihmiset pauloihinsa psykologisin keinoin.

Mitenkään ihannoimatta huijareita ei kenestä tahansa voi tulla Uri Gellerin tapaista maailmanluokan huijaria tai Oliver Hawkin (Olavi Hakasalo) tapaista estradihypnotisoijaa. Esiintyjän taitoja voi käyttää hyvin erilaisissa tarkoituksissa. Ei kukaan moiti teatterin näyttelijää siitä, että tämä on ollut uskottava roolissaan.

Taikurin ja huijarin ero on se, että taikuri myöntää, ettei tee yliluonnollisia tekoja – huijari taas ei. Taikurit ovat yleisesti ottaen erittäin ylpeitä ammattitaidostaan, esimerkiksi manipulatiivisista taidoistaan tai hyvin rakennetusta esityksestään. En tiedä yhtäkään taikuria, jota jotenkin erityisesti motivoisi se, että saa huijata ihmisiä.

On olemassa vaikkapa pelkästään korttitempuihin keskittyviä taikureita, jotka saattavat viettää koko elämänsä pelikorttipakan kimpussa tekniikoitaan hioen. Se on todellista omistautumista aiheelle. Taikurit myös uhraavat paljon aikaa sille, että taikatekniikat eivät näy katsojalle. Harjoittelet siis sitä, että liikkeet näyttävät luonnollisilta. Taikuri leikkii yleisön kanssa eräänlaisia pelejä. Jos taikuri ei onnistu, siitä ei luonnollisesti pidetä. Ihmiset haluavat, että taikuri huijaa heitä ja saa asiat näyttämään luonnonlakien

vastaisilta.

Pystyisinkö tekemään rajatietoon uskoville tempun, joka saisi heidät vakuuttumaan yliluonnollisen olemassaolosta? Joitakin vuosia sitten tein taikuri Christian Engblomin kanssa pilottia eräästä ohjelmasta, jossa muun muassa esiinnyimme Pasilan pääkirjastossa parapsykologian tutkijoina. Kyseessä oli siis piilokamera, ja erilaisia ”ihmeitä” alkoi tapahtua testattaville ihmisille, joita kirjastosta löysimme. Osa heistä oli heti vakuuttuneita yliluonnollisen olemassaolosta, osa taas ei. Varsinkin nuoret tuntuivat herkkäuskoisemmilta. Lopussa sitten kerroimme, että kyseessä oli järjestetty piilokamera ja me tutkijat olimme kaksi taikuria.

Kävimme samassa yhteydessä myös haastattelemassa ammattimaista kädestäennustajaa, mutta en vakuuttunut hänen kyvyistään. Puhetta hänellä kyllä riitti. Ohjelman ideana oli, että kaksi taikuria tutkii erilaisia rajatiedon ilmiöitä. Olisimme lähestyneet aihetta skeptisesti, mutta ohjelma ei kuitenkaan koskaan toteutunut.

Olen myös tehnyt ajatuksenlukunumeroa erään tuttavani kanssa. Siinä tuli muutaman kerran vastaan se dilemma, että esityksen jälkeen joku tuli kysymään neuvoa muihin ongelmiinsa. Silloin ei vaihtoehtoina ollut muu kuin sanoa suoraan, että tämä oli taikurien esitys, eikä mitään ajatuksenlukua ole olemassa. Ihmisten illuusoiden romuttaminen on kinkkinen juttu. Loppupeleissä uskon, että on oltava rehellinen, jos suoraan kysytään.

Suomessa ei tietääkseni yksikään taikuri esiinny huuhaa-puolella niin, että väittäisi kykyjensä olevan aitoja. Huuhaa-hommia olen seurannut sillä silmällä, että löytyykö sieltä taikurin silmin epäilyttävää toimintaa. Vähäinen kokemukseni ei ole tuonut päivänvaloon selkeitä huijauksia. Pitäisi varmaan heittäytyä todelliseksi antropologiksi rajatiedon maailmaan.

Vastuuton naismeedio

Sitäkin enemmän olen tavannut rajatietoon us-

kovia ihmisiä, jotka vain uskovat sokeasti kaikeen ilman mitään näyttöä todellisista ihmeistä, yliluonnollisesta tai muusta vastaavasta. Kävin Rajatiedon keskuksessa vuosi sitten katsomassa meediota, suomalaista naista, joka oli valmistunut ”Psychic Studies of London” -koulusta tai jostakin vastaavasta. Kuvittelin, että tulisin johonkin hämäämään spiritualistiseen istuntoon, mutta paikalla olikin jakkupukuinen businessnainen, joka väitti, että henget materialisoituvat hänen viereensä, ja tietysti vain hän näkee ne.

Osa asiakkaista itki liikuttuneena jo ennen tapahtumaa ilmeisesti läheisen poismenoa muistellen. Tämä naismeedio oli mielestäni uskomattoman vastuuton. Hän kehtasi väittää yleisölle, että kuolleita sukulaisia seisoo hänen vierellään jne. Hän kyllä käytti erilaisia psykologisia tiedon pumppausmetodeita yleisöltä, mutta nekin hän teki mielestäni huonosti ja arvaili suorastaan väärin. Silti suurin osa yleisöä oli vakuuttuneita. Lähdin paikalta hämmentyneenä ja pettyneenä.

Näinkö helppoa ihmisten huijaaminen voi olla? Naismeedion näytös maksoi muistaakseni 10 euroa, mutta hänen yksityisvastaanottonsa taksat ovatkin sitten eri juttu. Mitä siellä tapahtuu ja kuinka ihmisiä käytetään hyväksi esimerkiksi taloudellisesti?

Taikurit ja tieteen keksinnöt

Pystyykö taikuudella selittämään nykyään tunnetut yliluonnolliset ilmiöt? Taikureiden tehtävä ei ole selittää yliluonnollisia ilmiöitä, vaan tieteen. Taikatempulla voi kuitenkin helposti huijata fyysikköä, jos hän ei ole perehtynyt taikatemppeihin. Taikurien tieto on oma alueensa, jossa käytetään kaikkia mahdollisia keinoja sorminäppäryydestä elektroniikkaan. Jonkin huijauksen paljastamisessa voidaan säästää aikaa ja päästä oikeille jäljille, jos sitä kysytään taikureilta.

Kautta vuosisatojen edistysellisimmät taikurit ovat käyttäneet hyväkseen tieteen uusimpia keksintöjä – ennen kuin tieto muuttuu arkipäiväiseksi. Taikapiirissä oli 60-luvulla Lauri Häkkinen -niminen jäsen, joka oli oikealta am-

matiltaan tv- tai radiotekniikan insinööri. Hän rakensi täysin uniikkeja kaukosäätimillä toimivia taikavälineitä aikana, jolloin kukaan ei tiennyt, mitä kaukosäätimet ovat. Nykyään ne ovat arkipäivää.

Toimitan Suomen Taikapiiri ry:n Simalabim-lehteä, joka on ilmestynyt vuodesta 1945 lähtien. Vuoteen 1959 asti sitä toimitti Börje Stenman. Solmu Mäkelä elvytti lehden vuonna 1963 ja toimitti sitä seuraavat 30 vuotta. Uudemman ajan päätoimittajia ovat olleet Kimmo Viskari ja Timo Kulmakko. Lehdessä on perinteisesti ollut myös tutkimustietoa vanhoista taikureista. Lehdet ovat aarreaitta tutkijalle, jota kiinnostaa taikuiden menneisyys niin Suomessa kuin ulkomailla. Kansalliskirjastosta lehtiä voi löytää, mutta ei kaikkia numeroita.

Tilaan myös Genii-lehteä: kerran kuukaudesta ilmestyvää amerikkalaisten taikurien lehteä. Kyseessä on puhtaasti taikurien ammattilehti, ja yllätykseni maaliskuun 2009 numeron tipahdessa postiluukusta olikin suuri, kun kannessa komeili itse Uri Geller. Hän oli ilmaantunut eräseen taikurikongressiin hakemaan palkintoa itselleen. Tämä tuli yllätyksenä myös kongressin järjestäjille, sillä Geller ei ole koskaan myöntänyt suoraan olevansa taikuri, mutta nyt hän teki sen epäsuorasti.

Pitkässä haastattelussa hän myöntää, että ei ymmärrä nykyisten taikurien monimutkaisia lusi-kanväöntö-temppuja. Hän hämmästelee itsekin, millaisen kohun sai aikoinaan aikaiseksi. Lisäksi hän toteaa, että vastaava Uri Geller -hysteria ei olisi mahdollista enää Internetin aikakaudella, jolloin tieto leviää saman tien kaikkialle maailmaan – myös tieto paljastuksista.

Olen kuitenkin varma, että vaikka veisin lehden jollekin Gellerin kykyihin uskovalle, lehti ei hetkauttaisi häntä lainkaan. Sellaista on sokea usko.

Kirkko monopolisoi illuusiot

Kerään vanhoja taikurikirjoja, sekä suomalaisia että ulkomaisia. Minulla on erilailla tärkei-

tä kirjoja, keräilymielessä ja tiedollisesti. Luin jonkin aikaa sitten John A. McKinven ”Stage Flying 431 B.C. to Modern Times”. Kirjassa käsitellään nimensä mukaisesti näyttämöleijutuksia antiikista nykypäivään. Mielenkiintoista oli, että esimerkiksi keskiajalla katolinen kirkko oli monopolisoinut leijutustekniikan kristillisten miraakkelinäytelmien käyttöön, joita saatettiin esittää vaikkapa kirkoissa: tunnettu pyhimys, enkeli tai vastaava hahmo leijui näyttävästi. Illuusioita ei mitenkään selitelty tavalliselle kansalle. Leijutukset olivat osa isoja kristillisten juhlien speaktaakeleita.

Skepsikseen olen kuulunut varmaan jo 15 vuotta sitten opiskeluaikoina tai sitten ostin irtonumeroita Akateemisesta kirjakaupasta. Muistaakseni rahapulassa jättäydyin lehden tilaamisesta. Olen siis seurailut Skepsiksen toimintaa jo pidempään. Jäseneksi päätin liittyä, koska Skepsiksen toiminta sivuaa usein minua kiinnostavia aiheita.

Erilaisten uskomusoppien huuhaa olisi harmitonta, jos siihen ei liittyisi epärehellisyyttä ja ihmisten hyväksikäyttöä. Silloin asia muuttuu heti vakavammaksi. Erään tuttavani äiti antoi aikoinaan puhelinennustajalle kymmeniä tuhansia markkoja, koska ennustaja väitti tämän saaneen ulkomailta kirouksen, jonka ennustaja voisi poistaa. Sellainen on vaarallista huuhaata.

Suuret maailmanuskonnot ja miksei pienemmätkin ovat mielestäni eri juttu, sillä niillä voi olla yhteiskuntaa vakauttavia ja rakentavia voimia, ne muodostavat eettisiä periaatteita ja lakeja.

Huuhaa-ilmiöistä erilaiset kultit ovat pahimpia; nämä joiden jäsenet ovat tehneet jopa joukkoitsemurhia. Erilaisia kummituksen metsästysohjelmia ja muita vastaavia tulee nykyisin jatkuvasti valtakunnallisilta tv-kanavilta. Ne ovat tehneet rajatiedosta ihmisten olohuoneissa arkipäivää. En kuitenkaan oleta suurimman osan katsojista niitä uskovan; niitä katsotaan luullakseni viihteenä.

Ufot – yhtä totta kuin keijut?

Ufoaiheesta ja ufouskonnollisuudesta on tehty kohtuullisen vähän kansainvälisesti merkittävää ja hyvin vähän suomalaista tutkimusta. Jaakko Närvän väitöskirja ”Ufologia ja ufokokemukset uskonnollisina ilmiöinä. Teoreettinen tutkimus” hyväksyttiin Helsingin yliopistossa joulukuussa 2008. Seuraavassa Närvä esittelee tutkimustaan ja sen tuloksia.

Perustelin tutkimuksessani, etteivät ufologia ja ufokokemukset ole yleisesti ottaen psykiatrisia ilmiöitä, huijauksia, piloja, tieteistarinoita tai epäjärkevien, kouluttamattomien tai syrjäytyneiden ihmisten tuotteita. Esimerkiksi psykiatriset ufotapaukset näyttävät mahtuvan yhteen prosenttiin, vaikkakin niiden määrä kasvaa jonkin verran voimakkaiden kokemusluokkien, kuten ufosieppausten yhteydessä. Dramaattisia ufokokemuksia omaavat henkilöt saattavat kuitenkin kärsiä jonkinasteisista identiteetti- tai persoonallisuusongelmista ja trauman jälkeisestä stressaantuneisuudesta, joten he saattaisivat hyötyä psykologisesta avusta voidakseen käsitellä kokemuksiaan paremmin. Stressaantuneisuuden syy saattaa olla myös ympäristön kielteinen suhtautuminen ufokokijoihin.

Ufologia ei näytä olevan laajamittaisesti tiedettä eivätkä ufokokemuskertomukset objektiivisia tapahtumakuvauksia. Totesin tutkimuksessani lähinnä, että ufologiaa on tehty viral-

lisesti ja että merkittävimpien virallisten ufotutkimusten johtopäätökset ovat keskenään ristiriitaisia: on sekä varovan myönteisiä että kielteisiä kannanottoja. Näin ollen otin avoimen kannan ufojen olemassaoloon.

Argumentoin kuitenkin, että oletettu tieteellinen ufologia ja mahdolliset objektiiviset ufokokemukset ovat vain pieni osa kaikesta ufologiasta ja ufokokemuksellisuudesta. Virallinen ufologia koskee olennaisesti ufohavaintoja ja on vain pieni osa ufologiaa. Suurin osa ufologiasta on epävirallista ja se myös sisällyttää laajasti tutkimuskohteisiinsa ufoja kiistanalaisempia ilmiöitä, kuten ufosieppauksia.

Ufologiaa voidaan selittää uskottavasti historiallisena, sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä ilman, että se täytyy olettaa tieteeksi. Esimerkiksi ufohavainnoista noin 90 % on selitävissä kohtuullisen helposti tavanomaisten kohteiden virhetulkinnoksi ja ”kovat” tapaukset, jotka näyttävät uhmaavan voimakkaasti kaikkia tavanomaisia selityspyrkimyksiä, edustavat vain

noin 1-2 prosenttia kaikista ufoilmoituksista.

Ufologia ja ufokokemukset eivät siis yleisesti ottaen edusta ilmiöitä, joita niiden on ehdotettu tai väitetty olevan. Sen sijaan ne sopivat uskonnon käsitteen alaan ja tässä merkityksessä ne ovat uskonnollisia ilmiöitä.

Ufologian uskontoteoreettisia selityksiä

Osana ufologian ja ufokokemusten laajempaa uskontoteoriaani selitin uskonnollista ufologiaa ja uskonnollisia ufokokemuksia kriittisesti siten, että syntetisoin ja täydensin niiden aikaisempia uskontoselityksiä. Rakensin uskontoteorian yhdistelemällä toisiaan täydentävästi irrallisilta näyttävät, eritasoiset ja eri tietoja sisältävät, mutta sinänsä informatiiviset selitykset.

Moderni ufoaika ja salaliittoteoriat

Selitin tutkimuksessani periaatteessa vain uskonnollista ufologiaa ja uskonnollisia ufokokemuksia. Tarkoitukseni oli siis osoittaa, millä tavoin kyseiset ilmiöt ovat selitettävissä. Käytännössä teoriani on myös sovellettavissa ufologian ja ufokokemusten luonteen arvioimiseen yleisesti. Kun esimerkiksi esitän uskontohistoriallisessa luvussa, että salaliittoteoriat perustuvat tietyille myyttisille tarinoille, tämä selittää uskonnollista ufologiaa, jossa esiintyy salaliittoteoretisointia. Esittämäni avulla voidaan kuitenkin myös pyrkiä argumentoimaan, etteivät salaliittoteorioiden sisältämät väitteet ole tosia, koska salaliittoteoriat pohjautuvat myyteille.

Salaliittoteorioiden perustavat teemat ovat lyhyesti sanottuna seuraavat. Avaruusolennot omistavat ihmiskunnan ja jokin salainen ihmisryhmä (jotkut hallitukset) on tietoinen tästä. Uhkaavat olennot majailevat maanalaisissa luolissa ja kaikki paha johtuu niiden toiminnasta. On kuitenkin olemassa myös hyviä olentoja, joten ihmiskunnalla on toivoa. Viralliset tahot omaavat salaisia ufomateriaaleja ja niiden julkitulo on estettävissä sabotaaseilla.

Ufohavaintokertomukset ovat osa uskonto- ja kulttuurihistoriallista ihmealustradiota, jossa ufoja vastaavat ideat ihmeellisistä lentävistä laitteista ovat toistuneet 1800-luvun lopulta lähtien. 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa kerrottiin mysteerisistä ilmalaivoista, toisen maailmasodan puhjettua ”kummituslentokoneista” ja vuonna 1946 erityisesti Skandinaaviassa ”aaveraketeista”. Laitteiden kuvaukset mukailivat kunkin ajan lentoteknologista kehitystä paitsi että laitteiden suorituskyky kuvailtiin huipputekniseksi ja nykyisen aerodynamiikan vastaiseksi. Väitteitä ihmealuksista käsiteltiin ja tutkittiin myös virallisesti, mikä ruokki niistä tehtyjä havaintoaaltoja. Aluksia arveltiin tyypillisesti herrasmiesnerojen utopistisiksi keksinöiksi tai vieraan vallan huipputeknologiseksi sotakalustoksi ja lisäksi esimerkiksi demonisiksi ilmiöiksi.

Ihmealustradition syntyyn ja muokkautumiseen vaikuttivat 1800-luvun tieteellisten keksintöjen edesauttama skientistinen ilmapiiri ja erityisesti toive lentolaitteen keksimisestä, 1800-luvun lopun lama, ensimmäisen ja toisen maailmansodan yhteydessä tapahtunut lentoteknologinen kehitys sekä pelot vieraiden valtojen hyökkäyksistä ja aseistuksista. Avaruushypoteesi ei ollut suosittu ennen 1950-lukua.

Modernin ufoajan syntyyn liittyy samalla tavoin tiettyjä historiallisia ja sosiaalisia tekijöitä. Moderni ufoaika sai alkunsa yksityislentäjä, liikemies ja apulaissheriffi ja Kenneth Arnoldin 24.6.1947 tekemästä havainnosta. Sen myötä syntyi lentävän lautasen käsite, joka levisi länsimaiseen tietoisuuteen muutamissa viikoissa. Eräiden huomiota herättäneiden, osin sotilaallisten, havaintojen vuoksi Yhdysvaltain ilmavoimat aloitti viralliset tutkimukset lentävä lautanen -havaintojen selvittämiseksi. Aivan ensimmäiseksi suosituin hypoteesi objektiivisiksi katsotuille ufohavainnoille oli, että havaitut kohteet olivat vieraan vallan ase tai Yhdysvaltain omaa salattua aseteknologiaa. Pian kuitenkin oletus

vieraasta älystä alkoi saada eniten kannatusta, kunnes skeptisesti suhtautuvat saavuttivat tutkimuksissa enemmistön vuoden 1949 aikana. Kansan keskuudessa vieras äly -hypoteesi tuli suosituimmaksi 1950-luvun alkupuolella.

Ufot ja humanoidit keijuina ja kristillisinä ilmes- tyksinä

Ufologian keskeiset tutkimuskohteet eli ufot ja humanoidit voidaan uskottavasti tulkita teknologisoituneiksi uskomusolennoiksi, kuten keijuiksi.

Ufo- ja keijukokemusten on kerrottu alkaneen samantyyppisesti, kuten oudoin äänin tai tuulen puuskan saattelmana. Molempien alkamiseen on reagoitu esimerkiksi hämmennyksellä tai kauhulla. Keijut ja humanoidit on teknisiä yksityiskohtia lukuunottamatta kuvattu kooltaan ja ulkomuodoiltaan hyvin samankaltaisiksi eli yleensä outoja piirteitä omaaviksi ihmisen kaltaisiksi lapsen kokoisiksi olennoiksi. Kumminkin ovat esiintyneet myös ihmisinä (kuten herrasmiehenä) eläiminä (kuten lintuina) sekä hirviömäisinä ja rujoina olentoina. Molempien ääni on toisinaan kuulostanut oudolta ja puhe vieraalta ja kumpienkin silmät on joskus kuvattu erikoisiksi tai lävistäviksi.

Sekä keijujen, humanoidien että ufojen on kerrottu olevan puolimateriaalisia, muokkautuvia ja valoa hohtavia. Ufot, humanoidit ja keijut ovat liikkuneet lentäen, hyvin vikkellästi tai ilmestyen ja kadoten yhtäkkiä. Sekä humanoidien että keijujen on toisaalta todettu kävelleen kummallisesti tai kömpelösti. Keijut ja humanoidit on kuvattu ristiriitaisiksi, epätäydellisiksi, eroottisiksi, seksuaalisiksi ja tunnemaailmaan köyhiksi, mutta taikavoimiltaan/teknologisesti ylivoimaisiksi olennoiksi.

Kuten humanoidit, myös keijut ovat auttaneet, parantaneet ja opettaneet ihmisiä ja toisaalta pilailleet ja leikitelleet ihmisten kustannuksella sekä kohdelleet ihmisiä väkivaltaisesti, esimerkiksi antaen ihmisille halvaannuttavia

”iskuja”. Ihmisten sieppaaminen on ollut sekä humanoidien että keijujen keskeinen toiminto ja molempien olentojen on ajateltu tarvitsevan ihmistä tunteidensa säilyttämiseen sekä lisääntymiseen.

Sekä keiju- että ufokokemuksia ovat seuranneet vakavatkin fyysiset ja psyykkiset jälki-oireet, kuten traumatisoituneisuus. Sekä keijujen, humanoidien että ufojen vierailut on tunnistettu erilaisista jäljistä (kehämäiset tai olentojen jalan jäljet jne.) ja oudoista kappaleista sekä esineistä.

Ufot ja humanoidit näyttävät olevan myös esimerkiksi jumala- ja enkelikokemusten teknologisia muunnelmia. Kuten Jumala Raamatussa, myös ufot ovat näyttäytyneet usein pilvimuodostelmina, häikäisevän kirkkaina valoilmiöinä, valokiiloina ja tulisina ilmestyksinä, toisinaan myös jyrisevien äänien kera. Jumalan tavoin humanoidit ovat usein tienneet ufokokijan kaikki ajatukset. Ufokokijat ovat tunteneet iloa, pyhyttä ja itseensä kohdistuvaa rakkautta. Humanoidit ovat parantaneet ja antaneet moraalista opetusta, kuten Jumala ja Jeesus Raamatussa.

Ufokontaktiliike ja sen esoteerinen tausta

Uskontohistoriallisesti ajatellen ufokontaktit ja henkinen ufologia voidaan selittää ensisijaisesti osana länsimaisen esoterian traditiota. Kun lentävän lautasen käsite oli syntynyt vuonna 1947, teosofisesti ajattelevat henkilöt omaksuivat sen maailmankuvaansa ja ryhtyivät ”ufokontaktihenkilöiksi”. Heidän oppinsa muodosti perustan ufokontaktiliikkeen (esoteerisen ufokokemuksellisuuden ja esoteerisen ufologian) muotoutumiselle.

Ufokontaktiliikkeen maailmankuvan ilmiäsu, kuten oppi maailmankaikkeuden kanssa identtisestä jumaluudesta ja jälleensyntyvästä ihmisestä, periytyy teosofiasta. Kyseinen maailmankuva sisältää kuitenkin myös vahvoja spiritualistisia elementtejä, esimerkiksi transsissa

matkaamisen, ja kietoutuu nykyään voimakkaasti new age -liikkeen tarjoamiin oppeihin, kuten uuden, henkisemmän Vesimiehen ajan odotukseen.

Länsimaisen esoteerisen perinteen yhteydessä oli muun muassa tavattu avaruusolentoja, myös henkisesti kehittyneitä sellaisia, jo noin kahdensadan vuoden ajan ennen ufokontaktiliikkeen syntyä. Esimerkiksi ruotsalainen okkultisti ja luonnontieteilijä Emanuel Swedenborg kuvaili 1700-luvun puolella välissä avaruudellisten transsimatkojensa perusteella marsilaisten anatomiaa, fysiologiaa ja tasapainoista sosiaalista todellisuutta. Entinen spiritualisti ja Teosofisen Seuran toinen perustaja Helena Petrovna Blavatsky väitti 1800-luvun loppupuolella, että osa ihmiskunnan henkistä evoluutiota valvovista ja auttavista valaistuneista ihmisistä, henkisistä mestareista, asusti Venuksella, muodostaen ”Valkoisen veljeskunnan”.

Esimodernien esoteeristen avaruusolento-kontaktien tuottamat luonnontieteelliset tiedot ovat olleet selvästi virheellisiä, kuten käsitykset Venuksen ja Marsin olosuhteista ja asujaimistoista. Samaten George Adamskin, 1950-luvun yhden merkittävimmän ufokontaktihenkilön, kuvaukset Kuun ja Venuksen olosuhteista ovat ilmeisen kuvitteellisia. Adamski havainnoi Kuun ja Venuksen oloja aurinkokuntamme planeettojen asukkaiden aluksilta käsin ja painotti, että hänen matkansa ja havaintonsa olivat täysin fyysisiä, eivät toisulottuvuudellisia. Hän kertoi Kuussa asuvan (Kuun) ihmisiä ja näki siellä jokia, järviä, kasvillisuutta, elämiä ja lumihuippuisia vuoria. Tarkkailleessaan Venusta hän näki siellä (Venuksen) huolettomia ja kiireettömiä ihmisiä kauniine kaupunkeineen, tiheitä metsiä, vuoria lumisine huippuineen, lintuja, koiria ja lehmäiä sekä puhtaan valkoisesta hiekasta koostuneen uimarannan.

Nykyisten tietojen mukaan esimerkiksi Venuksen ilmakehä on hiilidioksidiä, se on rikkihappopilvien kyllästämä ja sen pinnan lämpöti-

la on noin 480 celsius-astetta.

Ufosieppaukset eivät ole uusi ja erillinen ilmiö ufokontaktitraditiosta, vaan vähintäänkin osittain sen jatkumoa, johon on liitetty tiettyjä piirteitä tieteilstarinoista ja uskonnollisista perinteistä. 1950-luvun ufokontaktiliikkeessä esiintyi sittemmin ufosieppausperinteessä näkyvästi esille nousseita teemoja, kuten ylipäättään idea avaruusolentojen suorittamista ihmisten kaappauksista sekä idea ufokokemuksen muistamisesta kun on aika, yhteyksien alkamisesta jo lapsuudessa, ufokontaktihenkilön ihminen/ avaruusolento-hybrididystä ja ufon sisäisestä taianomaisesta maailmasta. Lisäksi nykyisten ufokontaktihenkilöiden ja -siepattujen välille ei aina ole vedettävissä selkeää rajaa.

Ufosieppausperinnettä aikaisemmasta ja sen kanssa yhtäaikaisesta tieteisfantasiasta omaksuttuja elementtejä ovat esimerkiksi idea heikkorakenteisista avaruusolennoista, joiden planeetta on tuhoutunut ja jotka aikovat asuttaa Maan, telepaattinen kommunikaatio, mulko- ja vinosilmäiset, isopäiset, lyhyet, hauraat avaruusolennot, avaruusolentojen ylikorostunut älyllisyys ja tunnemaailman latteus, siirränäisten asentaminen, massiivisten arvettomien leikkausten tekeminen, siepattujen psyykinen kontrollointi, peitemuistojen luominen ja outojen unien näkeminen sieppaustapahtumasta.

Uskontoperinteellisten vertailukohtien näkökulmasta esimerkiksi ufosieppaustarinoiden yhtäläisyydet samanistisiin initiaatioihin ovat selvät. Molemmissa vastentahtoinen kokelas pakotetaan toiseen todellisuuteen, jossa häntä kidutetaan kivuliain toimenpitein, kuten jopa leikkelemällä häntä rajusti ja poistamalla hänen kehonsa osia. Tuskallisista koettelemuksista seuraa hankalia fyysisiä ja henkisiä oireita, mutta tämän jälkeen kokelas kootaan uudelleen tai uudistetaan.

Ufosieppauskokemusten psykologia

Ufosieppauskertomusten virikkeinä toimivat populaari sieppausmytologia, ufouskonnolliset

toiveet ja/tai tietyt psykologiset päättelymekanismit sekä totuuskriteerit yhdessä tiettyjen psykologis-fysiologisten ilmiöiden kanssa. Kyseisiä ilmiöitä ovat unet, hallusinaatiot, unihalvaukset, valemuistot ja elävät fantasiat. Hallusinaatioista ufosiappauskertomusten taustalla ovat lähinnä hypnagogiset ja hypnopompiset ”puoliunet”.

Valemuistot tuotetaan usein hypnoosin avulla, jolloin niihin kietoutuu asiakkaan omaksuman ufomytologian lisäksi ufologin tietoa siitä, millaiselta oikeanlaisen ja kiinnostavan sieppauskertomuksen tulisi kuulostaa. Hypnoosia käyttävän ufologin asiakkaaksi menemistä edeltää esimerkiksi henkilön kokema aikakato (jonka aiheuttaa todellisuudessa esimerkiksi monotoninen toiminta), oudoiksi tulkitut jäljet kehossa, vieraat ja pelottavilta tuntuvat oireet, kuten unihalvaus tai muut oudot kokemukset.

Unihalvaus on tila, jossa henkilö on ilmeisesti aivojen uni- ja valvetilojen säätelymekanismien häiriöstä johtuen kykenemätön liikuttamaan itseään valvetilassa, kokien samalla eläviä esimerkiksi kuulo- ja näköhallusinaatiota ja mieltäen tilanteen usein äärimmäisen pelottavana. Eläviä fantasioita tuottavat fantasiointiin taipuiset henkilöt, joilla on voimakas taipumus hyvin eläviin kaikkea aisti-informaatiota koskeviin kuvitelmiin.

Edellä mainituilla päättelymekanismeilla tarkoitan seuraavaa. Itselle tuntemattomalla, harvinaiseksi ymmärretyllä ja pelottavalla psyykkisellä oireella tai kokemuksella tulkitaan olevan henkilökohtaista merkitystä. Selittämättömyys ahdistaa ja selitystä lähdetään etsimään ympäristöstä, ei itsestä, koska jotakin koetaan tapahtuneen minulle (ei minusta). Koska kokemus on pelottava, sen syykin oletetaan epämiellettäväksi. Tämän jälkeen kokemus yhdistetään populaareihin sieppausmateriaaleihin.

Totuuskeriteereillä tarkoitan psyykkisiä totuudenmukaisuuden ehtoja, jotka saavat henkilön vakuuttumaan muistonsa todellisuudesta, vaikka se voikin olla valheellinen (ehdot eivät takaa

muiston objektiivisuutta). Tällaisia ehtoja ovat esimerkiksi muiston omakohtaisuus, loogisuus, yksityiskohtaisuus, säilyvyys yhdenmukaisena ajan myötä ja yhteisön tuki. Lisäksi kognitiivinen dissonanssi ja auktoriteetin roolin omaksuminen voivat vaikuttaa ufosiapatun traumatisoitumiseen. Henkilö, joka epäilee, että hänet on siepattu, kokee asiasta häiritsevää epävarmuutta ja saattaa kyseenalaistaa minäkuvansa, koska hänen uskomuksensa on yleisen käsityksen vastainen. Auktoriteetin roolin omaksuminen ufoyhteisössä voi tuottaa paineita ja ristiriitaisia tunteita.

Ufokokemuksille on järkevä selitys

Ufologia ja ufokokemukset edustavat yleisesti ottaen normaaleiden ihmisten tieteellis-teknologiseen aikaamme sopivaa uskonnollista ajattelua ja toimintaa. Niitä ei tarvitse leimata esimerkiksi taantumuksellisuudeksi, hullujen puheiksi tai naiivien ihmisten kertomuksiksi, vaan ne selittyvät erilaisten historiallisten, sosiaalisten ja psyykkisten tekijöiden kautta. Ufologeille ja ufokokijoille on tarjottava kaikki mahdollinen asiallinen tieto heitä itseään koskien, jotta he voivat saada aineksia maailmankuvansa rakentamiselle ja kokemustensa käsittelyä varten.

Tutkimukseni antaa välineitä paitsi ufologian ja ufokokemusten uskontotieteelliselle myös skeptiselle tarkastelulle. Niin ikään se voi toimia ufologisesti inspiroivana näkökulma.

Jätin kantani avoimeksi ufojen olemassaolon suhteen. Mikäli todellisia ufoilmiöitä on, niitä ympäröi ufotraditio, jonka olemassaolosta ei ole epäilystä. Ufologit myöntänevät, että sikäli kun ufologialla on tieteellisesti jotakin annettavaa, mahdollisen objektiivisen ufoaineuksen suhdetta ufotraditioon ja sen ihmistieteellisiin selityksiin olisi varmasti hyvä perusteellisesti ymmärtää.

FT JAAKKO NÄRVÄ

ARTIKKELI ON LYHENNELMÄ ALKUPERÄISESTÄ. KOKO
ARTIKKELIN VOIT LUKEA OSOITTEESSA [HTTP://WWW.
SKEPSIS.FI/LEHTI/2009/](http://www.skepsis.fi/lehti/2009/)

Wikipedia, vandaalit ja pseudotieteet

Wikipedia on merkittävä – arvostitpa sitä tai et.

Hakukoneissa, kuten Googlessa, nousee Wikipedian artikkeli useimmiten kärkeen. Se luetaan ensimmäiseksi ja sen linkeistä jatketaan eteenpäin. Englanninkielisen Wikipedian artikkelien lukumäärä lähenee jo kolmea miljoonaa ja suomenkielinenkin versio (noin 200 000 artikkelia) on laajempi kuin maailman suurin painettu tietosanakirja Encyclopedia Britannica. Wikipedian lähteistys ja viitteistys on parantunut viime vuosina.

Wikipedia tulee yhä tärkeämmäksi, kun painettujen tietosanakirjojen kustantajat pienentävät tietosanakirjaosastojaan. Myös Microsoft on äskettäin ilmoittanut netissä olevan Encarta-hankkeen tietosanakirjan (ei vapaasti muokattavissa) lopettamisesta. Se voikin mennä! Siinä esimerkiksi homeopatia- ja alternative medicine -artikkelit ovat täysin epätieteellisiä.

Se mikä on suosittua ja merkittävää, myös vetää puoleensa vandaaleja, häiriköitä ja oman edun tavoittelijoita. Wikipedia on vapaa tietosanakirja, jota kuka tahansa voi muokata. Avoi-

muuden hintana on hajottajien ja huuhaa-piirien toiminnan vaatima jatkuva tarkkailu ja korjailu.

Homeopaatti muokkaa sivuja ”asianmukaiseksi”

Yksi hullu sotkee enemmän kuin kymmenen viisasta ehtii korjata. Toistaiseksi korjaajia on monikymmenkertainen määrä suhteessa hajottajiin. ”Most insane person always wins” -kauhukuva tuskin toteutuu. Kaikki vanhat versiot säilyvät, joten sotkeminen voidaan helposti korjata muutamalla hiiren painalluksella.

Wikipedian ratkaiseva idea oli ottaa käyttöön lukuisten muokkaajien toiminnasta muodostuva joukkoäly ja -voima. Wikipediassa on samanaikaista kilpailua ja yhteistyötä. Wikipediassa tiedon lisääntyminen ja kehittymien tapahtuu vähittäisen evolutiivisen muutoksen kautta. Käyttäjät tekevät useita pieniä muutoksia, jotka kilpailevat muiden mahdollisten muutosten kanssa jatkuvassa vertaisarvioissa. Väärät tiedot karsiutuvat nopeasti pois ja hedelmällisimmät jäävät olemaan –kunnes joku osaa esittää

asian vielä paremmin.

Wikipediaan tyytymättömät kristilliset piirit perustivat vuonna 2006 wikitekniikan mukaisille alustoille Conservapedia-nimisen hankkeen, jossa mm. nuoren maan kreationismi on pelkästään omillaan esillä. Suomessa viime vuoden syksyllä Tapio Puolimatkan ajattelua kannattavat henkilöt perustivat oman Apologetiik-kawiki-hankkeensa, joka keskittyy evoluution vastaisten argumenttien esittelyyn.

Entä skeptikot, kannattaisiko oma wiki? Tuskin ainakaan Suomessa, koska hyvän wikin ylläpitoon vaadittava aika ja kriittinen massa on suuri. Englanninkielinenkin Skepticwiki (<http://skepticwiki.org/>) kitkuttelee. Sitä paitsi verkossa on saatavilla Risto Selinin kirjoittama skeptikon sanakirja (www.skepsis.fi/ihmeellinen), joka tosin ei ole muokattavissa.

Mielestäni Suomen skeptikoiden kannattaisi keskittää voimavaransa Wikipedian artikkelien muokkaamiseen. Skeptikoilla ei ole mitään erityistä intressiristiriitaa Wikipedian yleisten periaatteiden suhteen toisin kuin tieteellistä ajattelua karsastavilla ryhmillä.

Wikipedian tärkein periaate on neutraali näkökulma (Neutral Point of View, NPOV). Sen mukaan kaikki oleelliset näkökulmat ja tosiasiat esitellään objektiivisesti ja neutraalisti. Lähtökohtana ei siis ole näkökulman totuudellisuus, mikä saattaa aluksi tuntua väärältä lähtökohdalta. Kiistanalaisiin asioihin liittyvien monien näkemysten totuudellisuudesta on vaikea päästä kollektiivisessa hankkeessa yksimielisyyteen. Siksi on parasta kuvata neutraalin viileästi kaikki merkittävät eri näkökulmat ja antaa lukijan lopulta päättää kantansa.

Neutraali näkökulma ei ole varsinaista tietorelativismia: siinä ei väitetä, että kaikki väitteet olisivat yhtä totta, niiden totuudellisuuteen vaan ei oteta varsinaisesti kantaa.

Vaikka neutraaliin näkökulmaan sisältyvä vaatimus siitä, että näkökannat on esiteltävä

niiden kannattajakunnan määrää vastaavassa laajuudessa, tulkitsevat monet pienet ryhmät neutraalisuusvaatimusta tietorelativistisesti niin, että heidän näkökulmansa on oltava vähintään yhtä voimakkaalla painolla esillä kuin esimerkiksi tieteen näkökulman mukaisen ”koululääketieteen”.

Esimerkiksi homeopatian kannattajat esittävät usein jopa niin, että vain homeopaatilla voi olla oikeaa tietoa asiasta ja muita näkökulmia ei pidäkään esitellä.

Tästä voi vakuuttua esimerkiksi lukemalla suomalaisen Wikipedian homeopatia-artikkelin muokkaushistoriaa ja keskustelusivua, jossa eräs aktiivisesti muokkaava käyttäjä sanoo seuraavasti: ”Kuulun Suomen Homeopaatit ry:n hallitukseen... Yritän korjata Wikipedian sivustoa homeopatiasta asianmukaiseksi. Hallituksemme kokouksessa tämä tehtävä on minulle annettu.” Hän ryhtyikin tehtävänantonsa mukaisesti voimakkaasti muokkaamaan artikkelia.

Englanninkielisessä Wikipediassa homeopatia-artikkeli on ajoittajien muokkauskielossa vastaavan yhden näkökulman tyrkyttämisen vuoksi.

Merkittävinä vaihtoehtoina ei pidetä pseudotieteitä

Käytännössä neutraalin näkökulman toteuttamisen tuottaa usein ongelmia: Kaikki mielipiteet on esiteltävä, mutta missä laajuudessa, asian tuntijoiden joukossa vai koko väestön joukossa edustetussa määrin? Onko oikein, että kaikki mielipiteet esitellään samassa määrin ja lukija itse päättää? Lukijalla usein ei ole riittävästi aikaa perehtyä asiaan, jolloin kannan näkyvyys artikkelissa ratkaisee kannan.

Englanninkielisen Wikipedian muokkaussotia ratkaiseva välityslautakunta otti vuonna 2006 kantaa näennäis- ja rajatieteiden käsittelyyn (http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Fringe_

theories/Noticeboard). Koska suomenkielisen Wikipedian ohjeistuksessa niitä ei ole erikseen käsitelty, esittelen seuraavassa tämän välityslautakunnan päätöksiä asiasta:

Neutraalin näkökulman soveltaminen tieteeseen: Neutraali näkökulma on Wikipedian peruskäytäntö ja se vaatii tieteellisen erimielisyyden ollessa kyseessä kaikkien merkittävien vaihtoehtojen tasapuolista esittämistä. Merkittävänä vaihtoehtoina tieteellisissä erimielisyyksissä ei tässä pidetä pseudotieteitä.

Arvostettavat tietosanakirjat esittävät tieteelliset kysymykset vallitsevan, arvostetun tieteellisen käsityksen mukaisesti. Wikipedian pyrkimys on olla tällainen vakavasti otettava, merkittävä tietosanakirja (serious encyclopedia).

Välityslautakunta esitti myös seuraavat neljä ryhmittelyä:

1. Ilmiselvä näennäistiede: teoriat, jotka esittävät itsensä tieteellisiä, mutta ovat ilmiselvästi väärennöksiä kuten Time Cube.
2. Yleisesti pseudotieteinä pidetyt alat: Näillä aloilla on kannattajia, mutta tiedeyhteisö pitää niitä näennäistieteinä, esimerkiksi astrologia.
3. Tieteellisyys kyseenalainen: merkittävä kannattajakunta, esimerkiksi psykoanalyysi, mutta joita monet kriitikot pitävät pseudotieteenä.
4. Vaihtoehtoiset teoreettiset muotoilut: Näillä on tiedeyhteisön sisällä kannattajakunta ja ne eivät ole näennäistieteellisiä vaan osa tieteen kehitysprosessia.

Kaksi ensimmäistä voidaan Wikipediassa sijoittaa luokkaan näennäistiede ja maininnat epätieteellisyydestä voidaan kirjoittaa myös artikkelien tekstiin. Kolmannen tekstiin voidaan laittaa tietoa näennäistieteen mahdollisuudesta, mutta niitä ei luokitella kategoriaan näennäistiede.

Esimerkiksi artikkelissa Bigfoot on seu-

raavanlainen maininta: "The scientific community considers Bigfoot to be a combination of folklore, misidentification, and hoaxes, rather than a real creature. Despite the repudiation of Bigfoot by science, it is one of the more famous examples of cryptozoology." Artikkelissa on lisäksi yhtenä luokituksena Category: Pseudoscience. Suomenkielisestä Wikipediasta vastaavat maininnat monista artikkeleista toistaiseksi puuttuvat.

Jos artikkeli on luokiteltu näennäistieteeksi esimerkiksi englannin, saksan tai ruotsinkielisessä wikipediassa, niin voi olla varsin varmoilla jäljillä luokituksessa suomalaisessakin laitoksessa.

Välityslautakunta lausui myös (http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Requests_for_arbitration/Fringe_science), että tiede ei ole näkökulma vaan tutkimusmenetelmä: "Science is not a point of view. While scientists have points of view, scientific inquiry itself is a methodology, and cannot hold one." Tiede ei siis ole vain yksi näkökulma muiden joukossa. Neutraalisuusvaatimus ei estä esittämästä perusteltuja tieteellisiä argumentteja näennäistieteellisiä väitteitä vastaan, vaan NPOV suorastaan vaatii sitä. Lukijaa ei pidä jättää hämmennyneeseen tilaan, jos asiasta vallitsee tieteellinen yksimielisyys.

Wikipedioiden menettelyohjeet ovat kieli-kohtaisia, mutta mielestäni Suomessakin kannattaisi ohjeistaa yllä esitettyjen periaatteiden mukaan.

Näennäistieteet tai rajatieteet ovat sosiaalisia ilmiöitä ja siksi merkittäviä. Tällä perusteella ne on esiteltävä, mutta niille ei tarvitse antaa yhtä suurta huomioarvoa kuin asiantuntijoiden keskuudessa vallitseville näkemyksille. On muistettava myös, että poikkeukselliset väitteet vaativat painavat todisteet.

Mitä ainakin voisi tehdä aluksi? Skeptikoiden kannattaa käydä läpi olemassa olevia artikkele-

ja ja lisätä niihin tieteellinen näkökulma ja oikea luokittelu. Se on helpoin tapa päästä eteenpäin ennen kokonaisten uusien artikkelien luomista. Muista aina viitteistää luotettaviin lähteisiin, muuten lisäys voidaan poistaa. Huhuaa-porukat haluavat lisätä jatkuvasti näkyvyyttään wikissä. Hujarien virheet kannattaa korjata, mutta pitää välttää antautumasta pitkiin keskusteluihin heidän kanssaan.

Englanninkielisessä wikissä on projektit: WikiProject Rational Skepticism, Pseudoscience, Intelligent design. Niistä voi ottaa mallia. Englanninkielisessä wikissä pseudotieteeksi luettavat artikkelit, katso <http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Pseudoscience>

MARKKU JAVANAINEN

MARKKU.JAVANAINEN@GMAIL.COM

MUOKKAA ROHKEASTI

Näilläkin jo pärjää – lyhyt Wikipedian muokkausohje

Napsauta ”Muokkaa”-painiketta Wikipedian muokattavalla sivulla. Kirjoita neutraaliin tietosanakirjatyylisiin tervettä järkeä käyttäen. Paina ”Esikatsela” tai ”Näytä muutokset” ja tarkista, että muokkauksesi on kunnossa.

Kirjoita muutamalla sanalla ”Yhteenveto”-kenttään lyhyt kuvaus muokkauksestasi. Paina ”Tallenna sivu”. Mutta lue myös nämä lisäohjeet:

Tee itsellesi käyttäjätunnus, saat tällöin lisää oikeuksia ja muita mahdollisuuksia.

Tutustu Wikipedian käytäntöihin ja ohjeisiin – kohta ”Ohje” ruudun vasemmassa laidassa.

Wikipedia on tietosanakirja, ei paikka uuden alkuperäistutkimuksen harjoittamiseen eikä mainostamiseen tms.

Omaksu Wikipedian neutraali näkökulma: siellä esitetään kaikki merkittävät näkökulmat lukuun ottamatta aivan pienten vähemmistöjen kantoja, joita ei välttämättä tarvitse esittää ollenkaan. Näkökannat esitellään suhteessa siihen laajuuteen ja painoon, mikä niillä on luotettavissa lähteissä (etenkin tieteellisissä asioissa)

tai suhteessa niiden kannattajakunnan määrään tai näkökannan merkittävyyteen, esimerkiksi julkisessa keskustelussa.

Muista tietojen tarkistettavuus ja vaatimus: merkitse viitteet lähteisiin. Kaiken ei heti tarvitse olla muodollisesti täydellistä, muut kyllä parantelevat. Pitemmälle edistyneet käyttävät viitemallineita.

Wikipedia on yhteistyöhanke – artikkelit eivät ole niiden kirjoittajien omaisuutta. Muokkaa rohkeasti mutta perustellusti muiden kirjoittamaa tekstiä. Äläkä loukkaannu, jos muut löytävät omasta tekstistäsi paranneltavaa.

Oleta hyvä tahto: korjaa virheet, mutta ojena osaamatonta lempeästi, mikäli kyseessä ei ole selvä vandaali. Rähinöimään tai ilkkumaan ei kannata ryhtyä – muista muutenkin hyvän käytöksen wikikettiä.

Toistuva häiriköinti tai muu väärinkäyttö johtaa käyttökieltoon. Osoitepaljastinoikeuksin varustetut ylläpitäjät saavat selville käyttäjätunusten ip-osoitteet esimerkiksi useita käyttäjätunnuksia ottaneiden paljastamiseksi.

Paavi Benedictus XVI on lähettänyt 500 pääsiäismunaa Italian maanjäristyksessä kodittomiksi jääneille lapsille.

AAMULEHTI 11.4.

Menneinä vuosina Mikko Kivinen oli runsaasti julkisuudessa kertomassa laihdutuskuureistaan, joista tunnetuin on eittämättä näyttelijän itse kehittämä ”näkkileipädieetti”. ... - Sen verran voin sanoa, että ei enää koskaan mitään moisia hullutuksia. Vakavasti puhuen, näkkileipädieetti oli viedä terveyteni ja jopa henkeni, Mikko sanoo totisella äänellä.

7 PÄIVÄÄ 12/2009

Tunisialainen lentäjä on tuomittu kymmeneksi vuodeksi vankeuteen, koska hän alkoi onnettomuushetkellä rukoilla eikä huolehtinut matkustajien turvatoimista. ... Onnettomuudessa kuoli 16 ihmistä, kun ATR-72 -kone teki pakkolaskun mereen elokuussa 2005 Sisilian rannikolla. ... Lentokoneen pilotti meni paniikkiin huomatesaan polttoaineen olevan loppumassa. Hän alkoi rukoilla kovaäänisesti eikä noudattanut hätätilanteita varten annettuja ohjeita.

HELSINGIN SANOMAT 24.3.

Ukrainalainen valtiotieteen professori Valeri Bebig on julkaissut maansa parlamentin virallisessa lehdessä kirjoituksen, jonka mukaan niin Buddha kuin muinaiset egyptiläisen korkeakulttuurin edustajatkin olivat todellisuudessa ukrainalaisia. ... Bebig on päättellyt, että Jeesus oli myös ukrainalainen ja eli 3000 vuotta aiemmin kuin tähän asti on väitetty.

ILTA-LEHTI 17.3.

Venetsiassa tehty arkeologinen löytö sai osakseen lisämielenkiintoa, kun selvisi, että kaivauksissa löytyneet naisen jäänteet olivat kuuluneet ”vampyyrille”. 1576 kuollut nainen oli haudattu tiili suusaan. Epätavallisen hautaamismetodin uskotaan liittyvän keskiaikaiseen uskomukseen, jonka mukaan vampyyrit levittivät tauteja. Tiilen oli määrä estää vampyyria herkuttelehasta ruttoon kuolleilla.

ILTA-SANOMAT 14.3.

MTV3:n Tanssii tähtien kanssa -kilpailua ei vainoa mikään salaperäinen kirous, vakuuttaa tähtitieteilijä Esko Valtaoja. Muusikko Kim Heroldin helmikuussa kuollut isoäiti oli jo viides formaattiin yhdistetty lähiomaisen kuolemantapaus. IS:n viikonvaihteessa haastatellut asiantuntijat, Skepsiksen puheenjohtaja Pertti Laine ja tieteellisen neuvottelukunnan jäsen, kosmologi Kari Enqvist, korostivat kirouksesta puhumisen olevan täyttä roskaa. ... Valtaoja näkee selityksen hakemisen kirouksesta olevan omalla tavallaan rationaalista. - Ihminen ei hyväksy, että asioita tapahtuu sattumalta. haluamme aina selityksen. Se kuuluu vahvasti ihmisen perusluonteeseen.

ILTA-SANOMAT 10.3.

Uskonnollisen materiaalin jakaminen Pallas-tunturintien koulun pysäköintipaikalla on herättänyt hämmennystä koulun oppilaissa ja heidän vanhemmissaan. Viisi aikuista jakoi 7-13 -vuotiaille lapsille Johanneksen evankeliumia ja muuta uskonnollista materiaalia keskiviikkona iltapäivällä. Uskon sanomaa tyrkytettiin niin vaativaan tapaan, että osa lapsista alkoi itkeä. - Kun lapset yrittivät väistää, jakajat tarttuivat

hihaan ja tyrkyttivät esitteitä. Muutamalta pieneltä pääsi itku, kertoo paikalle sattunut Westerkullan kartanon pehtoori Jussi Hoffström. ... Armonvirta ry:n puheenjohtaja Asko Toivola oli keskiviikkona paikalla jakamassa Johanneksen evankeliumia ja muuta materiaalia. - Täällä on uskonnonvapaus. Meillä on oikeus julistaa ja tullaan jatkossakin julistamaan ilon ja rakkauten sanomaa kristityssä maassa. Onko se väärin, kysyy Toivola.

VANTAAN SANOMAT 7.3.

Jos naisilla olisi maailman aivan kaikki valta, useilla tieteen aloilla tapahtuisi merkittävää, harppauksenomaista kehitystä. Naistutkimus todistaisi tieteelliseksi todeksi Darwinilta kesken jääneen väittämän: mies polveutuu apinasta. Siitä on enää pieni loikka lopulliseen totuuteen: mies polveutuu siasta.

JARI TERVO, APU 5.3.

Ettinen puoli ei tällä hetkellä lelusäännöksiin lukeudu. Sallittujen leikkikalujen joukkoon kuuluu siten esimerkiksi markkinoilla lapsille myytävä voodoo-nukke.

VARTTI 25.2.

Joskus teini-iän ahdistuksessa voivotte- lin Kohtalolle: ”Voi, miksi en syntynyt viikkoa myöhemmin, olisin silloin kreatiivinen kalat. Nyt olen vain analyttinen vesimies.” Ajattelin kai- keti mielessäni, että tiettyjen tähtien alla minulla olisi paremmat edellytykset tulla Luovaksi Tai- teilijaksi. Samoihin aikoihin aloin nostaa kauno- kirjoituksessa t:n viivoja ylemmäs ja pudotella j:n silmukoita alemmas. Grafologien mukaan ne nimittäin ovat luovuuden merkkejä käsialassa: mielikuvituksen lentoa ja syvällisyyttä. Kaikkea sitä ihminen tekee tullakseen joksikin, jonka ku- vittelee olevan jotakin.

TOMI KONTIO, METRO 23.2.

Kiina on kieltänyt näyttelijöitä ja muita ”päte- vyystodistuksia vailla olevia” henkilöitä esittä- määstä lääketieteen asiantuntijoita mainoksissa. ... Kiinan viranomaiset ovat koettaneet saada kuriin mainostoimintaa, jossa kaupitellaan lääke- keitä ja terveydenhoidon tuotteita monesti pe- rättömin lupauksin.

HELSINGIN SANOMAT 21.2.

Luonnontieteiden saavutuksista ei kannata kiistellä Raamattu kädessä. Kreationistikin käyttää lääkkeitä, joiden valmistaminen edellyttää evoluutioteorian pääpiirteiden hyväksymistä.

KIRKKO & KAUPUNKI 17.2.

Kansanedustaja Minna Sirnö (vas) kävi todella lähellä kuolemaa viikko sitten tiistaina. 42-vuo- tias Sirnö oli rutiinioperaatiossa Tampereen yliopistollisessa sairaalassa, kun hänen sydä- mensä yhtäkkiä pysähtyi. ... Sirniö kutsuu sydä- mensä pysähtymistä pieneksi kuolemaksi. Hän kertoo, että hän ei nähnyt henkisen ja fyy- sisen poissaolonsa aikana valoa saatikka tun- nelia. - En saanut herätystä enkä kuullut seiree- nien kutsua. Tosin hoitajan hätäantynyttä ääntä olisi voinut kuvata sellaiseksi.

ILTA-SANOMAT 17.2.

Yhdysvaltain presidentin Barack Obaman päätä ei huimaa. Hän lausui puheessaan washingtonilaisessa Fordin teatterissa, jossa hänen poliittinen esikuvansa presidentti Abra- ham Lincoln murhattiin, pelätyn sanan ”Mac- beth”. Teatteriväki kun uskoo, että kyseisen Shakespearen tragedian nimen lausuminen näytelmän ulkopuolella aiheuttaa kirouksen, joka voi johtaa vakavaan onnettomuuteen. Sik- sipä teatteripiireissä kautta maailman teosta kutsutaan kiertoilmaisuuilla, kuten ”Skottilainen näytelmä” tai ”Bardin näytelmä”.

ILTALEHTI 16.2.

SUMMARY

In lucid dreams everything is possible – including out-of-body experiences

BY OLLI ERJANTI

Why should the world of lucid dreaming (see cover), which enables any imaginary play, be spoiled with more illusions, by bringing in paranormal pursuits? The dreams will end up matching anticipations, but would it not be better to recognize this power of expectations in the dream world?

The day the alienist got a face

BY IRMA HIRSJÄRVI

Irma Hirsjärvi's dissertation is the first academically thorough and also fan-approved research of the Finnish scifi-fandom. The aim of the genre is to examine via the literary form possible futures, which could follow from given changes in science, arts, social systems, market forces or the ecosystem.

Central themes in this discussion can be seen on one hand the ability of humanity to destroy life on Earth, and on the other hand the emphasized awareness of humans to choose alternate paths to preserve it. Even in this scope the genre is in conflict with religious fundamentalism, a general magical world view and theism.

UFOs – as true as fairies?

BY JAAKKO NÄRVÄ

The UFO phenomenon and UFO religiosity has had few internationally noteworthy and very few Finnish works of research. Jaakko Närvä's dissertation "Ufology and UFO experiences as religious phenomena – a theoretical study" was accepted in the Helsinki University in December 2008.

According to him, ufology and UFO experiences are mostly a version of religious thought and function practised by normal people in a way to fit our scientific-technological times. They do not need to be branded as reactionary, ranting of madmen or naïve tales, but can be explained via different historical, social and psychological factors.

"My research gives tools to examine ufology and UFO experiences not only in religious studies, but also from a skeptical point of view. It can also work as an inspiring point of view to ufology. I left my view undecided if UFOs exist."

"If there is a true UFO phenomenon, it is surrounded by UFO tradition, the existence of which is not in doubt. Ufologists will likely admit, that if ufology is to contribute to science, the relationship of the objective UFO material with the UFO tradition and its human-science explanations need to be properly understood."

TRANSLATION: OTTO J. MÄKELÄ

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä oheinen lomake tai sen kopio täytettynä Skepsiksen jäsenasioista vastaavalle osoitteella:

Anna-Liisa Rähä, Borgströminkuja 1 B 19, 00840 Helsinki
membership@skepsis.fi

Yhdistyksen jäsenmaksu vuodelle 2009 (sisältää Skeptikko-lehden tilauksen) on 25 euroa tai alle 24-vuotialta 12,50 euroa (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi). Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 25 euroa/vuosi. Lehtitilausta tehdessä tiedoksi riittävät nimi ja osoite. Jäsenhakemus/tilauskaavake löytyy myös Internetistä Skepsiksen kotisivuilta: www.skepsis.fi

JÄSENHAKEMUS

Haluan liittyä jäseneksi vain lehtitilajaksi

Nimi:

Ammatti ja koulutus:

Lähiosoite:

Postinumero ja -toimipaikka:

Puhelin: Sähköposti:

Haluan Skepsiksen sähköpostituslistalle

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdollisesti aiheita sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet ym.
(käytä tarvittaessa erillistä paperia):

Korostamme kuitenkin, että kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä yhdistyksen hallitukselta koulutustaustasta ja elämäkokemuksesta riippumatta.

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys ja allekirjoitus:

Skepsiksen haaste

10 000 euroa puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalin ilmiön.

Dosentti **Hannu Karttunen** ja taikuri **Iiro Seppänen** ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 2500 euroa edellä mainitusta kokonaissummasta. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – 10 000 euroa puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA- (tai vastaavan) näytteen. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa (mikäli esimerkiksi henkilötunnuksen tai pankkikortin saanti on osoittautunut humanoidille vaikeaksi) mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

Skepsis ry:n yhteystiedot

Puhelinpalvelu: 0208-355 455

Postiosoite: PL 483, 00101 HELSINKI

Internet: www.skepsis.fi

Pankkiyhteys: AKTIA 405529-2111988

Jäsenasiat, lehtitilaukset, osoitteenmuutokset:

Anna-Liisa Räihä

Borgströminkuja 1 B 19

00840 Helsinki

puh. (09) 698 1976

membership@skepsis.fi

Taloudenhoitaja:

Toni Heikkinen

Härkävuorentie 8

01260 Vantaa

treasurer@skepsis.fi

puh: 050 537 3792

Skepsis ry:n hallitus vuonna 2009

Puheenjohtaja **Pertti Laine**

varapuheenjohtaja **Otto J. Mäkelä,**

Denis Galkin, Veikko Joutsenlahti, Virpi

Kalakoski, Jussi K. Niemelä.

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: **Vesa Tenhunen**

puh. (013) 123 254;

vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: **Vesa Kolhinen**

puh. 050 - 3820 251;

vesa.kolhinen@skepsis.fi

Oulu: **Juha Vuorio**

puh. 040 500 6955;

juha.vuorio@skepsis.fi

Turku: **Heikki Kujanpää**

puh. 0440 220 420;

heikki.kujanpaa@skepsis.fi

Yhdistys toivoo, että alueilla asuvat ilmoittaisivat yhteyshenkilöille yhteystietonsa, jotta he voisivat tiedottaa omalla alueellaan tapahtuvasta toiminnasta. Yhteyshenkilöille voi myös ilmoittaa halukkuutensa osallistua yhdistyksen toimintaan omalla alueellaan.

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

TNK:n puheenjohtaja, professori **Jukka Maa-**

lampi (hiukkasfysiikka), Professori **Kari Enqvist**

(fysiikka), professori **Mika Hemmo** (oikeustiede),

dosentti **Tapani Hietaniemi** (yleinen historia),

PsT **Virpi Kalakoski** (psykologia), professori

Hannu Karttunen (tähtitiede), **S. Albert Kivinen**

(filosofia), professori **Hanna Kokko** (biologia,

ekologia), professori **Eerik Lagerspetz** (yhteis-

kuntatiede/filosofia), **Anto Leikola** (biologia),

dosentti **Marjaana Lindeman** (psykologia), do-

sentti **Juha Merikoski** (fysiikka), dosentti **Mark-**

ku Myllykangas (terveys sosiologia), professori

Jeja Pekka Roos (sosiaalipolitiikka), dosentti

Veijo Saano (lääketiede), **Anssi Saura** (bio-

logia).

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen vuonna 2009 muutettujen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää kriittistä ajattelua, tieteellisen tiedon hankintamenetelmien opetusta sekä tieteeseen ja järkeen perustuvaa käsitystä maailmasta.
- Edistää kiisteltyjen tai erityisen poikkeuksellisten väitteiden tieteellistä tarkastelua.
- Edistää keskustelua tieteelliseen maailmankuvaan liittyvistä tärkeistä aiheista.
- Ylläpitää tällaisesta toiminnasta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa, järjestää kokouksia ja tilaisuuksia sekä harjoittaa tiedotus- ja valistus-toimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikel-

poinen yhteisö, joka hyväksyy yhdistyksen tarkoituksen ja toimintaperiaatteet. Kannattavaksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka haluaa tukea yhdistyksen tarkoitusta ja toimintaa.

Yhdistys julkaisee viisi kertaa vuodessa ilmestyvää Skeptikko-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina. Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin (nykyään CSI – the Committee for Skeptical Inquiry) ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistys on ECSON (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

Tietokoneen vaihtoehtoiset hoidot

Vaihtoehtoinen ja täydentävä hoiva on tarkoitettu ihmisille. Kuitenkin nämä pehmeät hoitomuodot ovat täysin unohtaneet ihmisiä tärkeämmät asiat: tietokoneet.

Pioneerit ovat valmistaneet täydellisen palvelun. Informationageprayer.com tarjoaa digitaalista rukouspalvelua kiireisille. Miksi vaivautua ruokilemaan kesken työpäivän tai päiväunien, kun rukoukset voi tilata viikoiksi eteenpäin?

Rukoussivusto toimii yksinkertaisella periaatteella. Asiakas maksaa rukouksista, jotka toistetaan tietokoneen puhesyntetisaattorilla. Luetun rukouksen aikana tietokoneen ruudulla on rukoulijän nimi. Näin vastaanottaja tietää kenelle vastaukset pitää kohdistaa.

Sivusto seuraa aikaansa, sillä tarjolla on myös taloudellista apua rukouksen muodossa. Viisas valitsee kombo-aterian. Mitä useampi toive pyörii tietokoneen kaiuttimissa sitä edullisemmaksi kuukausimaksu tulee. Rukouspalvelu lupaa olla vähintään yhtä toimiva kuin itse lausuttu versio.

Onneksi muut pioneerit seuraavat perässä. Täydentävät virustorjuntatoimet ovat tulossa. Aloitin oman tutkinnan näistä metodeista.

Kannettavat tietokoneet ovat käteviä matkustaessa, mutta entäs sitten kun akku loppuu? Reiki-energialla voidaan hoivata rasittuneet akut virkeämpään kuntoon. Reiki-akkujen etu litiumakkuihin verrattuna onkin niiden ikuinen kesto. Jumaltietoisuus pusertaa ja ohjaa tätä energiaa ulottuvuuteemme ilman mitään rajoituksia. Reikimestarit, ja nyt myös reiki-IT-tukihenkilöt, voivat lähettää käsistään energiaa ympäri Suomea.

Tietenkin täytyy muistaa, että reiki-energia on täydentävä latausmuoto, joka toimii perinteisen latauksen tukena. Toistaiseksi tuntemattomista syistä reiki-energia ei siirry tietokoneisiin, jos niitä ei ladata virtajohdon kautta.

Homeopatia mahdollistaa äärettömän tallennuskapasiteetin. Jos tavalliseen vesimolekyyliin voi varastoida mitä monimutkaisempien yhdisteiden tiedot, niin varmasti myös cd-levylle saadaan enemmän tietoa. Onhan itse modernin homeopatian suuruus Jacques Benveniste esittänyt, että tätä tietoa voi lähettää puhelinlinjoja pitkin.

Informaatio ei ole riippuvainen tallennusmateriaalin määrästä, vaan siitä, kuinka monta kertaa cd-levyä potensoidaan. Homeopaattisten virusohjelmien valmistus on yksinkertaista. Lataamme havaitun viruksen tietokoneeseen. Irrotamme kovalevyn. Murskaamme ja jauhamme sen puuteriksi. Puuteri laimennetaan vedellä Avogadron vakion yli. Suihkutamme potensoidun veden toisen tietokoneen sisälle.

Näin saadaan kaikki mahdolliset virustorjuntaohjelmat ja pelit samaan tietokoneeseen, vaikka muuten kovalevy olisi täynnä satakertaisesti. Tämä menetelmä ei ole paljastunut mitään ohjelmaristiriitoja Windowsin kanssa. Satunnaisia sähköpurkauksia on toki ilmennyt.

Verenkiertoa on tehostettu magneeteilla vuosisatojen ajan. Magneetikenttä vaikuttaa veren punasoluihin ja edistää terveyttä. Suorittamani kliiniset kokeet osoittivat, että magneetit ovat erittäin vaikutusvaltaisia myös tietokoneiden äärellä. Testiryhmän kaikki tietokoneet menivät pimeiksi, kun hieroimme kovalevyjä magneeteilla. Tämä jos mikä todistaa, että PC-magneettiterapia tarvitsee kipeästi lisätutkimusta.

Testiryhmämme tarvitsee myös uudet tietokoneet.

Näytä Skeptikolta

Hanki Skepsis ry:n uusi t-paita!

Vain 10 €

Värit: musta, valkoinen ja harmaa.
Koot: Lady fit: S ja M, värit musta ja valkoinen.
Muut: S - XL, värit musta ja harmaa.

Myydään yhdistyksen järjestämissä
tilaisuuksissa ja postitse.
Tilaukset: secretary@skepsis.fi tai 09 698 1976

Kuvassa Skepsiksen hallituksen jäsenet
Denis Galkin ja Virpi Kalakoski.